

Львівська обласна універсальна наукова бібліотека

ББК 92.5+78.349.7(4УКР-4ЛЬВ)+85.03(4УКР-4ЛЬВ)-8
М 68

Митці Львівщини [Текст] : календар знам. і пам'ят. дат на 2015 рік / ЛОУНБ; упоряд.: Н. Письменна; ред. О. Букавіна; наук. ред. І. Сварник. – Львів, 2015. – 115 с.

Видання містить матеріали про видатних діячів культури і мистецтва Львівщини.

Призначене для науковців, працівників мистецьких і культурно-освітніх закладів, краєзнавців, викладачів, студентів, а також для всіх шанувальників мистецтва краю.

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен несуть автори статей.

МИТЦІ ЛЬВІВЩИНИ

календар знаменних і пам'ятних дат на 2015 рік

Упорядник Н. Письменна
Авторський колектив: Л. Волошин, М. Галій, О. Зелінський,
М. Зубеляк, О. Кирик, Я. Павличко, С. Павлишин, І. Сварник,
М. Тетюк, Н. Юзюк

Редактор О. Букавіна
Науковий редактор і відповідальний за випуск І. Сварник

ВІД УПОРЯДНИКА

Календар знаменних і пам'ятних дат «Митці Львівщини» видається щорічно з 1994 року і вже відомий широкому загалу читачів. Його мета – привернути увагу до визначних осіб, подій та культурно-мистецьких закладів.

Видання відзначається широким підходом до показу культурно-мистецького життя Львівщини.

У 2015 році святкуватимемо 200 років від дня народження Михайла Вербицького – композитора, диригента, 150 років Андрея Шептицького – митрополита, мецената, 90 років Андрія Нікодемівича – композитора, 75 років Марії Галій-Моравської – співачки, педагога. Цим та багатьом іншим особам присвячено статті календаря на 2015 рік.

Календар відкривається переліком знаменних і пам'ятних дат на 2015 рік. Далі містяться довідки про митців-ювілярів та установи, які відзначають річницю заснування. Кожна стаття має назву й доповнена списком літератури. Документи систематизовані в такому порядку: твори митців, довідкові видання та література про життєвий і творчий шлях (спочатку українською, потім іншими мовами) – все в алфавітному порядку. Бібліографічний опис документів та скорочення слів здійснені відповідно до вимог чинних державних стандартів.

Завершують видання додатки – «Перелік імен митців-ювілярів 2015 р.», статті про яких друкувалися у попередніх випусках «Календаря» та «Перелік знаменних і пам'ятних дат на 2016 рік».

Сподіваємося, «Митці Львівщини» стануть незамінним помічником в інформаційному забезпеченні Вашої діяльності, організації дозвілля, проведенні різноманітних заходів.

ПЕРЕЛІК ЗНАМЕННИХ І ПАМ'ЯТНИХ ДАТ 2015 РОКУ

СІЧЕНЬ

- 1 120 років від дня народження **Марії Дольницької** (1895-1974), художниці
- 115 років від дня народження **Василя Дядилюка** (1900-1944), художника, графіка
- 95 років від дня народження **Ярослава Новаківського** (1920-1982), архітектора
- 75 років від дня народження **Марії Галій-Моравської** (1940), співачки, педагога
- 70 років від дня народження **Василя Дударя** (1945), співака, педагога
- 135 років від дня народження **Василя Петровича** (1880-1914), актора, співака
- 2 125 років від дня народження **Михайла Голинського** (1890-1973), співака
- 90 років від дня народження **Андрія Нікодемівича** (1925), композитора
- 80 років від дня народження **Ярослава Мацієвського** (1935), майстра декоративно-ужиткового мистецтва
- 5 135 років від дня народження **Василя Верховинця** (1880-1938), диригента, хореографа, музичного етнографа
- 160 років з дня смерті **Яна Камінського** (1777-1855), актора
- 10 65 років від дня народження **Василя Пилип'юка** (1950), фотохудожника, журналіста
- 11 100 років від дня народження **Вітольда Манастирського** (1915-1992), живописця
- 12 135 років від дня народження **Василя Безкоровайного** (1880-1966), композитора, диригента, педагога
- 13 65 років від дня народження **Василя Луціва** (1950), живописця, скульптора з Городка
- 14 105 років від дня народження **Василя Харченка** (1910-1971), режисера
- 15 105 років від дня народження **Валентина Борисовця** (1910-1979), художника театру
- 16 20 років набуття статусу самостійного державного – **Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у Львові** (1995)
- 18 135 років від дня народження **Василя Верховинця** (1880-1938), композитора, хореографа, диригента, співака, етнографа, педагога
- 75 років з дня смерті **Богдана Вахнянина** (1886-1940), композитора, педагога, диригента

- 21 145 років від дня народження **Зигмунта Розвадовського** (1870-1950), живописця
- 26 75 років від дня народження **Василя Попадука** (1940-1991), виконавця на народних інструментах
- 28 80 років від дня народження **Леоніда Грабовського** (1935), композитора
- 27 100 років від дня народження **Якова Гніздовського** (1915-1985), мистецтвознавця, кераміста, графіка, художника
- 31 75 років від дня народження **Володимира Ігнатенка** (1940-2010), співака, педагога

ЛЮТИЙ

- 1 85 років від дня народження **Миколи Бідняка** (1930-2000), живописця, графіка
- 70 років від дня народження **Наталії Свободи** (1945), співачки, педагога
- 4 60 років від дня народження **Віри Тарасенко** (1955), художниці з Самбора
- 6 130 років від дня народження **Валентія Адамчака** (1885-1956), органіста, диригента, педагога
- 7 150 років від дня народження **Олександра Августиновича** (1865-1944), живописця
- 10 80 років від дня народження **Таїсії Литвиненко** (1935), актриси
- 225 років від дня народження **Антоня Шімзера** (1790-1836), скульптора
- 14 170 років від дня народження **Зигмунта Горголевського** (1845-1903), архітектора
- 26 130 років від дня народження **Людвіка Миколи Гладилевича** (1885-1967), диригента, композитора, педагога
- 130 років від дня народження **Миколи Федюка** (1885-1962), живописця
- 28 125 років від дня народження **Осипа Сорохтея** (1890-1941), графіка, живописця

БЕРЕЗЕНЬ

- 4 200 років від дня народження **Михайла Вербицького** (1815-1870), композитора, диригента
- 5 75 років від дня народження **Мирослави Логойди** (1940), концертмейстера, педагога
- 8 115 років від дня народження **Софії Федорцевої** (1900-1988), актриси
- 10 125 років від дня народження **Йосифи Качмарик** (1890-бл. 1937), актриси
- 11 75 років від дня народження **Михайла Дзядика** (1940), художника
- 12 110 років з дня смерті **Тадея Баронча** (1849-1905), скульптора

- 125 років від дня народження **Оксани Бірецької** (1890-1959), піаністки
- 18 135 років від дня народження **Йосифа Лерера** (1880-1941), диригента, композитора
- 19 90 років з дня смерті **Ольги Левицької** (1879-1925), актриси, співачки
- 22 120 років від дня народження **Марії Сабат-Свірської** (1895-1983), співачки
- 24 60 років від дня народження **Ігоря Білозіра** (1955-2000), композитора
- 25 60 років від дня народження **Владислава Вішована** (1955), живописця, графіка, скульптора з Перемишлян
- 29 75 років від дня народження **Анастасії Хлян** (1940), писанкарки з Яворова
- 30 135 років від дня народження **Ярослава Ярославенка (Вінцковського)** (1880-1958), композитора, диригента

КВІТЕНЬ

- 12 75 років з дня смерті **Нестора Нижанківського** (1893-1940), композитора, піаніста
- 14 120 років від дня народження **Йосипа Гірняка** (1895-1989), актора, режисера
- 120 років від дня народження **Петра Пшенички** (1895-1972), віолончеліста
 - 65 років від дня народження **Ольги Галини Гавриш** (1950), співачки
 - 150 років від дня народження **Миколи Івасюка** (1865-1937), живописця
- 15 165 років від дня народження **Войцеха Грабовського** (1850-1885), живописця
- 19 115 років від дня народження **Петра Обаля** (1900-1987), живописця, графіка
- 22 155 років від дня народження **Олександра Бандровського** (1860-1913), співака
- 23 140 років від дня народження **Модеста Сосенка** (1875-1920), живописця
- 26 90 років від дня народження **Богдана Коха** (1925-1996), актора
- 28 90 років від дня народження **Володимира Аркушенка** (1925-1977), актора
- 105 років від дня народження **Галини Олени Захаріяевич** (1910-1968), живописця, графіка
- 29 140 років від дня народження **Модеста Менцинського** (1875-1935), співака

ТРАВЕНЬ

- 1 105 років з дня смерті **Теодора Тальовського** (1857-1910), архітектора
- 5 160 років від дня народження **Антоніни Осиповичевої** (1855-1926), співачки, актриси
- 8 100 років з дня смерті **Юліана Закревського** (1852-1915), співака
- 14 60 років від дня народження **Володимира Одрехівського** (1955), скульптора, мистецтвознавця
- 16 175 років від дня народження **Юліуша Гохбергера** (1840-1905), архітектора
- 20 85 років від дня народження **Стефанії Павлишин** (1930), музикознавця
- 30 100 років від дня народження **Богдана Весоловського** (1915-1971), композитора, співака

ЧЕРВЕНЬ

- 1 150 років від дня народження **Марії Павликів** (1865-бл. 1930), співачки
- 120 років від дня народження **Романа Придаткевича** (1895-1980), композитора, скрипаля, музикознавця, педагога
- 4 180 років від дня народження **Валерія Висоцького** (1835-1907), співака, педагога
- 7 85 років з дня смерті **Петра Холодного** (1876-1930), художника
- 8 110 років від дня народження **Антоня Павлося** (1905-1954), скульптора
- 13 150 років від дня народження **Антоня Попеля** (1865-1910), скульптора
- 15 135 років від дня народження **Марії Сіак** (1880-бл. 1940), співачки
- 16 90 років з дня смерті **Данте Барановського** (1882-1925), диригента, актора
- 17 100 років від дня народження **Павла Макаренка** (1915-1995), скрипаля, педагога
- 23 120 років від дня народження **Олександра Юри** (1895-1968), актора
- 24 135 років від дня народження **Івана Кулця** (1880-1952), художника
- 28 70 років від дня народження **Ярослава Бондзяка** (1945), хорового диригента

ЛИПЕНЬ

- 3 130 років від дня народження **Юліана Буцманюка** (1885-1967), живописця
- 11 80 років від дня народження **Ігоря Лацанича** (1935-2003), диригента

- 13 130 років від дня народження **Остапа Лисенка** (1885-1968), музикознавця
- 15 85 років від дня народження **Василя Кіщача** (1930-1962), майстра декоративно-ужиткового мистецтва
- 19 130 років від дня народження **Климентія Чічки-Андрієнка** (1885-1967), співака
- 24 120 років від дня народження **Ореста Руснака** (1895-1960), оперного співака
- 25 105 років від дня народження **Михайла Кміта** (1910-1981), художника
- 26 100 років з дня смерті **Івана Слав'яка** (1887-1915), співака, диригента, скрипаля
- 27 85 років від дня народження **Мирона Кипріяна** (1930), художника
- 80 років від дня народження **Володимира Юрчишина** (1935), графіка
- 29 150 років від дня народження **Андрея Шептицького** (1865-1944), митрополита, засновника Національного музею у Львові, мецената

СЕРПЕНЬ

- 2 90 років від дня народження **Катерини Костів** (1925), майстрині народної вишивки з Яворова
- 4 150 років від дня народження **Людвіга Геллера** (1865-1926), режисера, театрального критика
- 5 130 років від дня народження **Євгена Нагірного** (1885-1951), архітектора
- 7 145 років від дня народження **Осипа Куриласа** (1870-1951), живописця, графіка
- 13 60 років з дня смерті **Володимири Божейко** (1897-1955), піаністки, педагога
- 18 150 років від дня народження **Володимира Садовського** (1865-1940), диригента
- 23 150 років від дня народження **Зенона Кириловича** (1865-1919), композитора, цитриста
- 26 75 років від дня народження **Юлії Прийми** (1940-2003), майстрині яворівської дитячої іграшки
- 29 80 років з дня смерті **Олекси Новаківського** (1872-1935), живописця
- 31 85 років від дня народження **Михайла Федика** (1930), архітектора

ВЕРЕСЕНЬ

- 1 80 років від дня народження **Зеновія Флінти** (1935-1988), майстра кераміки
- 2 150 років від дня народження **Андрія Андрейчина** (1865-1914), гравера

- 8 85 років від дня народження **Олега Криштальського** (1930-2010), піаніста, педагога
- 16 125 років від дня народження **Михайла Осінчука** (1890-1969), живописця, графіка
- 17 85 років від дня народження **Євгена Лисика** (1930-1991), художника театру
- 80 років від дня народження **Тамари Дідик** (1935), співачки
- 25 165 років від дня народження **Томаша Дикаса** (1850-1910), скульптора
- 29 90 років від дня народження **Мар'яна Кузана** (1925-2005), композитора
- 100 років з дня смерті **Тадеуша Павліковського** (1861-1915), режисера, театрального діяча

ЖОВТЕНЬ

- 2 150 років від дня народження **Дениса Січинського** (1865-1909), композитора, диригента
- 5 60 років від дня народження **Василя Швеця** (1955), художника гутного скла, різьбяр з Яворова
- 6 180 років від дня народження **Леонарда Марконі** (1835-1899), архітектора, скульптора
- 8 90 років від дня народження **Степана Стельмашука** (1925-2011), диригента, педагога
- 9 105 років від дня народження **Євгенії Зарицької** (1910-1979), співачки
- 10 80 років від дня народження **Ореста Кураша** (1935-2006), хормейстера
- 15 100 років від дня народження **Христі Колесси** (1915-1978), віолончелістки, педагога
- 60 років від дня народження **Дмитра Пожоджука** (1955), майстра декоративно-ужиткового мистецтва
- 16 110 років від дня народження **Василя Витвицького** (1905-1999), композитора, музикознавця
- 115 років від дня народження **Василя Тисяка** (1900-1967), співака
- 26 110 років від дня народження **Дмитра Дунаєвського** (1905-1944), живописця
- 27 80 років від дня народження **Германа Ісупова** (1935-2001), артиста балету, балетмейстера
- 30 225 років від дня народження **Кароля-Юзефа Ліпінського** (1790-1861), скрипаля, композитора

ЛИСТОПАД

- 1 120 років від дня народження **Василя Яременка** (1895-1976), актора

- 2 125 років від дня народження **Дмитра Дударєва** (1890-1960), актора
- 7 75 років від дня народження **Романа Вітошинського** (1940), оперного співака
- 11 120 років від дня народження **Зиновія Лиська** (1895-1969), композитора, фольклориста
- 15 115 років від дня народження **Володимира Блавацького** (1900-1953), актора, режисера
- 16 140 років від дня народження **Івана Левицького** (1875-1938), композитора, скрипаля
- 18 90 років від дня народження **Зіновії Масляк** (1925-1984), майстрині декоративно-ужиткового мистецтва
- 19 120 років від дня народження **Степана Масляка** (1895-1960), музикознавця, перекладача, мовознавця
- 26 90 років від дня народження **Опанаса Заливахи** (1925-2007), художника
- 27 75 років від дня народження **Богдана Козака** (1940), актора, режисера, педагога
- 30 180 років від дня народження **Ципріяна Ґодебського** (1835-1909), скульптора

ГРУДЕНЬ

- 1 120 років від дня народження **Миколи Бутовича** (1895-1961), графіка
- 3 130 років від дня народження **Романа Любинецького** (1885-1945), співака, педагога
- 9 110 років від дня народження **Стефанії Гебус-Баранецької** (1905-1985), графіка
- 10 140 років від дня народження **Данила Роздольського** (1875-1902), композитора
- 17 90 років від дня народження **Ігоря Соневицького** (1925-2006), композитора, диригента, педагога
- 27 130 років від дня народження **Ніни Круглякової-Невель** (1885-1974), скульптора

У 2015 РОЦІ ВИПОВНЮЄТЬСЯ:

- 240 років від дня народження **Йозефа Бюссе** (1775-1832), живописця, графіка
- 140 років від дня народження **Фелікса Вигживальського** (1875-1944), живописця, графіка, декоратора, педагога
- 170 років від дня народження **Тадеуша Вишньовецького** (1845-після 1927), скульптора
- 140 років від дня народження **Леонарда Вінтеровського** (1875-1927), живописця, графіка
- 280 років від дня народження **Ізихіла Головацького** (1735-?), маляра

370 років з дня смерті **Павла Гродзіцького** (?-1645), архітектора
160 років від дня народження **Ілярія Дилінського** (1855-1919), співака
130 років від дня народження **Максиміліана Дудрика** (1885-?), архітектора
275 років з дня смерті **Франтішека Екштейна** (1669-1740), художника
145 років від дня народження **Едмунда Жиховича** (1870-1924), архітектора
200 років від дня народження **Антон Жолкевича** (1815-1863), живописця, фотографа
355 років від дня народження **Євстафія Завадовського** (1660-1690), гравера
125 років від дня народження **Романа Залуцького** (1890-1966), актора, режисера, художника
110 років від дня народження **Володимира Іванюха** (1905-1943), живописця
75 років від дня народження **Віктора Коваленка** (1940), актора
130 років з дня смерті **Гаврила Красуцького** (1837-1885), скульптора
165 років від дня народження **Леонтини Левицької** (1850-бл. 1910), актриси, співачки
125 років від дня народження **Наталки Левицької** (1890-бл. 1939), актриси
105 років від дня народження **Євгена Левицького** (1910-1993), актора
145 років від дня народження **Миколи Левицького** (1870-1944), співака, режисера, педагога
120 років від дня народження **Івана Недільського** (1895-1970), композитора, віолончеліста, педагога
120 років від дня народження **Михайлини Ольшанської-Стефанович** (1895-?), живописця, графіка
190 років від дня народження **Абеля-Марії Пер'є** (1825-1881), скульптора
210 років від дня народження **Фрідріха Людвіга Польмана** (1805-1870), художника театру
115 років від дня народження **Василя Сердюка** (1900-1993), актора
145 років від дня народження **Теофіла Терлецького** (1870-1902), графіка
130 років від дня народження **Єлизавети Щедрович** (1885-1909), композитора, скрипаль-віртуоза

105 років (1910) з часу заснування **Художньо-меморіального музею Івана Труша**
25 років (вересень 1990) з часу заснування **Театру-студії естрадних мініатюр «І люди, і ляльки»**
10 років (2005) з часу заснування **Музею модерної скульптури видатного майстра ХХ ст. М. Дзиндри**

1 січня

СВЯТЕ СЛУЖІННЯ ВИСОКОМУ МИСТЕЦТВУ

*До 75-річчя від дня народження
Марії ГАЛІЙ-МОРАВСЬКОЇ (1940)*

Заслужена артистка України, доцент Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка Марія Василівна Галій-Моравська є однією з тих особистостей, котрі любовно плекають і генерують культурні традиції Галичини. За роки незалежності Марія Галій зробила вагомий внесок у налагодження та розвиток музично-історичного процесу, перерваного через несприятливі обставини, здійснюючи благородний задум – повернути з небуття творчий доробок тих діячів української музичної культури, імена яких були несправедливо замовчувані, а їхні твори вилучені з концертних програм. Вона видала два навчальні посібники: «Наша дума, наша пісня не вмре, не загине!» (2000) та «Духовні твори з репертуару Марії Галій» (2010), до яких увійшли класичні твори і низка призабутих або вперше надрукованих вокальних опусів українських композиторів, зразки пісенної творчості січових стрільців, воїнів УПА, колядки тощо. Багато творів з обох видань у виконанні співачки було записано на Львівському обласному радіо і телебаченні.

Про непересічну харизматичну вдачу вродженого обдарування Марії Галій свідчить різнобічність особистих інтересів та енергійна діяльність у багатьох сферах, адже вона належить до тих унікальних постатей, у яких, немов два потужних крила, співіснують мистецький талант, щирий патріотизм і громадянський обов'язок. Артистка завжди була гідним репрезентантом національної культури, її творче життя було насичене гастрольними поїздками, виступами на фестивалях, урочистих акціях, конференціях в Україні й за кордоном. Сьогодні вона є членом Союзу українок, Ліги українських жінок та НТШ. Поєднує напружену викладацьку і мистецьку роботу з

численними зустрічами, суспільно-просвітницькими акціями, організовує добровільні заходи.

Щедро обдарована від природи, Марія рано відчула мистецький поклик. Мала все, що потрібно для цього – сильне яскраве лірико-драматичне сопрано, вроду. «Сама я родом з Городка, – згадує співачка, – виховувалася в родині, яка своєю метою поставила служіння рідному народу. Мій батько навчався в Богословській греко-католицькій академії, мати – у вчительській семінарії». Марія завжди була працьовитою і наполегливою, тож після закінчення Городоцької середньої та Львівської вечірньої музичної шкіл навчалася у музпедучилищі, а згодом вступила до Львівської консерваторії на історико-теоретичний факультет. Тоді майбутня оперна співачка ґрунтовно вивчила надбання світової класики під керівництвом досвідчених педагогів, зокрема основоположника галицької композиторської школи Станіслава Людкевича. Перші уроки вокальної освіти дав Нестор Горницький. Фахову вокальну підготовку завершила вже в Одеській консерваторії ім. А. Нежданової 1964 року в класі народної артистки УРСР Ольги Благовідової. Після випускного іспиту педагог сказала своїй учениці: «У тебе є все, щоб прославити наше мистецтво: історико-теоретичний факультет Львівської консерваторії і вокальний Одеської консерваторії. Вже не кажу про вроду, талант, працьовитість...».

Палкі одеські меломани побачили в Марії Галій майбутню зірку свого улюбленого театру оперети, – відтак молода співачка отримала принадливе запрошення стати солісткою відомого колективу. Але, мріючи про велику оперну сцену у рідному Львові, вона не прийняла цю пропозицію.

У Львові Марія спочатку стала солісткою обласної філармонії. У складі концертних бригад гастролювала містами України, Білорусії, Уралу, Казахстану, Азербайджану, співала у Польщі, Болгарії, Франції, Чехії, – всюди їй аплодували й дарували квіти, і скрізь вона відчувала щире душевне тепло своїх слухачів. Здобуваючи сценічний досвід, самотужки цікавиться оперними партіями. На Республіканському фестивалі-конкурсі молоді України у Києві отримала почесне звання дипломантки.

Коли у 1969 році дирекція Львівського оперного театру ім. І. Франка запропонувала Марії замінити актрису, яка через хворобу не могла заспівати партію Мікаели в опері «Кармен» Ж. Бізе, – вона, хоча цієї партії ще не знала, не відмовилася і вже за п'ять днів була готова до дебюту! Це і визначило її майбутнє...

Саме у напружений період роботи в оперному театрі виразно проявилася характерна прикмета її яскравої особистості – багатогранність обдарування. Молода співачка швидко вивчала оперні партії й незабаром увійшла у весь діючий репертуар театру. Вона ретельно працювала над текстом, добиваючись відмінної дикції, інтонаційної чистоти та барвистості звучання, а також продумувала тонкі нюанси для досконалого розкриття образів своїх героїнь та правдивості їх сценічної поведінки.

Творчий доробок Марії Галій складають понад шістдесят ролей, і кожна з них, – велика чи мала – рідна, бо в неї вкладена частинка душі. Вона співала Джільду в «Ріголетто» Дж. Верді, Маргариту в «Фаусті» Ш. Гуно, Церліну в «Дон-Жуані» В. А. Моцарта, Іоланту в однойменній опері П. Чайковського, Ганну в «Страшному дворі» С. Монюшка, Мюзетту в «Богемі» Дж. Пуччіні, Лейлу в «Шукачах перлів» Ж. Бізе, Норіну в «Дон Паскуале» Г. Доницетті; в оперетах – Жермену в «Корневільських дзвонах» Р. Планкетта, Адель в «Летючій миші» Й. Штрауса, Валентину у «Веселій вдові» Ф. Легара, Єлену в «Прекрасній Єлені» Ж. Оффенбаха та ін. З народних персонажів в її оперному репертуарі улюблені Наталка з «Наталки Полтавки» М. Лисенка, Оксана та Одарка з «Запорожця за Дунаєм» С. Гулака-Артемівського, Настка з «В неділю рано зілля копала» В. Кирейка, Галя з «Назара Стодолі» К. Данькевича, Катерина з однойменної опери М. Аркаса та ін. Артистка залюбки брала участь в операх для дітей, створюючи життєрадісні характерні образи: Принцеси в «Чарівному кресалі» Є. Досенка, М. Сильвестрова та І. Стрілецького, Ляльки Суок у «Трьох товстунах» І. Юзюка, Попелюшки в однойменній опері А. Спадавеккіа тощо.

За плечима понад тридцять років невтомної праці на Львівській оперній сцені, святого служіння високому мистецтву. В червні 1995 року за вагомий внесок у збагаченні національної мистецької спадщини та високий професіоналізм солістці Львівської опери Марії

Галій-Моравській було присвоєне почесне звання заслуженої артистки України. Марія Галій плідно працювала й над численними концертними програмами і стала відомою як камерна співачка з цікавим репертуаром. Програми концертів різних років, майстерно складені, демонструють барвисту палітру тематичного спрямування, – від різножанрових пластів класичної оперної музики до сучасної, відтак вони презентують особисті творчі уподобання співачки і засвідчують її неабиякий хист вдумливої інтерпретаторки. Тонке розуміння музики різних стилів та епох, щирість та артистизм – ось складові її успіху. Високим художнім досягненням співачки є досконала інтерпретація оперних арій, класичних романсів, соло-співів та народних пісень, майстерне відтворення усього діапазону відтінків людських характерів та взаємин. Її виконавській концепції було властиве підпорядкування вокальної техніки шляхетній меті – розкриттю філософської глибини виконуваних творів, а також тонкий художній смак, значне смислове навантаження і розуміння драматургії, внутрішня рівновага і гармонія між емоціями та думкою. І кожний її виступ завжди був яскравою художньою подією, він дарував шанувальникам радісні миті емоційного піднесення.

Артистка завжди з приємністю співала нові твори, – як професійних авторів, так і композиторів-аматорів, – саме вона вперше «відкрила» цілу низку цікавих опусів сучасної музики.

Безумовно, для гармонійного розвитку молодого таланту необхідна належна атмосфера та щасливі обставини. Для Марії Галій таким надихаючим чинником була творча підтримка і дружні відносини, що склалися у неї з відомими композиторами Львова. Їй пощастило стати першою виконавицею багатьох творів А. Кос-Анатольського, як, наприклад, солоспіву «Найдорожча», рукопис якого автор особисто переписав і надіслав їй поштою до Одеси. Згодом він подарував їй спеціально зроблену для її голосу обробку твору «Чотири воли пасу я» з підписом: «Марійці Галій – переконати Одеситів в неповторній красі Української народної пісні!!! А. Кос-Анатольський. Львів, 8. II. 1966». Вперше вона виконала обидва романси саме в Одесі, тоді ж записала їх на обласному радіо і телебаченні. Збірник солоспівів композитора також прикрашає його автограф: «Дорогій Марійці Галій за її палку любов до рідної пісні і

чудове виконання моїх творів. Анатолій Кос-Анатольський. Львів, 21.I.1970».

Гідним здобутком у мистецькому житті молодої виконавиці став її перший творчий звіт у Київському будинку актора 1977 року. Згодом мистецький доробок Марії Галій прикрасили цикли тематичних концертів, записаних на Львівському телебаченні, присвячені визначним постатям української культури: «Тарас Шевченко в музиці» (1984), «Український романс» (1988), «Концерт з творів А. Кос-Анатольського» (1989), концертні програми до ювілеїв І. Франка (1986-1991), «Романси та пісні С. Людкевича» (1994), «Леся Українка в музиці» (2001) тощо, – а нещодавно побачили світ три диски з її записами: «Співає Марія Галій», «Заспівай про Україну! Патріотичні пісні, колядки та романси М. Лисенка та С. Людкевича у виконанні Марії Галій», «Патріарший Собор Христового Воскресіння в Києві».

З плином часу надійшла золота пора мистецької зрілості, але і тепер Марія Галій сповнена творчого неспокою, відкрита усім радощам і тривогам світу, перебуває у жвавому контакті з молоддю, оскільки не одне десятиріччя провадить педагогічну діяльність у Львівському музичному училищі ім. С. Людкевича, а з 2005 року – й у Львівській національній музичній академії ім. М. В. Лисенка. Талановитий педагог з яскравою індивідуальністю, вона передає вихованцям естафету традицій своїх професорів, дарує власний досвід і душевне тепло, скеровує студентів до набуття ґрунтовних фахових знань, збагачення інтелекту, підвищення загальнокультурного рівня, заохочує до копіткої роботи над музичним твором, формує пієтет до рідної культури. Професійні методичні засади і особистий виконавський досвід артистки є дорогоцінними орієнтирами для молоді у сучасному мистецькому просторі. Марія Василівна говорить: «Мені дуже подобається працювати з молоддю. Хочу прищепити моїм учням пристрасть до роботи, яку вони зберегли би назавжди. Бажаю моїм випускникам, щоби вони «відбулися» як особистості, щоби їм всміхнулася доля».

Вокальна школа та фахова компетентність кожного педагога яскраво проявляються у найкращих його вихованцях, відтак не дивно, що багато учнів М. Галій стають переможцями престижних конкурсів

у Кіровограді, Херсоні, Ніжині, Хмельницькому, Києві, Вітебську, Юрмалі, Ялті, Львові тощо.

Зберігаючи і акумулюючи духовну енергію свого народу, заслужена артистка України Марія Галій-Моравська активно сприяє розквіту української музичної культури.

Наталія ЮЗЮК,
*старший викладач кафедри музичного мистецтва
ЛНУ ім. І. Франка, викладач-методист вищої категорії,
відмінник народної освіти України*

ЛІТЕРАТУРА

Галій М. Духовні твори з репертуару Марії Галій [Текст, ноти] : навч. посібник / М. Галій. – Львів: ТеРус, 2009. – 135 с.

Галій М. «Як я си заспівам трьома голосами»: лауреати Нац. премії України ім. Т. Шевченка, знамените та легендарне тріо сестер Байко [Текст] / Марія Галій // Солоспів. – 2014. – № 1 (січ.-берез.). – С. 12-15.

Лисенко І. Галій Марія Василівна [Текст] / І. Лисенко // Співаки України: енциклопед. видання / І. Лисенко. – Київ, 2011. – С. 106.

Масляк Н. Галій Марія Василівна [Текст] / Н. Масляк // Енциклопедія сучасної України. – Київ, 2006. – Т. 5. – С. 344.

Масляк Н. Галій Марія Василівна [Текст] / Н. Масляк // Українська музична енциклопедія. – Київ, 2006. – Т. 1. – С. 436.

Сеник Л. Хотіла б я піснею стати... [Текст] / Л. Сеник // Митці Львівщини: календар знам. і пам'ят. дат на 2010 рік / ЛОУНБ; упоряд. Н. Письменна; ред. О. Букавіна. – Львів, 2010. – С. 11-13.

Сторінки історії Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка: до 155-річчя від дня заснування Академії [Текст]. – Львів: Сполом, 2008. – 351 с. – Із змісту: [Про М. Галій-Моравську]. – С. 67-68.

2 січня

ПОЛЬСЬКИЙ КОМПОЗИТОР ЗІ ЛЬВОВА

*До 90-річчя від дня народження
Андрія НІКОДЕМОВИЧА (1925)*

Андрій Нікодемівич є польським композитором. Проте його життя і творчість нерозривно пов'язані з Україною, особливо зі Львовом. У Львові 2 січня 1925 р. він народився, тут закінчив консерваторію (1950 р. по композиції у А. Солтиса, 1954 р. по фортепіано у Т. Маєрського). У рідному навчальному закладі працював 1951-1973 рр., поки його не звільнили за релігійні переконання. Перебуваючи останні 30 років у Польщі, як доцент, відтак професор Люблінського католицького університету, він нарешті почув у живому виконанні свої духовні твори, які у Львові не смів навіть показувати.

Українська культура багато завдячує А. Нікодемівичу. Адже важко було б знайти у Львові визначного музиканта, зокрема, композитора, який би не навчався у Нікодемівича. І йдеться не тільки про його високий професіоналізм, а про широкі знання у найрізноманітніших ділянках мистецтва і науки. Андрій Нікодемівич – людина дуже обдарована. Його головне покликання – творчість, але крім того він непересічний піаніст, оригінальний режисер – автор короткометражних фільмів-новел, у яких сам виступив комедійним актором. Композитор залюбки займається астрономією, збудував собі телескоп; винайшов вдосконалений і рівночасно спрощений спосіб настроювання фортепіано, який зафіксував у спеціальній брошурі. Нікодемівич є також цікавим і своєрідним мистцем у дерев'яній різьбі з коренів і кори дерев, з яких творить переважно каплички, розп'яття.

В Україні від початку творчого шляху Нікодемівича і до сьогоднішніх днів, на фестивалях «Контрасти», відбулися виконання більшості його опусів. Крайніми точками можна б вважати прем'єри: нагородженої на Всесоюзному конкурсі «Імпровізації» для 2-х

скрипок і фортепіано 1960-х рр., і «О, як страждаєш, Мати» для мішаного хору а cappella 2000 року.

Творчість Нікодемівича є надзвичайно різноманітною і багатогою у змінах техніки письма і стилю, які цілком впливають з оригінальних задумів. Застосовуючи найновіші виражальні засоби, композитор завжди підпорядковує їх ідеї задуму. Такими є, насамперед, його духовні твори, часто на середньовічні тексти, від ораторій і кантат до опрацювань колядок. Та це відноситься й до всіх різноманітних жанрів, у яких працює Нікодемівич. Це театральна музика до сонетів Шекспіра, «Скляна гора», яка є синтезом музики, слова, пантоміми і художнього оформлення. Це 66 фортепіанних «Експресій», п'єси «Для духових інструментів», «сонористичні» композиції для різних складів, Concertino для фортепіано з духовими – дотепна пародія на сонатину Клементі. До речі, цей твір 1960-х є вже яскравим прикладом постмодернізму.

Та якою б технікою не користувався Нікодемівич, він завжди підпорядковує її внутрішньому задуму, як, наприклад, у п'єсі для «підготовленого» фортепіано того ж часу. Він експериментатор не в розумінні пошуку нового за всяку ціну. Йдеться про щось інше, значно глибше. Це вияв його негативного ставлення до сучасного еkleктизму, до відсутності власної особистості. У Нікодемівича сучасність висловлення поєднується з глибиною і щирістю вислову переживань, з умінням в рамках сучасної мови зберігати емоційність та одухотворення, що впливають з гуманістичних естетичних ідеалів. У кожному творі Нікодемівича відчутний філософський, забарвлений психологічним ліризмом, підхід до теми. Його звернення до найновіших засобів композиції ніколи не є зовнішнім, штучним. Він вважає такі прийоми за найзвичайнішу річ, якщо вони служать втіленню ідеї, але категорично їх відкидає, коли вони не допомагають в досягненні мети.

Звідси його відмова підпорядкуватися окресленим стилевим тенденціям і технічним схемам будь-яких сучасних напрямків. Звідсіль і прагнення до власної мови, індивідуальних засобів і форм вираження та вибір тільки необхідних для нього самого прийомів. А. Нікодемівич є композитором, який постійно розвивався, та й зараз ще в дечому міняється. Але в цілому він же знайшов властиву

музичну мову, у найвартісніших творах сформував неповторний стиль.

В його почерку співіснують дві тенденції: це темброва і гармонічна колористика, з якої випливає багата, свого роду імпресіоністична фактура; з другого боку це прагнення до лаконічного, навіть аскетичного висловлювання. При всій барвистості, незвичайності музичної мови композитора, в його творах вражає відчуття пропорції, врівноваженість складності одних музичних елементів простотою інших. Чим більша сонористично-гармонічна винахідливість і незвичайність, тим ясніші і прозоріші формальні схеми.

Ці риси ясно відчутні в концертах Нікодемівича для різних інструментів – скрипки, віолончелі, фортепіано (їх автор створив вже 9), які представляють його творчість у фестивалі «Контрасти» 2010 року.

*Стефанія ПАВЛИШИН,
музикознавець*

ЛІТЕРАТУРА

Муха А. Нікодемівич Андрій Маріанович [Текст] / А. Муха // Композитори України та української діаспори : довідник / А. Муха. – Київ, 2004. – С. 217.

* * *

Микитка А. Львівський камерний оркестр: 1959-2012 [Текст, образотворчий матеріал] / А. Микитка, І. Пилатюк. – Львів, [2012]. – 250 с. – Із змісту: [Про А. Нікодемівича]. – С. 19, 76, 163, 206, 207, 209, 235.

Андрій Нікодемівич [Текст] // XVI Міжнародний фестиваль сучасної музики «Контрасти», 24 верес. – 10 жовт. 2010 р. Львів / М-во культури і туризму України, Упр. культури і туризму Львів. облдержадмін., Львів. облас. філармонія [та ін.]. – Львів, 2010. – С. 85-87. – Рубрика: Автопортрет на контрастному тлі.

Павлишин С. Композитор-експериментатор [Текст] / С. Павлишин // Контрасти: 6-й Міжнар. фест. сучасної музики. – Львів, 2000. – С. 166-171.

* * *

Pavlyshyn S. Nicodemovych, Andriy [Text] / S. Pavlyshyn // Dictionary of Ukrainian Composers / by I. Sonevits'kyi and N. Palidvor-Sonevyts'ka. – Lviv, 1997. – P. 19-21.

11 січня

ЯК МУЗИКА ДУШІ

*До 100-річчя від дня народження
Вітольда МАНАСТИРСЬКОГО (1915-1992)*

Ім'я Вітольда Манастирського в історії сучасного українського мистецтва асоціюється із новими мистецькими здвигами, які стрімко вийшли на арену культурного простору передвоєнного десятиліття. Хоча у цьому часі його артистичне обличчя тільки почало окреслюватися – він вже встиг практично засвоїти нові мистецькі тенденції.

Син відомого маляра Антона Манастирського, Вітольд народився 11 січня 1915 року у Львові. Досить рано проявився потяг до малювання. Варто згадати, що загалом зацікавлення мистецтвом у родині Манастирських було явищем звичним. Відомо, що старші двоюрідні брат і сестра також малювали. Отож саме сприятливе середовище формувало молодого Вітольда, розвиваючи його здібності, закладені Богом.

Початкову мистецьку освіту здобув у Львівській художній школі (1929-1934 рр.), де вивчав секрети творчості малярів італійського Відродження (Джотто, Белліні, Леонардо да Вінчі, Мазаччо, Мікельанджело), голландських майстрів Брейгеля, Гальса та ін. Його зацікавлення зосереджується на опануванні технік та прийомів монументального мистецтва: мозаїки, фрески, темперного малярства, сграфітто, докладно студіює графічне мистецтво та його техніки, а 1935-1939 рр. навчається у Варшавській академії мистецтв. Високо оцінивши, та, врахувавши успішно складені іспити, екзаменаційна комісія Академії зарахувала В. Манастирського на другий курс. У той час мистецьке середовище Академії творили видатні польські художники і талановиті педагоги Тадей Прушковський та Феліціан Коварський. Не другорядну роль відіграли «капісти» у творчості В. Манастирського, які ставили акцент на постімпресіоністичний колоризм. Прихильниками цього напрямку виступали Я. Цибіс, Г. Рудавська-Цибісова, Т. Потворський, З. Валішевський та ін.

Об'єднання «Капісти» або «Комітет паризький» заснували учні Юзефа Панькевича у 30-х роках ХХ століття. Перебуваючи у цьому середовищі, художник вникає у таємниці мистецької «кухні»: його зацікавили технічні засоби постімпресіонізмів: роздільний мазок чистих тонів фарб, який наносив на білий ґрунт полотна малим округлим колонковим пензлем. Цей прийом маляр згодом використовуватиме у своїй творчості.

На старших курсах Академії Вітольд отримує першу нагороду і право на безкоштовну поїздку в Париж на світову виставку «Промисловість і мистецтво» 1937 року, яку отримав за твір «Відпочинок на траві». У Луврі знайомиться із творчістю Ель Греко, Ван Гога та інших видатних майстрів світового мистецтва, докладно студіюючи їх.

Варшавський період життя відомий тим, що маляр входив у об'єднання художників «Група молодих» АНУМ (члени: Володимир Баляс, Роман Ганкевич, Федір Галиш, Яро Гавран та ін. Всі вони виставляли свої твори 1935 року в залах Наукового товариства ім. Шевченка), а також брав участь у VIII виставці АНУМ 1936 року – «Мистці – друзі мистців».

Післявоєнний період творчості художника позначений певними особливостями. Маляр жив у час, коли ідеї соціалістичного реалізму були для всіх єдині, але він зумів гідно виходити зі складної схеми радянського мистецтва, зберігаючи при тому творчу індивідуальність почерку, і не гублячи основу мистецьких шкіл, які отримав навчаючись на Заході, коли вимагали тематичних творів і тематичних «вкраплень» навіть у пейзаж чи натюрморт. Може, цим пояснюється певна камерність і немасштабність його творів.

Із творчої лабораторії майстра особливий сентимент відчутно до пейзажного жанру. Пейзаж у Манастирського розпрацьований композиційно і колористично, побудований на засадах мистецьких здобутків європейської школи.

Відвідавши у 1952 році Прибалтику, він створює полотна, присвячені красі цього краю: «Прибалтійський краєвид», «По ріці Лелюпе», «Човен з вітрилами», «Рибальські сіті». Особливим акордом звучать понад сімдесят творів, які малював митець у 1954-1958 рр. в Карпатах та у Срібній Землі (Закарпатті): «Ріка Біла

Тиса» (1954), «Криворівня» (1955), «Вид на Чорногору» (1955), «Село Яворів» (1956), «Присілок Яворова» (1956), «Стіжки» (1956), «Квіту-ча Дземброня» (1956) та ін. У цьому розрізі виокремлюється серія карпатських пейзажів «Місцями перебування І. Франка» (1955-1956), присвячених 100-річчю від дня народження Каменяра («Скелі над річкою», «Місток», «Річка Варатин», «Пейзаж з Криворівні», «Потічок»).

Мотиви природи наповнені глибоким простором, досконало зарисовано об'ємні плани. Яскрава соковита першопланова зелень трави гармоніює із перспективою, насиченою світловими контрастами, та темнокоричневою глибиною дерев на тлі глибокої синяви гір та неба. Художник тонко оперує світловими особливостями, які є важливим фактором об'ємно-просторового трактування.

Карпатські пейзажі В. Манастирський оживляє людськими постатями або групами чи хатиною, копицями сіна, творячи живий акцент, у такий спосіб підкресливши єдність природи й людини. При цьому художник використовує широку палітру теплих червоново-охристих кольорів, гармонійно вплітаючи їх у зеленкаво-синю інтонацію. Його краєвиди наповнені глибоким світлом, фантастично заломлених у веселковій фейерії барв. Пейзажі – веселі, хмари мажорні, світлі, наповнені сонцем. Долини залиті сонцем, через які то вибігають, то «гаснуть» під рінню, то знову набирають несамовитого клекоту і вириваються із диковинною силою гірські потоки, щоби небавом, полишивши свою силу берегам і камінню, спокійно, а то дзвінким грайливим голосом заповнити інші долини. Різномірні дерева: гостроверхі, купчасті, інколи пологі – такі ж і гори – зі спадаючими плямами-стежками та із стрімкими схилами. Все те вивищується на синьо-зеленому чи фіолетово-рожевому тлі гір. Художник безмежно закоханий у цей край, прочитання якого так легко бринить у його полотнах. Прагнення до монументальності, властиве творам В. Манастирського, чітка побудова контрастних протистоянь. Особливо це заакцентовано у пейзажі «Ріка Біла Тиса». У цьому творі він демонструє вміння талановито створити глибину перспективи, завдяки ритмові гір та діагоналі ріки. Допоміжний композиційний елемент творить стежка, що в'ється понад річкою. Оживляють монументально-епічну композицію постаті людини та

ряд будинків у глибині. Такими ж рисами монументальності позначені й інші твори: «Річка Варатин» (1955), «Вориння» (1958), «Вид на Чорногору» чи «Копиці» (1956). Побут і життя гуцулів Манастирський зображує також через призму портрета, а інколи натюрморту. Наприклад, у творі «Верховинці» тонко відчуває психологічний стан людини, при передачі якого вміло застосовує власний арсенал живописних засобів. Його характеризують різні засоби трактування форми, при тому об'ємне моделювання обличчя та руки узгоджене із площинним трактуванням одягу. Така цілість зав'язана на акценті теплого дзвінкого колориту. Із портретної серії варто згадати його твір «Верховинка» (1960) – один із найкращих психологічних і водночас поетичних портретів, де маляр вдало зумів передати як внутрішній стан людини, так і зовнішню красу, «Столітня бабуся» (1935), «Дівчинка» (1948), «Марічка» (1973).

Пейзажі 60-80-х років характеризуються зрілою майстерністю. Митцеві притаманні пошуки звучного тонального зіставлення, закладання головного принципу зображуваного у колористичному збагаченні, що у свою чергу диктує використання світлових і повітряних ефектів у різних жанрах: портрет, жанрова картина, пейзаж чи натюрморт.

Виділяються зображення архітектурних пам'яток «Оборонні мури і башти в Судаку» (1960) чи «Білгород-Дністровський мотив» (1960).

Сферою його зацікавлень був і портретний жанр, в якому викристалізовується спостережливість майстра із нахилом до психологічного осмислення портретованого. Яскравим прикладом є портрет батька Антона Манастирського, зображеного у момент творчого натхнення з пензлями в руці. Погляд розумних очей заглиблений, образно кажучи, у «творчий пошук», на хвилинку спрямований на глядача. Рисунок портрета доволі чіткий, світлотіньове трактування форми та стриманий колорит, побудований на вохристо-коричневих та сірих тонах. Аналогічно за колористикою намальовано й портрет довголітнього директора музею Іларіона Свенціцького. Глибоко передано психологічні інтонації, акцентуючи на внутрішній світ моделі. Така ж спостережливість до предмета і нетрадиційна композиційна побудова властива і для натюрмортів –

одному з його улюблених жанрів. Багатство декоративного вирішення, колористичне розмаїття та пластика предметів захоплювала майстра. У них майстер вбачав бездоганне осмислення стилістичних мистецьких особливостей: «Гуцульський натюрморт» (1957), «Гірські квіти» (1957), «Куточок інтер'єра» (1958), «Гуцульський інтер'єр» (1958), «Ромашки» (1958), «Натюрморт у художній майстерні» (1959), «Натюрморт в інтер'єрі» (1962), «Натюрморт з яблуками» (1981), «Натюрморт з вікном» (1982), «Натюрморт з маком» (1985) та ін.

В. Манастирський відомий як майстер рисунка. У його творчому доробку він займає помітне місце. Об'єктом зацікавлень виступає природа, людина, різні предмети побуту, інтер'єр. Композиції його творів чіткі і продумані, докладно випрацювані. Раннім рисункам притаманний дрібний штрих, яким вдається передати легку тремтливість повітря, потрактувати дальші плани простору («Сосна і кипариси», «Стара верба», «Букове дерево»). У них панує безпосередність узагальнення. Таку тенденцію спостерігаємо і в рисунках 1950-х – початку 1960-х років. Але тут основну мистецьку засаду виконує лінія, натомість художник оминає тональні градації, не акцентує на ілюзійну глибину. Саме завдяки композиційному вирішенню його рисунки можна легко переводити у картини: «Після бурі», «Ганок», «Нутро лісу», «Звалене дерево».

В. Манастирський – учасник понад 50 обласних, республіканських, всесоюзних та міжнародних виставок. Громадську працю художник поєднує із педагогічною діяльністю. У 1939-1948 рр. він викладав рисунок і малярство у Львівському художньо-промисловому училищі ім. І. Труша, а з 1947 р. – викладач рисунку у Львівському інституті декоративно-прикладного мистецтва, з 1954 р. – доцент, з 1968 р. – професор, 1974 р. – завідувач кафедри живопису. 1975 року Вітольдові Манастирському присвоїли звання заслуженого діяча мистецтв УРСР.

Як викладач він виховав когорту талановитих майстрів пензля. Серед його учнів відомі митці: Е. Мисько, Є. Лисик, М. Кипріян, С. Караффа-Корбут, Л. Медвідь, Ф. Захарчишин.

Твори Вітольда Манастирського зберігаються у багатьох художніх музеях України, зокрема Києва, Дніпропетровська, Житомира, Бердянська, Миколаєва, Ужгорода, і, звичайно, Львова.

Загнаний у нестерпні рамки радянської дійсності, ідеологічні схеми тоталітаризму, він не зрадив своєму мистецькому кредо, стояв на засадах світової культури, надихнувши її національним колоритом, створив виняткові зразки сучасного малярства.

Помер Вітольд Манастирський 23 червня 1992 року у Львові і похований на Личаківському кладовищі.

*Ярослава ПАВЛИЧКО,
старший науковий співробітник
Національного музею у Львові ім. А. Шептицького*

ЛІТЕРАТУРА

Вітольд Манастирський. Виставка творів [Текст, образотворчий матеріал] / упоряд. В. Островський. – Львів: Каменяр, 1967. – 22 с., 22 іл.

Вітольд Манастирський [Текст, образотворчий матеріал] : альбом / авт.-уклад. М. Ткаченко. – Київ: Мистецтво, 1977. – 24 с., 60 іл.

Каталог персональної виставки живопису заслуженого діяча мистецтв УРСР Вітольда Манастирського [Текст, образотворчий матеріал] / упоряд. Л. Молчанова; ред. А. Монтасевич. – Львів: Облполіграфвидав, 1987. – 20 с. : іл.

Манастирські [Текст] // Мистецтво України: біогр. довідник. – Київ, 1997. – С. 394-395.

Яців Р. Манастирський Вітольд [Текст] / Р. Яців // Енциклопедія Львова. – Львів, 2012. – Т. 4. – С. 500-501.

Батицький Р. Девіз – пізнавати життя [Текст] / Р. Батицький // Неділя. – 1995. – 3 берез.

Доманська Г. «Де двоє зійдуться, то ось уже й весь світ, світ живої любові...» [Текст] / Галина Доманська // За вільну Україну. – 1995. – 18 квіт. – С. 4.

Радовський В. «Він залишиться в історії мистецтва як дуже цікавий майстер» [Текст] / Володимир Радовський // Висок. Замок. – 1995. – 28 лют.

16 січня

МУЗЕЙ ДУШЕВНОЇ ЩЕДРОСТІ

До 20-річчя набуття статусу самостійного державного – Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у Львові (1995)

У світі існують тисячі музеїв найрізноманітнішого масштабу, характеру, змісту, вагомості. Львів також багатий історичними цінностями, що зберігаються як у великих будинках національного значення, так і приватних помешканнях визначних діячів. Пригадується мені музей в англійському селі недалеко від Кембріджа. Його заснували двоє молодих людей, зібравши все історичне, що зберегла ця земля, від монет римських часів, відтак середньовіччя – пів і чверть пенсів і фардзінгів, знярядь праці, аж до зразків перших велосипедів з величезним колесом, мініатюрних повністю обладнаних лялькових будиночків. На відкриття цього музею у 1928 році приїхала королева.

Музей Соломії Крушельницької чимось нагадує мені той англійський. Це «чимсь» є конкретне – це створена атмосфера близькості, інтимності і відчуття вкладеної любові, при всіх різницях і навіть протилежності намірів і вмісту цих музеїв. Ще у 1980-і роки, за радянських часів, теперішня директор музею Соломії Крушельницької, Галина Тихобаєва попросила мене подивитися план його створення. Наша зустріч відбулася в історичному приміщенні львівської пошти, тоді напівзруйнованому. В кімнаті був тільки якийсь старий письмовий стіл і два крісла. Мої поради не були властиво потрібні, бо план був готовий; йшлося, очевидно, про «погляд збоку», а може й якусь моральну підтримку. Відразу я відчула той рідкісний і справжній ентузіазм ініціаторів створення музею, який існує тут до сьогодні, де від першого погляду привертає увагу захопленість кожного з працівників його справою, як своєю власною.

Та це стосується не тільки до них: всі, хто сюди приходять, включаються в його життя, перспективи, плани. За минулі роки

приятелів музею старшого покоління стало менше; немає Лесі Блавацької, Оксани Паламарчук, Любомири Ярославич, Оксани Попіль. Вони, як інші представники нашої інтелігенції, не тільки музиканти, сприяли поповненню музею, допомагали в його проблемах. На їх місце прийшла енергійна молодь, але невирішені проблеми залишаються.

Серед найважливіших є приміщення музею – адже кам'яниця С. Крушельницької, її власність захоплена цілком сторонніми людьми, для відселення яких потрібні помешкання. І тут слід згадати самовіддані і успішні намагання приятельки музею Зої Малинич, якій вдалося вибороти в управлінні міста найновішу фоноапаратуру, і – одне помешкання, завдяки чому збільшилася площа музею. Адже тут вже не поміщаються його фонди, архіви, документи.

Годі коротко описати діяльність музею, вона дуже обширна, різноманітна, змістовна. Тут навіть кожна одиниця умеблювання має своє історичне місце і значення: якщо не походить з помешкання великої співачки, то мусить відповідати стилеві епохи, від фортепіано до фіранок на вікнах. Як салон, так і кожна кімната у помешканні відповідають певному періоду світової кар'єри Соломії Крушельницької.

Недаремно музеєм захоплювалися гості не тільки з усієї України, але й зарубіжжя: композитор І. Соневицький та музикознавець Р. Савицький із США, співак Й. Гошуляк та піаністи Л. та І. Жук з Канади, композитор М. Кузан з Франції і багато інших. Польський музикознавець Т. Качинський, який відвідав безліч музичних музеїв різних країн, сказав, що такої сердечної, душевної і справжньої атмосфери не відчув ніде.

Але крім приміщення і екскурсій у ньому існує ще величезне поле діяльності, від наукових досліджень, конференцій, публікацій, концертів, до виїзних виставок, міжукраїнських і міжнародних контактів. Адже діяльність працівників музею далеко не обмежується іменем Крушельницької. Тут систематично відбуваються імпрези, присвячені композиторам і артистам-виконавцям, як минулого, так і сучасності, відбуваються виставки інших видів мистецтва, від малярства до вишивки. Серед інших ініціатив варто згадати

дивовижний факт привезення зі Стокгольма фортепіано співака Модеста Менцінського його шведським вчуком.

Кожна справа, пов'язана з культурою і мистецтвом є близькою працівникам музею. Це я відчула особисто від Г. Тихобаєвої, І. Криворучко, Р. Пасічник та й кожної працівниці, як при підтримці 2-го видання книжки про велику оперну співачку Іру Маланюк, так при сердечному прийнятті нашого визначного композитора В. Сильвестрова.

Відкриття музею Соломії Крушельницької як відділу Літературно-меморіального музею Івана Франка відбулося 1 жовтня 1989 р., а 16 січня 1995 р. згідно з розпорядженням голови Львівської обласної ради народних депутатів йому було надано статус самостійного музею.

Багато, дуже багато за цей час зроблено. Але ж мрією працівників музею є його розширення, перетворення в місце пам'яті про музикантів. Тут не обійдеться ентузіазмом членів колективу і прихильників музею. Потрібна державна підтримка. Попередні осягнення свідчать, що все це залежить від загальної освіченості і культури представників влади. Будемо жити надією. Як казала Леся Українка: «contra spem spero!».

*Стефанія ПАВЛИШИН,
музикознавець*

ЛІТЕРАТУРА

Мисько-Пасічник Р. Музично-меморіальний музей Соломії Крушельницької [Текст] / Р. Мисько-Пасічник // Енциклопедія Львова. – Львів, 2012. – Т. 4. – С. 793-794.

Доманська Г. Музей Соломії Крушельницької [Текст] / Галина Доманська // Вільна Україна. – 1989. – 5 жовт. – С. 3.

Мисько-Пасічник Р. Музей славетної співачки у Львові [Текст] / Роксоляна Мисько-Пасічник // Свобода. – 1997. – 23 верес. – С. 3.

Мисько-Пасічник Р. Сторінками літопису Музею Соломії Крушельницької [Текст] / Р. Мисько-Пасічник // Митці Львівщини: календар знам. і пам'ят. дат на 2009 рік / ЛОУНБ; упоряд. Н. Письменна; ред. О. Букавіна. – Львів, 2009. – С. 76-81.

Музею Соломії Крушельницької – 20 років [Текст] : бібліогр. довідник / Муз.-мемор. музей С. Крушельницької у Львові; упоряд. М. Зубеляк; авт. вступ. ст. Г. Тихобаєва. – Львів, 2009. – 132 с., [32] с. іл.

Слюсар Х. Музично-меморіальний музей Соломії Крушельницької [Текст] / Христина Слюсар // Експрес. – 2008. – 12-13 квіт. – С. 9: іл.

Тихобаєва Г. Музична кам'яниця [Текст] : [про історію будинку С. Крушельницької у Львові] / Галина Тихобаєва, Тарас Різун // Маклер. – 2006. – № 2 – С. 26-27: іл.

28 січня

УКРАЇНСЬКИЙ АВАНГАРДИСТ В АМЕРИЦІ

*До 80-річчя від дня народження
Леоніда ГРАБОВСЬКОГО (1935)*

Леонід Грабовський народився 28 січня 1935 р. у Києві. Поруч з В. Сильвестровим він є найвизначнішим представником авангардизму в українській музиці. Закінчивши консерваторію (1959) та аспірантуру (1961) у Б. Лятошинського, він свідомо впроваджує нову музичну мову в композиторську творчість. Його становлення було шляхом дисидента. Духовний світ Леоніда формувався під тягарем пам'яті про розстріляного у 1937 році батька, також музиканта. З іншого боку, нахил до точних наук, до раціонального мислення логічно привів його до застосування найновіших технік композиторського письма, починаючи від додекафонії, серіалізму, сонористики, мінімалізму, комп'ютерної музики.

Такі погляди були постійною перешкодою в офіційному визнанні. Лише епізодично (у 1961-1963 і 1966-1968 рр.) Грабовський працював у Київській консерваторії. Перебуваючи на «творчій роботі», він не мав засобів для існування. У 1980-і рр. працював музикознавцем у Москві, 1990 р. переселився до США.

Проте Грабовський ніколи не був догматиком, чи еkleктиком. Свідомо впроваджуючи нову композиційну техніку у свою творчість і знайомлячи з нею молодших колег та своїх студентів, він створив власний неповторний почерк, що від початку творчого шляху в більшості опусів органічно включав український ідіом. У 1962 р. він отримав I премію на Всесоюзному огляді молодих композиторів за

Чотири українські пісні для симфонічного оркестру та хору, які були його дипломною роботою, стали початком «нової фольклорної хвилі» в українській музиці. У цьому творі зв'язок композитора з фольклором найвиразніший.

Далі він відчутний у інших масштабних і камерних творах 1960-х – 1970-х рр. Симфонія-легенда «Вечір на Івана Купала», «Симфонічні фрески», «Візерунки» для гобоя, арфи і альту. В зовсім іншому сонористичному ракурсі переломлений український ідіом в Concerto misterioso для дев'яти інструментів (1977), кантати для хору а cappella *Temnere mortem* на тексти Сковороди, вже американського періоду (1991), або ж у «Передвісті світла» для сопрано, скрипки, кларнета, фортепіано і синтезатора на вірші В. Барки (1992).

Важливими для композитора є твори, якими він включився у провідне русло світової музики. Сучасним поглядом на стиль Дебюссі можна вважати мелодраму для речитатора, хору і оркестру «Море» за текстами Сен-Жон Перса, виконану 1971 р. в Голандії, «Гомеоморфії» (I-III для фортепіано, IV – для великого симфонічного оркестру), де своєрідно перевтілюється техніка мінімалізму і впроваджений власний метод алгоритмічної композиції, який спирається на випадковості чисел.

Оригінальним є втілення японських хокку для тенора, флейти пікколо, фагота і ксилофона, «Епітафія пам'яті Рільке» для сопрано, арфи, гітари, челести і дзвонів, як також «Пастелі» на слова Тичини для меццо-сопрано, скрипки, альту, віолончелі і контрабаса. Творчість Л. Грабовського різноманітна за жанрами і складами, від камерних опер за Чеховим на власне лібретто і численних камерних ансамблів до великих симфонічних полотен, нарешті, музики до кінофільмів. Разом з тим, його почерк сприймається як камерний з огляду на підкреслену диференціацію партій, що є органічною рисою його стилю.

Звертаючись в останні роки до комп'ютерної музики, композитор не лише сам послідовно продовжує йти з духом часу, але й залучає всю українську професійну музику до світового процесу. Музика Леоніда Грабовського не є легкою до сприйняття, та коли вслухатися в неї, то відчуємо її вагомність, філософську глибину.

Стефанія ПАВЛИШИН,
музикознавець

ЛІТЕРАТУРА

Грабовський Л. Концертні п'єси [Ноти] : для шестиструнної гітари / Л. Грабовський. – Київ: Муз. Україна, 1984. – 24 с.

Грабовський Л. П'ять характерних п'єс для фортепіано [Ноти] / Л. Грабовський. – Київ: Муз. Україна, 1969. – 12 с. – (Нові твори українських радянських композиторів).

Грабовський Л. Понад кордонами [Текст] : розмова з композитором / вела Юлія Бентя // Укр. музична газета. – 2015. – Січ.-берез. – С. 6.

Грабовський Л. Симфонічні оркестри [Ноти] : партитура / Л. Грабовський. – Київ: Муз. Україна, 1968. – 98 с.

Грабовський Л. Соната [Ноти] : для скрипки соло / Л. Грабовський. – Київ: Муз. Україна, 1972. – 16 с.

Грабовський Л. Чотири двоголосні інтенції для фортепіано [Ноти] / Л. Грабовський. – Київ: Муз. Україна, 1970. – 8 с. – (Нові твори українських радянських композиторів).

Муха А. Грабовський Леонід Олександрович [Текст] / А. Муха, Л. Пархоменко // Українська музична енциклопедія. – Київ, 2006. – Т. 1. – С. 515-517.

До ювілею Леоніда Грабовського [Текст] // XVI Міжнародний фестиваль сучасної музики «Контрасти», 24 верес. – 10 жовт. 2010 р. Львів / М-во культури і туризму України, Упр. культури і туризму Львів. облдержадмін., Львів. облас. філармонія [та ін.]. – Львів, 2010. – С. 22-24. – Рубрика: Автопортрет на контрастному тлі.

Загайкевич А. Апостол українського авангарду [Текст] / Алла Загайкевич // Музика. – 2005. – № 6. – С. 24-25. – [Вміщено фото Л. Грабовського].

Кияновська Л. Леонід Грабовський [Текст] / Л. Кияновська // Українська музична культура: навч. посібник / Л. Кияновська. – Львів, 2009. – С. 231-234.

«Concerto Misterioso» Леоніда Грабовського [Текст] : [пам'яті К. Білокур] // Історія української музичної культури : до 100-річчя Національної музичної академії України ім. П. І. Чайковського / Л. Корній, Б. Слоута. – Київ, 2011. – С. 644-645.

Нікітіна А. «Коли»: (композитор в контексті часу) [Текст] / Анжела Нікітіна // Музика. – 1998. – № 4. – С. 8-9.

ЖИТТЯ, ПРОДОВЖЕНЕ В МУЗЕЇ

*До 75-річчя від дня народження
Володимира ІГНАТЕНКА (1940-2010)*

Серед львівських митців другої половини ХХ – початку ХХІ століття, які примножили славу українського вокального мистецтва, вирізняється постать Володимира Ігнатенка, народного артиста України, оперного співака (тенор), соліста Львівського національного театру опери та балету ім. С. Крушельницької, педагога, завідувача кафедри академічного співу ЛНМА ім. М. В. Лисенка.

Народився Володимир 31 січня 1940 року в с. Голубля (тепер Підлясек) біля Перемишля. Дитячі роки провів у с. Зимна Вода біля Львова. У 1958-1965 роках вчився на вокальному факультеті Львівської консерваторії в класі О. Бандрівської, пізніше – у М. Шелюжка. З 1964 р. – соліст Львівського театру опери та балету, на сцені якого ще студентом дебютував у партії Самозванця в опері «Борис Годунов» М. Мусоргського.

У його репертуарі понад 70 опер, серед яких: «Золотий обруч» Б. Лятошинського, «Украдене щастя» Ю. Мейтуса, «Мойсей» М. Скорика, «Пікова дама», «Мазепа» П. Чайковського, «Тангейзер» Р. Вагнера, «Вільний стрілець» К. М. Вебера, «Паяци» Р. Леонкавалло, «Казки Гофмана» Ж. Оффенбаха, «Сільська честь» П. Масканьї, «Ернані», «Аїда», «Отелло» Дж. Верді та ін. Співаку було притаманне глибоке прочитання твору, його виступи вирізнялися чудовою драматичною грою, «злиттям» із своїм героєм. У репертуарі Ігнатенка – соло в кантатах, ораторіях і месах («Реквієм» В. Моцарта, «Реквієм» Дж. Верді, «Урочиста меса» Й. Гайдна, кантата № 21 Й. Баха, «Лічу в неволі» Д. Січинського), твори малих вокальних форм. Гастролював у Польщі, Угорщині, Італії, Росії.

У 1979 р. Володимиру Ігнатенку присвоїли почесне звання заслуженого артиста України, у 1990 р. – народного артиста України, у 2010 р. нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня.

З 1983 р. – митець на викладацькій роботі у Львівській музичній академії ім. М. В. Лисенка, де 1992 року став завідувачем кафедри академічного співу.

Значний внесок зробив Володимир Ігнатенко у розвиток української музичної культури. Він одним з перших наважився вивести із забуття маловідомі й невідомі солоспіви галицьких композиторів: М. Вербицького, І. Лаврівського, Н. Нижанківського, В. Матюка, Д. Січинського, О. Нижанківського, П. Бажанського. Про камерно-вокальну діяльність Володимира Ігнатенка мистецтвознавець Любов Кияновська писала: «...хоча лише роботи в театрі Володимиру Ігнатенкові вистачило б для того, щоб «спочивати на лаврах», він ще дуже багато встигає зробити для популяризації української пісні, відродження нашої багатющої камерно-вокальної спадщини... . А ще як завідувач кафедри сольного співу – немало зусиль докладає, аби молоді співаки підтримували і примножували славу львівської вокальної школи». Серед його учнів – відомі співаки, провідні солісти театрів, філармоній України: Тарас Іванів, Любов Качала, Роман Трохимук, Петро Радейко, Соломія Приймак, Анастасія Блик, Микола Корнук, Мар'яна та Галина Гаврилко та ін.

Володимир Ігнатенко завжди був активним у своїй професійній та громадській діяльності. Він представляв кафедру академічного співу і Львівську музичну академію на різноманітних фестивалях, конкурсах, конференціях, презентаціях і виставках. Як голова та член журі брав участь у регіональних, всеукраїнських та міжнародних конкурсах. Постійний учасник різноманітних теле- та радіопередач, концертів.

Із відкриттям Музично-меморіального музею С. Крушельницької у Львові Володимир Ігнатенко був серед перших його відвідувачів. «Ми щасливі і вдячні за вечір, присвячений дню народження нашої Соломії. Нарешті дочекалися святої і великої хвилини, і шани нашого українського Соловейка. Організаторам цього музею велика подяка і шана за відданість українській культурі. Хай щастить Вам! Бог на допомогу. Співачка і учениця О. Бандрівської – М. Проців'ят, соліст опери, народний артист України В. Ігнатенко», – читаємо у Книзі вражень Музею від 23 вересня 1991 року.

Коли Музей, тоді ще як відділ Літературно-меморіального музею Івана Франка, робив свої перші кроки, наставниками його працівників були викладачі Львівської консерваторії (тепер ЛНМА) ім. М. В. Лисенка: Микола Колесса, Марія Білинська, Стефанія Павлишин, Любомира Яросевич, а також Володимир Ігнатенко. Завдяки їхній підтримці Музей набув статусу самостійної державної установи. В. Ігнатенко був не лише бажаним гостем, а й активним учасником багатьох заходів. За його участю відбувалися концерти, зустрічі учасників Фестивалю оперного мистецтва ім. С. Крушельницької, Міжнародного конкурсу вокалістів ім. С. Крушельницької. Долучався до музейних заходів, присвячених таким видатним митцям, як М. Менцинський, М. Колесса, А. Кос-Анатольський, С. Людкевич, О. Бандрівська, М. Попіль, О. Паламарчук, М. Скала-Старицький, презентацій книги «Спогади» М. Голинського, збірника «Твори Б. Весоловського» та ін. Долучався і як співак, і як оповідач із спогадами. Саме від В. Ігнатенка ми почерпнули багато цікавої і цінної інформації про музичне життя Львова другої половини ХХ – початку ХХІ ст. Доречно нагадати, що він є автором-упорядником словника-довідника «На сцені Львівської опери». У фондах Музею зберігається книга професора Мирослави Логойди «Володимир Ігнатенко. Життєвий та творчий шлях» (2003). Природно, що місцем презентації цього видання став Музей С. Крушельницької.

Володимир Дмитрович завжди з повагою ставився до роботи працівників музею, високо оцінював її. «Ваші постійні вечори, виставки, творчі зустрічі і т. п. є великим духовним живленням для зuboжілого народу і, тому, нехай Бог допомагає Вам у всьому, дає наснаги, здоров'я і сили», – читаємо на поштівці, надісланій ним до Музею 1996 року.

Ігнатенкове гучне, оптимістичне «Добрий день», сказане при вході, спонукало музейне жіноцтво швиденько заглянути у люстерко: щоб виглядати якнайкраще перед мужчиною, який кожній жінці не лише руку поцілує, скаже комплімент, а й розпитає про виробничі і домашні справи. То ж закономірно, що коли створився клуб приятелів Музею «Сюсюрандо», жартівливу посаду «Музейного амантового мужчины» здобув саме Володимир Ігнатенко. Його простота у поведженні, товариськість і безпосередність ніяк не

узгоджувалися з нашими уявленнями про солідність народного артиста чи занудність кабінетного завкафедри. Завжди привітний і уважний співак ніколи не забував вітати працівників Музею зі святами. Кожного року напередодні Великодня, Різдва чи Нового року листоноша приносив вітальну листівку від народного артиста.

Остання поштівка від В. Ігнатенка надійшла на початку квітня 2010 року. Наступної, з Різдомом, уже не було... 27 листопада 2010 року артист покинув земне життя.

10 лютого 2006 р. з ініціативи друзів артиста у Музеї відкрилася виставка «Наш Володимир Ігнатенко». І хоча виставка не була присвячена ювілею співака, вона мала великий резонанс. Відкриття було велелюдне: колеги В. Ігнатенка по сцені ділилися своїми розповідями про нього. Їхні виступи зафіксовані на відеокасеті, дякуючи шанувальниці творчості артиста Зої Малинич. На виставці кожен експонат – це не лише частинка історії життя артиста, але й сторінка культурного життя України. Пам'ятне фото 1957 року, на якому зафіксовано момент постановки опери С. Гулака-Артемовського «Запорожець за Дунаєм» у селі Рудно (біля Львова). Виконавці – родина Ігнатенків. У ролях Султана та Імамма – 17-річний Володимир. Історичною цінністю є світлина, на якій зафіксовано зустріч Івана Козловського з солістами Львівського оперного театру після постановки опери Дж. Верді «Ернані» у Москві 1971 року (партію Ернані виконував В. Ігнатенко). Після закінчення експонування виставки артист передав у депозит Музею фотографії, афіші, документи, які у майбутньому поповнять його фонди.

На цій виставці, крім матеріалів про Ігнатенка, були експонати про його партнерку по сцені і дружину Ніну Тичинську, провідну солістку Львівської опери, заслужену артистку УРСР, яка померла в розквіті сил і слави. Завдяки Володимирі Дмитровичу та Ростиславу Ігнатенкам у Музей надійшло 150 експонатів, які висвітлюють не лише творчий шлях Н. Тичинської, але і цілий період історії Львівської опери. Ці матеріали активно використовуються. На їх основі співробітники Музею у 2007 році підготували дві радіопередачі про співачку. Частково ці матеріали експонувалися на виставці до ювілею Н. Тичинської у лютому 2012 року. Ними послуговувалися

при підготовці телепередачі «Творчий портрет Ніни Тичинської» (з циклу «Львів музичний»).

Завдяки виставці працівники Музею започаткували творчу співпрацю з ще однією особистістю. Так, на виставці представлено два портрети В. Ігнатенка роботи його партнера по сцені, заслуженого артиста України, художника Віктора Лужецького. Це вилилося у резонансну виставку портретів співаків пензля В. Лужецького «Віктор Лужецький – художник-співак» (до 85-річчя митця). І як результат: портрет Ніни Тичинської в ролі Ельвіри (Дж. Верді «Ернані»), створений 1971 року – у депозиті Музею.

2009 і 2010 роки були багатими на ювілеї друзів Музею професорів ЛНМА ім. М. В. Лисенка Ярослави Матюхи, Володимира Ігнатенка і Мирослави Логойди. Їм виповнювалось по 70 років. Працівники Музею вирішили відзначити ці ювілеї у свій спосіб: виставкою «Наші друзі – ювіляри», побудованою на матеріалах з фондів. Звичайно, почесне місце на цій виставці відводилось В. Ігнатенку.

До згаданого ювілею співака уже на матеріалах з фондів Музею вийшов диск «Співає Володимир Ігнатенко». Цього ж року на основі переданих матеріалів працівники Музею підготували три радіопередачі «В. Ігнатенко. Творчий портрет», «В. Ігнатенко і театр» (до Дня театру), «В. Ігнатенко-педагог» (до дня вчителя). Один із десяти концертів з нагоди ювілею Ігнатенка, підготованих його учнями, відбувся у Музеї 20 лютого 2010 року і був присвячений вокальній ліриці М. Лисенка. Знову ж матеріали з цієї події надійшли у фонд. Це останній відеозапис із Музею та офіційний захід, на якому був присутній митець. Були ще неофіційні.

Кожного року 23 вересня у Музеї відбуваються урочистості, присвячені дню народженню Соломії Крушельницької. Приходив на них і В. Ігнатенко, приносив платівки з записами знаменитих співаків. Так, поступово працівникам Музею розкрилося захоплення Ігнатенка-колекціонера. Сам артист як вокаліст удосконалював свою професійність, слухаючи записи на платівках. А слухати було кого: Ф. Шаляпін, Т. Руффо, Е. Карузо, І. Архипова, Є. Образцова, Г. Гаснарян, Л. Леман, Л. Чконил, Ю. Винер-Ченишова, Є. Бандровська-Турська, М. Каспрашвілі, М. Бієшу, М. Корьюс, Г. Вишневська,

Р. Скотто, Т. Куццик, Г. Бакланов, О. Кругликова, Ж. Сиймон, М. Максакова, С. Курц, Т. Берганс, П. Андерс, Т. Айперле, В. Домграф-Фассбендер, Д. Гершуїн (запис приблизно 1943 р.), М. Капсир, М. Гришко, Б. Штокалов, М. Кабальє, М. Магомаєв та ін. Особливо цінними є альбоми із записами опер у виконанні відомих співаків і музикантів. У своїй більшості це платівки 60-80-х рр. XX століття фірм «Мелодія», «Eterna» (Таллінн), «Balkanton» (Софія). Усю свою колекцію платівок (489 екземплярів) В. Ігнатенко подарував нашому Музею, з надією, що колись тут буде кабінет для прослуховування фонозаписів, переведення на цифрові носії.

В. Ігнатенко як професійний співак, митець, педагог працював із великою кількістю партитур, нотних видань і рукописів. Він підбирав репертуар не лише собі, а й своїм студентам. Так у професора створилася нотна збірка, яка виконувала роль бібліотеки для знайомих співака. А щоб вокалісти не забували, у кого позичили ноти, у кутку на обкладинці було зазначене прізвище власника. Значна кількість нотних видань потрапила до збірки від його колег-вокалістів чи викладачів: Улуханової, Ахматової, Попіля, Поліщука, Карпатської. Про це свідчать автографи, відбитки особистих штампів попередніх власників. У колекції – нотні видання різних років: від початку минулого століття і до 2000 р. Особливо цінними є нотні рукописи, які ще потребують окремого розшифрування. Серед них виділяється окрема група ксерокопій рукописів з оригінальними присвятами В. Ігнатенку від його приятеля А. Кос-Анатольського, а також рукописи композиторських спроб відомого співака Михайла Попеля.

За усним заповітом співака його дружина Надія збірку нот передала у депозит Музею С. Крушельницької. Матеріалами, переданими В. Ігнатенком у Музей, послуговуються студенти Львівської національної академії ім. М. В. Лисенка при написанні дипломних магістерських робіт, зокрема: Н. Тацишин «Мистецька постать Володимира Ігнатенка у контексті вокальної культури Львова друг. пол. XX – поч. XXI ст.» (2013), А. Блик-Корнута «Твори Дж. Верді на сцені Львівського оперного театру другої пол. XX – поч. XXI ст.» (2012).

Матеріали співака на сьогодні опрацьовані ще не повністю. Але вони слугуватимуть вивченню історії Львівського оперного театру, діяльності вокальної школи другої половини ХХ – початку ХХІ ст.

Разом із мистецьким досвідом В. Ігнатенко передав учням свою любов до Музею. І сьогодні уже вони – учасники заходів. Стає уже доброю традицією 31 січня, в день уродин професора збиратися у Музеї: переглядати уривки відеозаписів опер, передач за участю В. Ігнатенка, слухати записи його розповідей, будувати спільні проекти. У 2011 р. вийшов настінний календар, присвячений співакові (із світлинами співака в ролях, та цитатами його висловлювань), оцифровано всі відео- та аудіо записи за участю В. Ігнатенка.

Але головним скарбом, яким володів Володимир Ігнатенко, було багатство його великої душі. Саме за доброту, щирість, людяність, глибоку порядність та інтелігентність усі любили і поважали артиста. Він живе не лише у пам'яті близьких, проектах та справах колег, творчості учнів, життя Володимира Ігнатенка продовжується в Музеї.

*Олександра КИРИК,
старший науковий співробітник*

Музично-меморіального музею С. Крушельницької у Львові

ЛІТЕРАТУРА

Кирик Л. Ігнатенко Володимир [Текст] / Л. Кирик // Енциклопедія Львова. – Львів, 2008. – Т. 2. – С. 520-521.

Лисенко І. Ігнатенко Володимир Дмитрович [Текст] / І Лисенко // Співаки України: енциклопед. видання / І. Лисенко. – Київ, 2011. – С. 225.

Терещенко А. Ігнатенко Володимир Дмитрович [Текст] / А. Терещенко // Українська музична енциклопедія. – Київ, 2008. – Т. 2. – С. 189-190.

* * *

Дашак А. Палаючий вогонь творчості [Текст] / Анна Дашак // Театр. бесіда. – 2004. – № 1. – С. 38-39.

Кирик О. Володимир Ігнатенко: життя, продовжене в музеї [Текст] / Олександра Кирик // Солоспів. – 2014. – № 2 (квіт.-черв.). – С. 4-5.

Кияновська Л. Лінії долі [Текст] / Любов Кияновська // Просценіум. – 2004. – № 1/2. – С. 96-97. – Рец. на кн.: Володимир Ігнатенко: життєвий та творчий шлях / Мирослава Логойда. – Львів: Укр. технології, 2003. – 152 с. : іл.

Логойда М. Володимир Ігнатенко: життєвий та творчий шлях [Текст] / М. Логойда. – Львів: Укр. технології, 2003. – 152 с. : іл.

Логойда М. Тенор на білому коні [Текст] / М. Логойда // Митці Львівщини: календар знам. і пам'ят. дат на 2005 рік / ЛОУНБ, Муз.-мемор. музей С. Крушельницької у Львові; упоряд.: Н. Письменна, О. Букавіна; ред. О. Букавіна. – Львів, 2004. – С. 11-15.

Молчанова Т. Per aspera ad astra [Текст] / Т. Молчанова // Митці Львівщини: календар знам. і пам'ят. дат на 2010 рік / ЛОУНБ; упоряд. Н. Письменна; ред. О. Букавіна. – Львів, 2010. – С. 23-26.

Наш Володимир Ігнатенко [Текст] // Каталог тематичних виставок (2002-2006) / Муз.-мемор. музей С. Крушельницької у Львові; упоряд. Д. Білавич. – Львів, 2006. – С. 139-144.

4 березня

АВТОР МУЗИКИ ДЕРЖАВНОГО ГІМНУ УКРАЇНИ

*До 200-річчя від дня народження
Михайла ВЕРБИЦЬКОГО (1815-1870)*

Творчість Михайла Вербицького – знаменне явище в історії всієї української культури.

Михайло Вербицький – священик, композитор, хоровий диригент, музичний та громадський діяч. Один із перших українських професійних композиторів у Галичині. Автор музики пісні «Ще не вмерла України», що стала українським національним гімном, а в 1996 році – затверджена як Державний гімн України.

Родовід Михайла Вербицького пов'язаний із Надсянням. Майбутній композитор народився 4 березня 1815 року в селі Явірнику Руському біля Перемишля (тепер Польща). Його батько Михайло був священиком. Матір Пелагія – з дому Пацановських.

Дитинство Вербицького було затьмарене важкою хворобою батька. Він передчасно помер, коли хлопчиків виповнилось усього 10 років. Мати невдовзі вийшла заміж удруге і покинула дітей. Михайло та його молодший брат Володислав залишилися, по суті, круглими сиротами. Однак хлопцям пощастило. Ними заопікувався далекий родич єпископ Іван Снігурський і взяв до себе в Перемишль

на виховання. Саме це відіграло вирішальну роль у подальшій долі Вербицького, дало йому можливість зблизитись з культурним, зокрема, музичним світом.

Перемишль заслужено користувався у той час славою важливого центру українського духовного життя. З ним пов'язана діяльність видатних просвітителів Івана Могильницького, Йосифа Левицького Івана Лаврівського та інших представників національної еліти. З погляду українського культурного відродження вельми примітною постаттю був перемиський владика Іван Снігурський. Заснував у Перемишлі друкарню, сприяв публікації фольклорної збірки Й. Лозинського «Руское весіле», посібників з української мови, зокрема трактату М. Шашкевича «Азбука і abecadło» та ін. 1818 року з його ініціативи у Перемишлі була заснована дяківська школа – т. зв. дяковчительський інститут. Цей заклад дав поштовх до організації 1828 року катедрального хору і музичної школи при ньому. Хор і школа були забезпечені добрим фаховим керівництвом. 1829 р. першого керівника капели Вінкентія Куряньського заступив досвідчений чеський музикант Алоїз Нанке, що прибув із Брно. Кваліфікований диригент і композитор, він підняв хорове мистецтво у школі до високого професійного рівня. Пізніше на допомогу А. Нанке із Брно прибув володар чудового басу оперного масштабу Вінкентій Серсаві.

Величезну роль у становленні перемиського хору як мистецького центру відіграв засвоєний ним репертуар. Для його оновлення багато зробив Йосиф Левицький, який отримав з Петербурга твори українських композиторів Бортнянського, Березовського, а також Б. Галуппі, відомого італійського композитора, вчителя Д. Бортнянського. Засвоєння цієї хорової творчості, особливо ж доробку Бортнянського, мало для музичного мистецтва Галичини величезне значення. Річ у тім, що в церковних службах тут переважало одноголосся (самолівка) та простеньке двоголосся (єрусалимка). Недарма Вербицький, згадуючи на схилі літ заслуги перемиської школи, відзначав, що «Бортнянський є для русинів тим, чим є в Західній Європі Моцарт, Гайдн та ін.»

У перемиській музичній школі велося навчання нотної грамоти та гри на музичних інструментах. Хористів протягом двох років спеціально готували на шкільних учителів співу.

Перемиський осередок став важливим підґрунтям для діяльності Вербицького як музиканта. Він одержав тут практичні навички хорового музикування, зіткнувся зі справжнім високим мистецтвом. Навчаючись в А. Нанке, познайомився з найважливішими засадами теорії музики та композиції.

1833 р. Вербицький переїхав до Львова як учень VII класу гімназії, а після її закінчення вступив до Духовної семінарії. Греко-католицька духовна семінарія у Львові була закладом закритого типу з суворою дисципліною і системою навчання, стисло регламентованою церковними потребами. Проте демократичні зрушення, ідеї національного відродження, які у другій чверті XIX ст. поширювалися серед народу, проникали за мури семінарії. З неї вийшли видатні діячі української культури: Микола Устиянович, Антон Могильницький, Рудольф Мох, композитори Іван Лаврівський, Петро Любович. Саме в семінарії розпочав свою діяльність Маркіян Шашкевич – талановитий поет і зачинатель національного відродження Галичини.

Слід зазначити, що перебування Вербицького у семінарії не перервало його зв'язку з музикою і передусім зі сферою хорового мистецтва. Священики мусили володіти вокалом і тому навчанню співу присвячували велику увагу. Діяльність хористів відбувалась в гострій боротьбі з консервативно настроєними прихильниками самоїлівки, нібито «руської» форми співу, на відміну від нотної, «німецької». Однак нове брало верх. Зрушення відбулися і в ставленні до української мови. 1837 р. М. Шашкевич вперше виступив у семінарії з традиційною промовою про добродійства австрійського уряду українською мовою, тоді як раніше такі промови виголошувались польською.

Вступивши до семінарії, Вербицький, темпераментний і життєрадісний юнак, важко пристосовувався до її суворого побуту. Вже на першому році навчання він був покараний карцером за участь у бунті проти поганого харчування.

Вербицький багато уваги приділяв музиці. Зокрема, за допомогою свого товариша І. Сінкевича він з запалом навчався гри на гітарі. Утвердженню музичних уподобань Вербицького допоміг нещасливий випадок. Невдало стрибнувши, він пошкодив собі стегно

і був змушений пролежати майже без руху п'ятнадцять тижнів у семінарській лікарні. А оскільки читання світських книжок і газет (за незначним винятком) семінарським регламентом було заборонене, Вербицький днями і ночами грав на гітарі й довів свою гру до досконалості.

У відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника зберігається цікавий рукопис «Поученіє Хітари ведле Мих. Вербицького». Це – короткий навчальний посібник, складений композитором для аматорів домашнього музикування. Тут викладені елементарні відомості з нотної грамоти, пояснюється музична термінологія, описані основні способи гри на гітарі. Рукопис містить популярні у той час твори різних авторів – марші, варіації, вальси, пісні-романси, а також переклади для гітари (чи то з її супроводом) власних композицій Вербицького.

Перебування Михайла в семінарії було складним. Емоційний, талановитий, можливо дещо легковажний юнак, за своєю натурою був митцем-музикантом.

У 1836 році він перевівся на екстерне навчання. Закінчивши другий рік семінарії, 1838 року одружився з молодою австрійкою Барбарою Сенер. Це ускладнило отримання сану священника, бо за новопринятим 1837 року законом вихованці третього і четвертого курсів позбавлялися права навчатися заочно та мусили жити у семінарській бурсі. Зрозуміло, що одруженим тут не було місця і Вербицький був змушений покинути навчання. Виникли матеріальні труднощі. Екс-семінариста виручила музика. Вербицький заробляв уроками гри на гітарі та інших інструментах, був «платним тенором» у хорі латинської катедрі, керував хором у вірменському костелі Бенедиктинок і якимось зводив кінці з кінцями.

18 січня 1839 року у Вербицьких народився син Іван. На жаль, сімейне щастя тривало недовго. У тому ж році Вербицький овдовів, залишившись наодинці з сином-немовлям. Як вдівцеві йому знову відкрились двері семінарії, де був повторно прийнятий на третій курс теології. Проте й цього разу навчання тривало недовго. Через неспокійний характер у Вербицького назбиралося стільки дисциплінарних провин, що церковна влада вирішили позбутися невгамовного семінариста.

Знову почалися випадкові заробітки уроками гри на гітарі та співом. Але духовне начальство було змушене згадати про Вербицького: у дуже поганому стані опинився хор семінарії. За невелику плату колишнього семінариста запросили на посаду хорового диригента та вчителя. На цій посаді композитор перебував до 1846 року, коли знову повернувся до Перемишля. Завдяки підтримці владики Снігурського він одержав місце канцеляриста при Перемиській консисторії. Почався дуже важливий для формування Вербицького-музиканта другий перемиський період його творчого шляху. Істотне значення для професійного розвитку Вербицького мало його знайомство з Франтішком Лоренцом, високоосвіченим чеським композитором і теоретиком, що вже кілька років працював тут музичним директором при латинському катедральному соборі. Ф. Лоренц охоче і безплатно навчав бажаючих композиції та «основ генералбасу». Він розкрив Вербицькому світ західноєвропейської релігійної та інструментальної музики, велич творчості Гайдна, Моцарта, Бетховена, допомагав йому своїм досвідом, знаннями та порадами.

У Перемишлі Вербицького застав бурхливий 1848 рік. Революція в Угорщині, яка зрушила підвалини Австрійської імперії, нова конституція та скасування панщини – всі ці події весни народів значно вплинули на пробудження національної свідомості й пожвавлення культурного руху українців. Перші публічні вистави українською мовою відбулися в Коломиї, Львові, а також Перемишлі. Організаторами і учасниками вистав були молоді шанувальники театрального мистецтва, котрі прагнули активізувати культурне життя рідного краю. Театр мав вирішальний вплив на зміцнення культурних зв'язків між Східною і Західною Україною, він прорізав вікно, яким ринула в Галичину наддніпрянська література й мистецтво. Основу репертуару перемиської трупи склали п'єси І. Котляревського, Г. Квітки-Основ'яненка, інших українських авторів. Велике місце зайняли в ньому також численні переробки польської та німецької драматургії.

Вербицький повністю поринув у театральне життя: був одним з організаторів гуртка, брав участь у виставах як актор і співак. А найважливіше – отримав можливість активно працювати на

композиторській ниві, оскільки більшість вистав супроводжувалася музикою. Вербицький написав музику до п'єс перемиського театру: «Верховинці», «Козак і охотник», «Проциха», «Жовнір-чарівник» («Москаль-чарівник» І. Котляревського), «Гриць Мазниця, або Муж заманений» (комедія Ж. Б. Мольєра «Жорж Данден» у переробці Івана Наумовича), «Запропашений котик» тощо. Більшість партитур Вербицького до театральних вистав не збереглися.

Найвиразніший слід в історії українського мистецтва залишило музичне опрацювання Вербицького п'єси «Верховинці» за драмою Ю. Коженювського «Каграссу górale». Її вільний переклад під назвою «Верховинці Бескидів» здійснив М. Устиянович. До наших днів зберігся рукопис (можливо, навіть автограф) партитури «Верховинців», котра охоплює 12 музичних номерів. Музика до п'єси стала джерелом виникнення двох напрочуд популярних пісень: «Гей, браття опришки» та «Верховино, світку ти наш». Виникає запитання, чи причетний М. Вербицький, творець музичного оформлення «Верховинців», до виникнення цих пісень? Адже ні в спогадах сучасників композитора, ні в присвячених йому розвідках та дослідженнях немає на це ніяких натяків. Та й у фольклорних збірниках, навіть тих, де вказується на літературне походження тексту, мелодії визначаються переважно як народні. Ознайомлення з нотним рукописом «Верховинців» дає право стверджувати, що й мелодії цих пісень мають авторство, і на нього може претендувати М. Вербицький. Чому ж так сталося, що безсумнівний факт присутності мелодій цих пісень у творчому доробку Вербицького випав з пам'яті поколінь і пісні пішли у світ, позбавлені імені їх ймовірного творця? Це сталося з кількох причин. Передусім твори композитора переважно не публікувались; вони поширювались в рукописах, або ж, подібно до фольклорних зразків, передавались усно, внаслідок чого нерідко ставали анонімними. Тож питання виникнення мелодій пісень, незважаючи на виразний авторський «слід» Вербицького, залишається відкритим.

Театр допоміг розкритися талантові Вербицького, стати відомим і авторитетним діячем музичної культури.

Завдяки підтримці впливових ієрархів Вербицькому дозволили закінчити навчання у перемиській греко-католицькій семінарії і 1850 року він був висвячений на священника.

1850 року, ще перед отриманням священничого сану, Вербицький оженився вдруге, знову став батьком – народився син Андрій. Однак дружина передчасно померла 1858 року. Так що більшу частину свого життя композитор жив самотньо, позбавлений родинного тепла і затишку. Його домашній побут був напрочуд скромним, часто не вистачало найнеобхіднішого. І. Сінкевич згадував, що на обідньому столі композитора дуже часто не було нічого, крім яблук.

І все ж Вербицький залишався таким, яким був і в молодості: оптимістом, веселим, товариським. Перебування у сільському закутку, ізольованому від культурного життя, не заважало йому творити, глибше вникати в таїни музичного мистецтва.

Те, що Вербицький не відмежувався від громадських справ засвідчує така подія. 1865 року газета «Слово» опублікувала скаргу композитора на краковецький повітовий уряд, котрий прислав йому офіційне розпорядження польською мовою. Заява Вербицького прозвучала як слова людини, свідомої своєї причетності до життя народу, готової стати на захист його національної гідності.

Щасливий поворот у творчій долі Вербицького спричинило відкриття у Львові 1864 року театру «Руська Бесіда». Цього ж року «Руська Бесіда» оголосила конкурс на кращий драматичний твір. Він став поштовхом до створення найкращого та найпопулярнішого твору композитора – побутової мелодрами «Підгіряни». Її літературний текст належав Івану Гушалевичу. На конкурсі «Руської Бесіди» ця мелодрама одержала першу премію.

У «Підгірянах» Вербицький піднявся до найвищого рівня своєї творчості. Музика до п'єси складається з 14 номерів – пісень, ансамблів і хорів, які відіграють істотну драматургічну функцію, відповідно відтінюючи ту чи іншу ситуацію, настрої персонажів. Насиченість дії вокальними номерами, наскрізне проведення єдиної музичної ідеї дають право зробити висновок про цілісну музично-драматургічну концепцію твору. Музика «Підгірян» збереглася до наших днів у фортепіанному перекладі, зробленому і надрукованому 1877 р. Віктором Матюком. Лише за життя Вербицького її було

поставлено 70 разів. «Підгіряни» увійшли до репертуару трупи корифея української сцени Марка Кропивницького. Великий майстер удосконалив текст мелодрами, здійснив її постановку та включив до гастрольних програм.

Крім цього, Вербицький написав музику до комедії «В людах ангел, не жена, вдома з мужем сатана», історичної драми «Настася», водевіль «Тринадцятий жених». Театральний доробок Вербицького продовжують мелодрама «Сільські пленіпотенти» у співавторстві з Іваном Гушалевичем та трагічна оперетка «Не до любові» за п'єсою Кузьми Шаповала.

Своєрідний підхід композитора до музичного оформлення творів драматургії виявляє і його музика до водевілю «Простачка». Зміст одноактної «Простачки», наївної комедії, що в оригіналі названа «радоспів», звеличує високі моральні якості простої щирої жінки «з люду», яка протиставлена розбещеній шляхті.

У створенні музики до «Школяра на мандрівці» Вербицький пішов шляхом, прокладеним народно-побутовими водевілями й оперетами. Оперета Вербицького «Рожа», перероблена з французької П. Свенціцьким, а також з французької одноактна комедія «І гроші нінащо, як розум ледащо».

Крім того, Вербицький написав музику до запозиченої з німецької монодрами «13-й жених, або Мрії перед весіллям» та водевіль «Вузькі черевички», перероблені О. Бачинським та А. Стечинським, комедію-драму «Буонаротті, або Завстиджена зависть» Г. Якимовича. Музика до «Настасі» Вербицького, оскільки збереглася партитура, завершена була у Млинах.

Велику частину композиторського доробку Вербицького складає хорова музика. Більше 40 церковних творів: літургія, пісні на канонічні тексти, позначені впливом Д. Бортнянського, вирізняються ліричністю. Одна з найпопулярніших церковних композицій «Отче наш» сповнена теплотою ліричної пісенності, сумовиту музику якої проймає особливий душевний трепет. А композиції «Іже херувими», «Да ісполнятсѧ», «Ангел вопіаше», «Тебе поєм», «Достойно естъ», «Святий Боже», «Хваліте Господа з небес», «Милость мира», «Христос воскрес», «Отче наш» та «Алилуя» і зараз виконуються в наших церквах.

Широку популярність принесли Вербицькому світські чоловічі хори а cappella на вірші І. Гушалевича, В. Шашкевича, Ю. Федьковича, В. Стебельського та ін. Поміж них – «На погибель», «До зорі», «Поклін», «Думка», «Жовнір» тощо. Характерні риси хорів Вербицького – витримане чотириголосся, гомофонно-акордова фактура, введення в мелодико-ритмічну систему українських народних елементів – показові й для інших представників перемиської композиторської школи. До найвизначніших досягнень Вербицького належить масштабний твір кантатного типу «Завіщанє» («Заповіт») на вірші Т. Шевченка (1868) для подвійного хору (мішаний й чоловічий), соліста (бас) і симфонічного оркестру – одна з перших музичних інтерпретацій поезії Кобзаря в Західній Україні.

Вербицький написав цілу низку пісень для виконання з гітарою (збірник «Guitarre 16»). Одна з них «Послухай, нині тя взиваю». Зразок камерно-вокальної музики Вербицького – «Плач вдовиці» на слова А. Лужецького. Цикл складається з чотирьох пісень. Солоспів пам'яті померлої дружини «Отдайте мені покой души, небесні кріпкі сили». Текст невідомого автора, можливо самого Вербицького.

Багато творів з театральних п'єс: Пісня Трохима з «Підгірян». «Нащо мене зачіпаєш» – з водевілю «Козак і охотник», «Туга за милим», «Поїхав милий» з мелодрами «Проциха», «Той то там лісок» з «Гриця Мазниці», «З далеких тут сторін приходжу». Солоспів Вербицького наближаються до вокальної стилістики композиторів-романтиків: «Думка» (Ходжу-нуджу), «Милий» використано в хорі «Жовнір», а «Думка» в хорі «Поклін».

Помер композитор 7 грудня 1870 р. у с. Млини біля Перемишля.

В. Матюк зібрав рукописи М. Вербицького. Йому вдалося надрукувати «Заповіт» на слова Т. Шевченка та музику до п'єси І. Гушалевича «Підгіряни» у перекладі для фортепіано. С. Людкевич визнавав, що видання цих творів «охоронили їх не лише від повної затрати, але від (...) попсовання через відписування...». Подаючи бібліографію творів М. Вербицького («Життя і мистецтво»), С. Людкевич зауважував, що ці твори видані без дати. У 1877 р. були надруковані «Завіщаніє моїм землякам на Україні»: соло бас в супроводі двох хорів і фортепіано (сл. Т. Шевченка), «Підгіряни»:

мелодрама в 3-х діях (сл. І. Гушалевича, витяг фортепіанний В. Матюка).

У 1884 р. В. Матюк видав збірник чоловічих квартетів під назвою «Боян», куди ввійшли, крім власних композицій, твори М. Вербицького, І. Лаврівського, С. Воробкевича. У ньому вміщено такі твори М. Вербицького «Там єсть в лісі» – хор із співогри «Сільські пленіпотенти» (сл. І. Гушалевича), «Хор циганів» із співогри «Сільські пленіпотенти», «Туга за милим» («Поїхав милий») із співогри «Панщина» (сл. Ю. Желехівського), «Той то сам лісок» до п'єси «Гриць Мазниця», «Цвітка молить», «Жаль», «Сиві очі» (сл. В. Шашкевича), «До зорі» (сл. І. Гушалевича), «Поклін» (сл. Ю. Федьковича). В. Матюк робив також переклади хороших творів М. Вербицького. Зокрема, «Совіт дівиці», «Куди пливеш, місяцю ясний?» (сл. І. Гушалевича).

Першу спробу нотографії М. Вербицького здійснив С. Людкевич, пізніше цю справу продовжили Б. Кудрик, З. Лисько, у післявоєнний період огляд спадщини зробили М. Загайкевич та М. Дитиняк. Починаючи з 1975 р. студенти Львівської консерваторії під керівництвом Ю. Ясіновського систематично опрацьовують музичні архіви. Праця над створенням нотографії та бібліографії творчості Вербицького потребує продовження. Ймовірно, автографи М. Вербицького можуть бути в інших архівах, зокрема, в Перемишлі.

*Марія ГАЛІЙ,
заслужена артистка України,
доцент ЛНМА ім. М. В. Лисенка*

ЛІТЕРАТУРА

Вербицький М. Державний гімн України [Текст, ноти] : для міш. хору в супроводі ф-но / музика М. Вербицького, слова П. Чубинського. – Київ: Муз. Україна, 2003. – 7 с.

Вербицький М. Лідертафель-пісні для чоловічих квартетів. Млини, 1863-1869 рр. [Текст, ноти] / М. Вербицький; упоряд. В. Пилипович; «Перемиська бібліотека» Перемиського відділу Об'єднання українців у Польщі. – Перемишль, 2008. – 70 с.

Вербицький М. Пісні для чоловічих квартетів [Текст, ноти] / М. Вербицький; Перемиський відділ Об'єднання українців у Польщі. – Перемишль; Львів, 2010. – 40 с.

Вербицький М. Отче наш [Текст, ноти] : хор / М. Вербицький. – Львів, 2001. – 11 с.

Загайкевич М. Вербицький Михайло [Текст] / М. Загайкевич // Українська музична енциклопедія. – Київ, 2006. – Т. 1 – С. 323-325.

Кріль М. Вербицький Михайло [Текст] / М. Кріль // Енциклопедія Львова. – Львів, 2007. – Т. 1. – С. 346.

Мазепа Л. Вербицький Михайло Михайлович [Текст] / Л. Мазепа // Мистецтво України: енциклопедія. – Київ, 1995. – Т. 1. – С. 303.

Димкевич В. Один із творців національного гімну [Текст] / Віра Димкевич // Шлях перемоги. – 2012. – № 1-2. – С. 8.

Загайкевич М. Михайло Вербицький: сторінки життя і творчості [Текст] / М. Загайкевич. – Львів: Місіонер, 1998. – 144 с.

Захарчук О. Михайло Вербицький в музикознавчій оцінці Станіслава Людкевича [Текст] / Оксана Захарчук // Успен. вежа. – 2015. – № 2. – С. 3.

Зубеляк М. Символ національного відродження [Текст] / М. Зубеляк // Митці Львівщини: календар знам. і пам'ят. дат на 2005 рік / ЛОУНБ; упоряд.: Н. Письменна, О. Букавіна; ред. О. Букавіна. – Львів, 2004. – С. 15-20.

Кияновська Л. Михайло Вербицький [Текст] / Л. Кияновська // Українська музична культура: навч. посібник / Л. Кияновська. – Львів, 2009. – С. 47-53.

Матвійчук Я. Забутий Вербицький [Текст] / Ярина Матвійчук // Укр. слово. – 2010. – 15-21 груд. – С. 12.

Паламарчук О. «Нестор української музики в Галичині» [Текст] / О. Паламарчук // Світ моїх зацікавлень / О. Паламарчук. – Львів, 2006. – С. 65-67.

Середа В. Гідно вшануємо пам'ять о. Михайла Вербицького [Текст] / Володимир Середа // Інформ. бюлетень. – 2010. – Квіт. – С. 11-13.

Томків В. Творці українського державного гімну [Текст] / Василь Томків // Самост. Україна. – 2009. – № 3. – С. 64-67.

Ярославщина і Засяння 1031-1947 [Текст] : історично-мемуарний збірник. – Нью-Йорк, Париж, Сідней, Торонто, 1986. – 797 с. – Із змісту : [Про М. Вербицького]. – С. 140, 184, 701, 702.

30 березня

ПІСЛЯ РОКІВ ЗАБУТТЯ

*До 135-річчя від дня народження
Ярослава ЯРОСЛАВЕНКА (Вінцковського) (1880-1958)*

На 2015 рік припадають два ювілеї: 135-річчя композитора, диригента, музично-громадського діяча Ярослава Ярославенка та 110-ті роковини нотного видавництва «Торбан».

Ярослав Ярославенко (справжнє прізвище Вінцковський) народився 30 березня 1880 р. у Дрогобичі в родині професора гімназії, письменника Дмитра Вінцковського. Хлопець зростав у музичній атмосфері. Батько мав гарний голос, грав на скрипці, мати, Анна Височанська, – на фортепіано і цитрі. В домашніх концертах, де звучала вокальна та інструментальна музика, активну участь брали і п'ятеро дітей. Все це благотворно впливало на розвиток вроджених музичних здібностей хлопця.

Початкову освіту Ярослав здобув в українській школі, продовжив навчання у гімназії. Паралельно він навчався гри на фортепіано, студіював музично-теоретичні предмети. Згодом як вільний слухач польської консерваторії юнак відвідував лекції Ф. Сломковського, С. Невядомського, опісля вчився приватно у Я. Галля.

Ярослав мріяв про ґрунтовну музичну освіту. Однак на той час професія музиканта не вважалась надійною, бо не гарантувала роботу і можливість застосувати свої знання. Отож, щоб здобути певний фах, Я. Вінцковський вступив на дорожньо-будівельний факультет Львівської політехніки. Отримавши диплом інженера, він працював на залізниці у Бродах, Дрогобичі, Львові, а в роки Першої світової війни – у Києві. У Львові заснував бюро будівельних матеріалів.

Увесь цей час Вінцковський займався й улюбленим музичним мистецтвом: став засновником і керівником духових оркестрів, працював з хоровими колективами («Львівський Боян», «Ехо», «Лютня», ремісничого товариства «Зоря»). Ще до навчання в

політехніці Я. Вінцковський увійшов до львівського спортивного товариства «Сокіл» і невдовзі почав керувати його чоловічим хором.

У своїй диригентській праці Я. Вінцковський зіткнувся з гострою потребою друкованих видань музичних творів. І в лютому 1905 р. з допомогою А. Вахнянина, Ф. Колесси він засновує приватне видавництво «Українська накладня», яке згодом стало називатися «Музична накладня «Торбан» (від 1933 р. музично-видавничий кооператив). Маючи чималий досвід, Я. Вінцковський згуртував довкола себе молодих талановитих, але маловідомих композиторів, популяризував їх твори серед любителів музики.

Деякі роки із видавництвом співпрацював Д. Січинський, допомагаючи редагувати і оцінювати музичні твори, що їх готували до друку. Незадовго до смерті композитор заповів весь свій творчий доробок «Торбану». Великою заслугою Я. Ярославенка є те, що він зібрав розпорошені рукописи хорових і сольних вокальних творів Д. Січинського та опублікував їх.

За період діяльності накладні – а це близько 40 років – було видано понад 300 різножанрових музичних творів В. Матюка, О. Нижанківського, Д. Січинського, С. Людкевича, Я. Лопатинського, Я. Ярославенка, М. Лисенка, К. Стеценка, Я. Степового, М. Леонтовича та ін.

Важливою сторінкою діяльності видавництва «Торбан» стала організація у 1933 р. часопису «Музичні вісті». На сторінках «Музичних вістей» висвітлювали події музичного життя Львова, повідомляли про нові видання «Торбана»; окремі розділи були присвячені творчим портретам композиторів (О. Нижанківського, Д. Січинського, К. Стеценка). Активним дописувачем часопису був Я. Вінцковський. Однак через фінансові проблеми часопис проіснував лише рік.

За радянської влади Я. Вінцковський працював у музичному відділі Львівської бібліотеки Академії наук. Деякий час був учителем хору у школі для дітей з вадами зору.

Помер 26 червня 1958 р. у Львові.

Творча спадщина Ярославенка велика і охоплює різні ділянки музичного мистецтва. Серед його завершених творів музично-театрального жанру – опера «Відьма» («В чарах кохання») на лібрето

С. Черкасенка за повістю М. Гоголя «Пропала грамота». Її прем'єра відбулась у травні 1922 р. силами артистів театру «Українська Бесіда» під керівництвом Й. Стадника й отримала різні відгуки. Основним недоліком визнали невдале лібрето, позбавлене основних драматичних колізій. З музичного матеріалу увагу привернули хорові номери. В. Барвінський писав, що Ярославенко «є митець в хорах, так що вони вийшли знаменито і в композиції, і в виконанні».

Оперета «Бабський бунт» на лібрето І. Луцика, присвячена актуальній темі боротьби з пияцтвом (прем'єра у квітні 1921 р. під керуванням Г. Нички), не зовсім відповідала вимогам жанру. Найслабшою її стороною був примітивний сюжет. Як зазначав С. Чарнецький, «ні одної обдумані ситуації, ні одної продуманої колізії, ні одного доброго епізоду, ні одного правдивого дотепу». Єдиним достоїнством оперети визнавали хорові сцени, сольні номери композитору вдалились менше.

Кращими у мистецькій спадщині Я. Ярославенка є обробки народних пісень – українських, польських, білоруських, угорських, словацьких та ін. Простота фактури і фортепіанного супроводу, доступність зумовили їх популярність до наших днів.

В оригінальній хоровій творчості митець звертався до віршів Т. Шевченка, М. Вороного, О. Маковея, С. Черкасенка, В. Самійленка. Найбільше творів композитор написав на поезії І. Франка. Перу Ярославенка належить велика кількість популярних у Галичині патріотичних гімнів: «Марш соколів» (для товариства «Сокіл»), «Зорянська пісня» (для товариства «Зоря»), «Рідній школі», пластова пісня «Цвіт України і краса», «Кооперативний гімн», «До праці!», «За Україну». Ці твори мали широку популярність у 20-30-х рр. Темою переважної більшості солоспівів Я. Ярославенка (на слова Шевченка, Франка, Пачовського, Маковея) є любовна лірика. Невибгливі мелодії, прості ритми, нескладні гармонії наближають їх до народних пісень.

Жанр інструментальної музики у творчості композитора представлений маршами для духового оркестру, а також призначеними для домашнього музикування фортепіанними вальсами, танцями, маршами, в'язанками народних пісень.

Характеризуючи творчий доробок Ярославенка, варто згадати і різножанрову публіцистику. На сторінках західноукраїнської преси він виступав з актуальними статтями, відгуками на музичні події, портретними нарисами і спогадами (зокрема про Я. Галля, В. Матюка, Д. Січинського, Я. Лопатинського, Я. Барнича).

Після років забуття постать Я. Ярославенка повертається до нас. Його композиторська спадщина та музично-громадська діяльність стають темою наукових досліджень. Кращі твори входять до педагогічного і концертного репертуару.

Мар'яна ЗУБЕЛЯК,
старший науковий співробітник
Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у Львові

ЛІТЕРАТУРА

Берега Р. Орфей української музики [Текст] / Роман Берега // Животоки. – 2010. – № 1-2. – С. 1-5.

Білинська М. 100-річчя Я. Ярославенка [Текст] / Марія Білинська // Музика. – 1980. – № 3. – С. 31-32.

Боньковська О. Львівський театр товариства «Українська бесіда»: 1915-1924 [Текст] / О. Боньковська. – Львів, 2003. – 339 с. : іл. – Із змісту : [Про Я. Ярославенка]. – С. 31, 78, 121, 122, 175, 235-238.

Лаба В. Творець українських маршів Ярослав Ярославенко: життєвий та творчий шлях [Текст] / В. Лаба. – Львів, 2000. – 47 с.

Логойда М. Оркестр таланту [Текст] / М. Логойда // Митці Львівщини : календар знам. і пам'ят. дат на 2010 рік / ЛОУНБ; упоряд. Н. Письменна; ред. О. Букавіна. – Львів, 2010. – С. 29-33.

Михальчишин Я. Ярослав Ярославенко [Текст] / Ярослав Михальчишин // З музикою крізь життя / Я. Михальчишин; упоряд. Л. Мелех-Яросевич. – Львів, 1992. – С. 196-197.

Никорак Н. Видавнича діяльність Ярослава Ярославенка і нотне видавництво «Торбан» [Текст] / Наталія Никорак // Записки НТШ. – Львів, 2004. – Т. ССXLVII : Праці Музикознавчої комісії. – С. 444-454.

Павлишин С. З неопублікованого [Текст] : зб. статей / С. Павлишин. – Львів, 2010. – 132 с. – Із змісту : [Про Я. Ярославенка]. – С. 76-79.

УКРАЇНСЬКИЙ СПІВАК СВІТОВОЇ СЛАВИ

*До 140-річчя від дня народження
Модеста МЕНЦИНСЬКОГО (1875-1935)*

Ім'я Модеста Менцинського – одного з найвидатніших співаків світу – стоїть поряд з іменами Матіа Баттістіні, Енріко Карузо, Тітта Руфо, Федора Шаляпіна, Олександра Мишуги, Соломії Крушельницької. Своім рідкісним голосом – героїчним тенором – він захоплював слухачів у численних операх і перш за все в музичних драмах Ріхарда Вагнера. Він був неперевершеним виконавцем творів Миколи Лисенка та українських народних пісень, які популяризував у Європі.

Модест Менцинський народився 29 квітня 1875 року в селі Новосілки Перемиського повіту (нині Великі Новосілки Мостиського р-ну Львівської області) в сім'ї священика. Родовід і прізвище Менцинських походять від назви старовинного лемківського села Мацина Велика. Священик Омелян Менцинський був освіченою, культурною людиною, великим патріотом України, для якого «Кобзар» Тараса Шевченка, твори Маркіяна Шашкевича були настільними книгами. В такому ж дусі він виховував і своїх чотирьох дітей, зокрема Модеста. Саме від батька та матері, ще зовсім маленьким, Модест пізнав чарівність народної пісні, думи та казки, збагнув вражаючу силу Шевченкового слова.

Навчаючись у Дрогобицькій та Самбірській гімназіях, Модест, на прохання свого двоюрідного брата, видатного українського фольклориста Філарета Колесси, записує у цих містах та по навколишніх селах українські народні пісні і пересилає йому до Львова. Колесса включає їх до своїх наукових праць. Два зошити Модеста Менцинського, які зберігаються в його архіві, заповнені записами коломийок, творів українських та західноєвропейських композиторів.

1896 року Модест Менцинський стає студентом теології Львівської духовної семінарії. Життя в студентському гуртожитку,

обов'язковий аскетизм у всьому – харчуванні, одязі, поведінці, деякі дисципліни в семінарії, викликали в юнака певне заперечення. І лише участь у студентському хорі, де йому доручали й сольні номери, приносила розраду. За допомогою батька він ще в дитинстві опанував нотну грамоту, а співаючи в церковному хорі набув навичок регента.

Про Модеста як про людину і володаря неабиякого голосу пише і його однокашник Леонтій Куницький: «...трохи вищий середнього росту, блондин, груди розвинені, наче в атлета. Ніжний, чемний у поведінці з товаришами, він був улюбленцем товариства. Всі ми звали його не інакше, як Модзьо. Однак Модзьо не дозволяв нікому «наступити на мозоль». Голос у нього був як дзвін, скажу, як срібний дзвін. Одні говорили, що в нього баритон з теноровим забарвленням, інші стверджували, що навпаки. Але всі були однастайними в тому, що в семінарській богословській хор прийшов гарний співак. У Модеста Менцинського був абсолютний слух, а звучання його голосу нагадувало тон прегарної, добре настроєної скрипки, скоріше альту, в руках артиста-віртуоза».

Ректор семінарії Лев Туркевич, побачивши у свого вихованця неабиякий талант і почувши думку консерваторських фахівців, як виняток, дозволив Менцинському відвідувати уроки музики та співу в консерваторії. Так Модест став студентом Львівської консерваторії і був зарахований до класу знаменитого професора Валерія Висоцького. Навчання проходило навдивовиж успішно. Голос Менцинського від уроку до уроку міцнішав, вирівнювався, розширювався його діапазон, і юнак швидко випередив не лише своїх однокашників, а й старшокурсників.

1899 року, після закінчення третього курсу семінарії, Модест поїхав до Франкфурта-на-Майні, де продовжив навчання співу в консерваторії, у класі прославленого професора Юліуса Штокгаузена.

Маючи в кишені батьківські 30 крон на місяць, Модест почав самостійне життя на чужині. Професор Штокгаузен привітно зустрів хлопця з України, уважно прослухав і, переконавшись, що має справу з обдарованим, перспективним юнаком, допоміг з помешканням і наступного ж дня почав давати уроки співу. Та незабаром Менцинський зіткнувся з матеріальними труднощами. Тих 30 крон на місяць, що батько міг виділити з сімейного бюджету, не вистачало на

оплату навчання, квартири і харчування. Про придбання одягу чи взуття і думати було годі. І це при тому, що на 1899-1900 навчальний рік Головний відділ товариства «Просвіта» у Львові виділив йому стипендію імені Тараса Шевченка.

За короткий час Модест Менцинський став одним з найкращих студентів консерваторії. І професор Штокгаузен по праву пишався ним, відчував до нього щирі симпатії. Асистент Штокгаузена Теодор Герольд не міг не звернути увагу на те, що їхній улюблений учень матеріально потерпає, приходять на уроки напівголодним, не має грошей на найнеобхідніше. І він сказав: «Я і моя сім'я будемо раді бачити тебе щодня за нашим обіднім столом...» Штокгаузен, у свою чергу, додав: «А я навчатиму тебе безплатно! Коли станеш співаком і знайдеш за потрібне, повернеш мені гроші. Частинами». Професор Штокгаузен, крім обов'язкової участі в академконцертах та постановках оперної студії консерваторії, час від часу влаштовував йому платні виступи в місті. Завдяки цим виступам Менцинський дуже швидко став популярним. Красу його унікального голосу, артистичну обдарованість, сценічну привабливість, інтелігентність гідно оцінили і мешканці Франкфурта, і театральні імпресарію. Молодого співака почали запрошувати і до інших міст. Професор Штокгаузен подбав і про те, щоб франкфуртський магістрат призначив Менцинському стипендію. А трохи згодом вдався навіть до такого: час від часу вручав Модестові певні суми грошей, пояснюючи при цьому, що, мовляв, одна дама, яка бажає лишитися інкогніто, захоплена його талантом і в такий спосіб хоче заохотити до подальшого вдосконалення. В усякому разі, Менцинський прекрасно усвідомлював, що багато чим завдячує доброті і увазі професора. З часом, уже в zenіті слави, він з вдячністю і щедро повернув борг.

Під час літніх канікул Модест Менцинський приїжджає до Галичини, дає низку концертів у Львові, Станиславові, Стрию, Самборі, Тернополі, Перемишлі та інших містах.

Повернувшись до Франкфурта, Менцинський з новими силами і завзяттям працює над вдосконаленням вокальної майстерності та акторської гри, бере участь у постановках оперної студії, виступає в концертах. У лютому 1901 р. його запрошують взяти участь у концерті пам'яті Бетховена у Страсбурзі. А потім він співає в квінтеті

з опери Вагнера «Нюрнберзькі мейстерзінгери», виконує соло в «Реквіемі» Верді. Німецька і французька преса дуже схвально оцінює його спів, відзначаючи красу тембру і силу голосу, чудову вокальну школу. Успіхи молодого співака привернули увагу дирекції Франкфуртської опери. 18 вересня 1901 року відбувся дебют Менцинського в головній партії – Ліонеля в опері «Марта» Ф. Флотова. Критики відзначали м'яке, шляхетне звучання голосу співака в середньому регістрі і силу та металеву дзвінкість – у горішньому. Вони одноставно підкреслювали чітке фразування і дикцію, переконливість трактування образу. З вистави у Франкфурті почалося для Модеста сходження на оперний Олімп. Він підписав контракт на кількарізові виступи в оперному театрі Байрейта, яким керувала вдова Ріхарда Вагнера Козіма.

3 січня 1903 року у Львові він вперше виступив у ролі Лоенгріна в однойменній опері Вагнера. І так само, як у Франкфурті, справив незабутнє враження на слухачів та критиків. Вони поставили Менцинського у ряд «найвизначніших вагнерівських співаків».

На сцені театру в Ельберфельді талант Менцинського ще більше зміцнів, значно розширився і репертуар митця. Він співає провідні тенорові партії в операх «Марта», «Аїда», «Трубадур», «Лоенгрін», «Валькірія», «Нюрнберзькі мейстерзінгери», «Жидівка», «Ганс Гейлінг», «Веселі віндзорські кумоньки» та ін. І знову все повторилося – визнання публіки і високі оцінки музичних критиків. Вони заговорили про нього, як про нову оперну зірку на німецькому небосхилі.

Цей феноменальний успіх швидко став відомим керівникам багатьох театрів Європи. Надто ж зацікавило їх те, що критики характеризували його, як одного з найкращих вагнеристів. І ось наприкінці жовтня 1903 року Менцинський одержав телеграму від дирекції Королівської опери Швеції з проханням виступити в партії Лоенгріна.

Дирекція Королівської опери Швеції, оцінивши неабиякий талант Менцинського і чудові перспективи театру, заангажувала його на постійну роботу аж до 1910 року. Причому з правом виїзду на гастролі в інші країни. 1905 року він одружився з красунею-шведкою

Клері Дегн, яка стала йому не лише люблячою дружиною і матір'ю двох синів, а й вірним, відданим другом на все життя.

На сцені Стокгольмської опери Менцинський підготував низку нових партій, зокрема, Тангейзера, Зіґфіда, Трістана. Проспівав їх по-німецьки, але з такою чіткою дикцією, що критики писали, мовляв, розуміють його набагато краще, ніж тих артистів, які співають по-шведськи. Втім, Менцинський швидко вивчив і шведську мову, і всі партії в наступних операх, таких як «Трубадур», «Аїда», «Отелло» Верді, «Валькірія», «Загибель богів», «Летючий голландець», «Нюрнберзькі мейстерзінгери» Вагнера, «Фіделіо» Бетховена, «Самсон і Даліла» Сен-Санса, «Німа з Портічі» Обера, «Фауст» Гуно та інших, співав уже шведською. І в Стокгольмі співак з перших же виступів завоював любов і прихильність місцевої публіки та музичних критиків.

Модест Менцинський ніколи не забував про рідну Україну, про свій народ. За найменшої можливості він приїздив до Галичини, виступав перед земляками, брав активну участь у святкових вечорах до ювілеїв Шевченка, Франка, Шашкевича, Лисенка. Коли ж не мав такої змоги, то вітав зі святами. Окрім цього, допомагав матеріально багатьом українським організаціям, зокрема «Рідній школі».

Перша світова війна принесла народам Європи багато лиха і загальмувала культурний процес, діяльність багатьох оперних театрів та митців. Менцинський уважно стежив за ходом воєнних дій, розвитком політичних колізій. Особливо вболівав за рідний край, на землях якого дві імперії – Австро-Угорщина і Росія – відстоювали свої інтереси.

Довідавшись, що в таборах військовополонених в Австро-Угорщині утримується багато українців, Модест Менцинський разом з дружиною Клері їде до міста Вецляра. На прохання співака Комітет допомоги полоненим добився дозволу влаштувати в таборі концерт. 6 лютого 1916 року у залі Народного дому зібралися всі полонені, обслуга на чолі з комендантом табору. І над чужинецькими просторами полилися чарівні звуки української пісні. Наступного дня Менцинський обійшов всі закутки табору і в розмовах з полоненими земляками вселяв віру в краще майбутнє, запевняв, що Україна буде вільною і незалежною.

Хоч Менцинський і не був політиком, але з болем у серці дуже точно відчув ту катастрофу для України, що її спричинив жовтневий переворот 1917 року і більшовицька окупація. Але попри все, Модест Менцинський, як і раніше, шукає можливостей приїхати до України, зокрема на Наддніпрянщину. Але влада не дала здійснити його бажання.

Підсумовуючи творчість М. Менцинського: 1902-1903 – соліст Ельберфельдської опери (Німеччина), 1903-1904 – оперного театру в Карлсруе, 1904-1910 – Стокгольмської, 1910-1926 – Кельнської опер. Гастролював на оперних сценах Львова (1903, 1908-1909), Лондона, Мюнхена, Берліна, Байрейта, Відня, Амстердама, Копенгагена, Варшави, Праги, Гамбурга, міст Італії та Франції.

Володів голосом великої сили, красивого металевого тембру, широкого діапазону (понад три октави), рівним в усіх регістрах. Він приваблював м'якими шляхетними барвами на середніх нотах і міццю у верхніх. Мистецтво Менцинського характеризувалося блискучим фразуванням, першокласною дикцією, непересічним трактуванням образу і темпераментністю. В його репертуарі було близько 50 партій: Зіґфіда, Лоенгрін, Тангейзер, Парсифаль, Трістан, Зіґмунд, Штольцінг («Перстень Нібелунгів» «Лоенгрін», «Тангейзер», «Парсифаль», «Трістан та Ізольда», «Валькірія», «Нюрнберзькі мейстерзінгери» Р. Вагнера), Ірод («Саломея» Р. Штрауса), Флорестан («Фіделіо» Л. Бетховена), Радамес, Манріко, Отелло («Аїда», «Трубадур», «Отелло» Дж. Верді), Каніо («Паяци» Р. Леонкавалло), Хозе, Надір («Кармен», «Шукачі перлів» Ж. Бізе), Каварадоссі («Госка» Дж. Пуччіні), Елеазар («Жидівка» Ф. Галеві), Йонтек («Галька» С. Монюшка), Нерон («Акте» Х. Манена), Фауст («Фауст» Ш. Гуно), Самсон («Самсон і Даліла» К. Сен-Санса), Болеслав Хоробрий («Болеслав Хоробрий» Л. Ружицького), Петро («Наталка Полтавка» М. Лисенка) та інші.

В історію української музичної культури Менцинський увійшов і як незрівнянний камерний співак, блискучий інтерпретатор українських народних пісень і творів М. Лисенка. Серед останніх – «За думою дума», «Гетьмани, гетьмани...», «Гомоніла Україна», «Минають дні», «Мені однаково» (сл. Т. Шевченка), «Розвійтеся з вітром...» (сл. І. Франка). Менцинський чудово виконував також

твори галицьких композиторів, зокрема Людкевича («Черемоше, брате мій»), Січинського («Як почуєш вночі», «Finale») та ін.

Записав на грамплатівки у Стокгольмі й Берліні українські народні пісні, романси Лисенка, Січинського, Ярославенка, а також арії з опер Вагнера, Флотова, Верді, Пуччіні та ін.

Серед багатьох учнів Модеста Менцинського найбільше прославився як співак і як вокальний педагог майбутній професор Стокгольмської вищої музичної школи Арне Суннегорд. Він виховав ціле покоління видатних оперних співаків, які успішно продовжують традиції великого маестро. Як пише сучасний шведський музикознавець Карл-Гуннар Олен, «протягом 30-70-х років жоден педагог співу не мав такого великого значення для шведської опери як Модест Менцинський. Він був фактично творцем шведської вокальної школи, яку так талановито продовжив Арне Суннегорд».

Помер Менцинський 11 грудня 1935 року в Стокгольмі.

Наш моральний обов'язок, у вільній і незалежній Україні, – знати про такого великого сина України, як Модест Менцинський, пам'ятати та шанувати його.

*Марія ГАЛІЙ,
заслужена артистка України, доцент
ЛНМА ім. М. В. Лисенка*

ЛІТЕРАТУРА

Модест Менцинський [Текст] : спогади, матеріали, листування / упоряд. М. Головащенко. – Київ, 1950. – 462 с. : іл.

Лисенко І. Менцинський Модест Омелянович [Текст] / І. Лисенко // Співаки України: енциклопед. видання / І. Лисенко. – Київ, 2011. – С. 360-362.

Медведик П. Менцинський Модест Омелянович [Текст] / П. Медведик // Українська музична енциклопедія. – Київ, 2011. – Т. 3. – С. 372-373.

Гринько С. Чародій пісні [Текст] / С. Гринько // Митці Львівщини: календар знам. і пам'ят. дат на 2010 рік / ЛОУНБ; упоряд. Н. Письменна; ред. О. Букавіна. – Львів, 2010. – С. 35-37.

Музична бібліотека Модеста Менцинського [Текст] : каталог / Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаніка НАН України; уклад. і авт. передмови О. П. Осадця. – Львів, 1994. – 248 с.

Модест Менцинський [Текст] : до 120-ліття від дня народження. – Мостиська, 1995. – 15 с. – (3 когорти славетних).

Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часпросторі ХХ століття [Текст] : монографія / Г. Карась. – Івано-Франківськ, 2012. – 1162 с. – Із змісту: [Про М. Менцинського]. – С. 61, 84, 120, 121, 156, 234, 235, 284, 346-350, 352, 354, 356-358, 361, 379, 381, 387, 389, 390, 416, 444, 479, 714, 757, 799, 813, 817, 834, 843, 846, 872, 873, 883, 896, 903, 906, 916.

Кирик О. Некоронований король [Текст] / Олександра Кирик // Воля народу. – 2005. – 7 черв. – С. 4.

Модест Менцинський – на сцені, і в житті [Текст] // Каталог тематичних виставок (1997-2001 рр.) / Муз.-мемор. С. Крушельницької у Львові; упоряд. Д. Білавич. – Львів, 2002. – С. 104-110.

30 травня

ТИ ТАНГО МЕНІ ЗАСПІВАЙ...

*До 100-річчя від дня народження
Богдана ВЕСОЛОВСЬКОГО (1915-1971)*

Богдан Весоловський народився 30 травня 1915 року у Відні. Після Першої світової війни родина переїхала до Стрия, де й минуло його дитинство.

30-ті роки! Тоді всім здавалося, що людство досягло апогею свого технічного і духовного розвитку. Молоді, що вчилася у вищих школах і мріяла своєю працею прислужитися народу, це додавало сил і впевненості. Таким же впевненим у собі був і 22-річний студент права Львівського університету, а водночас учень Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка та заповзятий учасник популярної на той час молодіжної «Капели Яблонського» Богдан Весоловський. Середнього зросту, з виразним обличчям, на якому світилися вогнем допитливості великі добрі очі, жартівник і дотепник, він завжди був у всіх на виду. Вже перші композиторські напрацювання принесли Богданові славу. Його впізнавали на вулицях, називаючи при цьому

створені ним пісні, що повсюдно співалися: «Прийде ще час», «Ти і твої чорні очі», «Усміх»... Здавалося, що щасливе музичне майбутнє само стелиться під ноги Богдана, і що невдовзі Україна в його особі матиме потужну силу в царині легкого, як тоді казали, жанру музики. Та нараз життєва дорога молодого музики круто повертається. Здобувши правничу і музичну освіту, він виїздить у 1938 році до Закарпаття – тодішнього острівця української незалежності. Після цього він вже ніколи не повернувся додому. Політичні переслідування змусили його податися на чужину. Там і проминуло все життя. У Відні захистив докторську дисертацію і розпочав трудову діяльність. У Канаді її продовжив, розвинув і завершив. Та де б не жив і де б не працював Богдан Весоловський, змістом його життя була музика. Він організовував оркестри, сам брав участь у них як акордеоніст, піаніст, співак; видавав ноти і займався грамзаписом власних творів. І писав пісні.

У творчому доробку Б. Весоловського близько 130 пісень із надзвичайно душевними, зворушливими мелодіями, багатством музичних мотивів, влучним добром текстів О. Олесья, В. Сосюри, М. Рильського, В. Симоненка, Г. Чубач та ін.

У першому періоді творчості вони написані, в основному, за еталоном тогочасної західної естрадної музики, в манері, якою він почав писати ще у Львові. Танцювальні ритми танго, фокстроту, легкого вальсу були тут домінуючими. Невеличкий поетичний текст лише підкреслював жанрово-прикладні підвалини твору. Змістом віршових текстів цих пісень була переважно любовна лірика. Та багатий внутрішній світ композитора, рівно як і обставини, в яких він опинився, спричинилися до того, що деякі пісні, хоч і перебували у сфері інтимних почуттів та популярних танцювальних ритмів, набували яскравого громадянського звучання. Такими піснями є, зокрема, «Лети, тужлива пісне» – своєрідний гімн української повоєнної еміграції в Канаді та «Чар карпатських гір» – гімн красі рідної землі.

Багато пісень композитор написав на тексти українських поетів з материкової України. Ці пісні створювалися у той час, коли Б. Весоловський працював головним редактором української редакції Канадського радіо. Тоді він мав додаткову можливість читати

українські журнали, і зокрема літературні. Там він, завжди спраглий на досконалі поетичні тексти, міг добирати для своєї роботи поезії. Особливо припали йому до вподоби вірші Володимира Сосюри. З десяток пісень, написані ним на твори цього видатного поета-лірика, розкривають різні життєві ситуації, різні характери, різні стани людської душі. Не оминув увагою композитор і твори менш відомих, часто ще зовсім молодих поетів, які полонили його небуденністю думки, свіжою пісенністю. Про такі творчі постаті, як Богдан Весоловський, тепер модно говорити, що «мистець повертається в Україну, на Батьківщину». Але якщо бути докладним, то слід визнати, що пісенний доробок Богдана Весоловського, хоч і в неповному обсязі, але ніколи не покидав України. Принаймні ті пісні, що він писав у тридцятих роках у Львові та своєму рідному Стрию, залишилися побутовати тут в усній традиції і залюбки співалися при домашньому музикуванні. Лунали вони зрідка і зі сцени, але при цьому, правда, прізвище автора через відомі політичні обставини не називалося. Це можна було спостерігати і в 50-х, і в 60-х, і навіть у 70-х роках. Але голосно заявка на відродження творчості та імені Богдана Весоловського пролунала лише в другій половині 80-х років. Саме тоді на одному з концертів гурту «Львівське ретро», де лунали пісні Богдана Весоловського, його ім'я вперше було названо серед тих, хто ніс славу масовій культурі довоєнного Львова.

Композитор не піддавався течіям швидкоминучої моди. Адже він пережив і бум народження рок-н-ролу, і сильні заявки ліричної ансамблево-електронної музики. Богдан Весоловський залишився при тому вірним собі, вірним своїй молодості, вірним Україні. Тим, власне, і є цінною для нас його пісенна спадщина. Вона має в собі достатньо потенціалу, щоб стати активним чинником українського музично-культурного процесу.

Помер Богдан Весоловський у Монреалі (Канада) 1971 року. Його прах рідні перевезли в Україну і поховали у Стрию.

Перше повне видання творів композитора в Україні – збірки «Прийде ще час» (2001), «Я знов тобі...» (2002), «Усе моє життя» (2006).

У Львові до 100-річчя від дня народження композитора відбудеться перший фестиваль ретро-музики ім. Богдана Весоловського.

*Олександр ЗЕЛІНСЬКИЙ,
музикознавець*

ЛІТЕРАТУРА

Весоловський Б. Прийде ще час... [Ноти, текст] : (пісні і танцювальні мелодії). Ч. I / Б. Весоловський; упоряд. і ред. О. Зелінський. – Львів: Галиц. видавн. спілка, 2001. – 158 с.

Весоловський Б. Усе моє життя... [Ноти, текст] : (пісні, романси, танцювальні мелодії, фортепіанна музика). Ч. III / Б. Весоловський; упоряд. і ред. О. Зелінський. – Львів: Галиц. видавн. спілка, 2006. – 111 с.

Весоловський Б. Я знов тобі... [Ноти, текст] : (пісні і танцювальні мелодії). Ч. II / Б. Весоловський; упоряд. і ред. О. Зелінський. – Львів: Галиц. видавн. спілка, 2002. – 159 с.

Муха А. Весоловський Богдан [Текст] / А. Муха // Композитори України та української діаспори: довідник / А. Муха. – Київ, 2004. – С. 52.

Яремко І. Весоловський Богдан [Текст] / І. Яремко // Енциклопедія Львова. – Львів, 2007. – Т. 1. – С. 352.

Герега М. Фортепіанна іпостась творчої особистості Богдана Весоловського [Текст] / М. Герега // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. – Тернопіль, 2010. – № 1. – С. 44-48. – (Серія «Мистецтвознавство»).

Молчко І. Сторінки життя та творчості композитора і диригента Богдана Весоловського [Текст] / Уляна Молчко // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету ім. В. Гнатюка та Національної музичної академії ім. П. Чайковського. – Тернопіль; Київ, 2003. – № 2. – С. 9-14. – (Серія «Мистецтвознавство»).

Осташ І. Ігор Осташ: «Ти танго мені заспівай...» [Текст] : [про перший фестиваль ретро-музики ім. Б. Весоловського] : розмова із засновником та організатором фестивалю / вела Тетяна Коняєва // Висок. Замок. – 2015. – 21 квіт. – С. 9.

19 липня

КРАЩИЙ ВІД КАРУЗО

*До 130-річчя від дня народження
Климентія ЧІЧКИ-АНДРІЄНКА (1885-1967)*

Климентій Чічка народився 19 липня 1885 року в Копичинцях (нині – Тернопільська обл.) в міщанській сім'ї. Співати почав за прикладом батька Андрія. Від нього пізніше взяв псевдонім (Андрієнко), щоб на чужині його неодмінно вважали українцем. В одній з емігрантських російських газет рецензент навіть дивувався, «чому цей малорос так погано володіє російською мовою», – припускаючи, що співак походив із Східної України.

Після початкової школи в Копичинцях Клим навчався в Тернополі, закінчивши там гімназію, а відтак вчительську семінарію. Кілька років учителював. Після Першої світової війни, вже проживаючи у Львові, інтенсивно співпрацював з «Рідною школою» і організував для неї фінансову допомогу від заокеанських українців.

Вокалом спеціально не займався, співав як аматор, коли служив у війську. В 1918 році Клим одружився з дочкою відомого українського громадського діяча Кирила Трильовського. Саме дружина Марія спонукала його до навчання співу. Спершу у Відні, де вони тоді проживали, його педагогом був професор Вищої музичної школи відомий баритон Р. Горбовський, а після переїзду до Львова – професор Фляма-Фломянський.

Та Клим Чічка відзначався не тільки своїми голосовими даними, а й високою освіченістю. Ще перед Першою світовою війною студював філософію у Віденському університеті, пізніше у Львові навчався на юридичному факультеті університету. Нарешті, після нечисленних приватних уроків, здавалося б, цілком зосередився на кар'єрі тенора: у 1922-1927 роках виступав на сцені Львівської опери під псевдонімом Квятковський.

З'являється його перша платівка (1927) із записом арії Ленського, іспанської пісні, солоспіву Січинського «Розжалобилася душа». Це засвідчує, що він виконував провідні партії в операх,

зокрема в «Євгенії Онєгіні» Чайковського. Працював також викладачем вокалу у Вищому музичному інституті імені М. Лисенка. Виступав зі статтями в газетах, журналах, опікувався справами української освіти. Під псевдонімом К. Федорович у 1924 році видає книгу «Українські школи в Галичині в світлі законів і практики».

Однак власний спів його не задовольняв. Інший був би щасливим залишатися солістом опери, але Чічка-Андрієнко прагне ще більшої досконалості. У львівському журналі «Світ» за жовтень 1927 року вміщено статтю про його прощальний концерт перед від'їздом на студії з вокалу до Італії (в дійсності артист вирушив до Берліна).

Хоч би які були причини, фактом залишається, що Чічка-Андрієнко опинився в Німеччині, і там прожив сорок років, аж до смерті. У газеті «Український самостійник» від 6 грудня 1953 року наводяться його власні думки з цього приводу, які свідчать про всебічну обдарованість співака і його винятково глибокий підхід до мистецтва: «Мене надзвичайно цікавили голосові проблеми. Я прочитував доступну мені літературу... з фізіології, лярингології, акустики і механіки та педагогіки співу.

...Замість двох, ці праці зайняли у мене 7 років в Берліні (1927-1934). Простудіював я всю доступну наукову й педагогічну літературу, але багато при тім працював практично над розвитком мого голосу, обсервував голосові функції звірят, дітей і навіть хворих. Результатом моїх семилітніх студій є готові до друку обширні праці на такі теми: «Вирішення проблеми вишколення голосу» – загальні студії, «Підсвідомий процес при співанню», «Віддих при співанню», «Душа і техніка», «Чи є можливе вирішення проблеми школення голосу за наукою Гельмгольца про краски голосу згідно з його теорією?», «Фальсет, як творчий елемент тону», «Практичний вишкіл голосу».

Чічка-Андрієнко не тільки розвивав власний голос, а й допомагав у вокальному вишколенні своїм товаришам.

Семирічна перерва в публічних виступах, заповнена інтенсивною працею над голосом, дала нечувані результати, і Чічка-Андрієнко став одним із перших тенорів. Та не слід забувати, що хоча критики в один голос пророкували йому світову кар'єру, співак був

уже немолодим, мав 50 років! Записана в 1936 році платівка з італійськими аріями і піснями захоплює яскравістю і легкістю співу.

Це зрозуміло, бо крім величезного природного обдарування, він набув рідкісної майстерності. Ще молодим говорив дружині: «В моїх грудях так багато співу...» І вже в кінці життя наголошував, що йому співається щораз легше. Це не просто слова. Стараннями дочки Надії-Калини зроблений останній запис у 1956 році, і не може не вразити її коментар: «Ці арії й пісні батько записав на 72-у році життя». Таке пояснення необхідне, бо інакше неможливо повірити, що співає стара людина, та ще й тенор, який звичайно найшвидше втрачає свою досконалість. Голос звучав з такою силою, що при записах мікрофон доводилося обв'язувати ганчіркою...

Особливо захоплює інтерпретація відомих італійських арій з «Тоски» і «Паяців». В українському репертуарі – М. Лисенко, О. Нижанківський, народні пісні, виконання яких притаманна велика схвильованість, туга за рідною землею.

Про надзвичайно високий рівень майстерності українського співака може свідчити однакостійність апологетичних рецензій, чого не мали навіть уславлені тенори. Наприклад, Беньяміно Джілли зазнав досить гострої критики після виступу у тому ж таки залі Берлінської філармонії («Allgemeine Musikzeitung»). Адже еталоном мистецтва тенора завжди були італійські артисти. «Назагал думали, що порівняння з Карузо, на яке наважилася преса, є перебільшенням. Але коли Андрієнко заспівав, то зрозумілими стали порівняння з Карузо», – писала «Kur Vertretung». Дортмундська газета «Rote Erde» навіть зазначала, що «його важко порівняти з іншими тенорами Європи, Андрієнко перевищує Карузо обсягом голосу».

Після такого широко коментованого виступу в Берлінській філармонії колишній акомпаніатор Карузо і Джілли, маестро Ренато Вірджіліо писав з Риму: «Це найдосконаліше, що я чув в останні роки. Коли я слухаю Андрієнка, то уявляю собі найбільших тенорів моєї батьківщини». А сам співак у кожному інтерв'ю підкреслював, що він – українець.

У 1938 році Василь Барвінський присвятив Чіцці-Андрієнку статтю в журналі «Українська музика», закінчивши її такими словами: «Було б побажане, щоб наш співак, що здобув собі таке

велике признання за границею, завітав і до рідного краю та дав змогу й українському загалові пережити хвилини високого мистецького одушевлення».

Після війни співак прагнув повернутися на рідну землю. Не усвідомлював, що чекало б тут на нього, емігранта з Німеччини. Написав сестрі до Копичинець. Вона надіслала йому листа з порадою і проханням ніколи тут не з'являтися. Помер 5 березня 1967 року в Ротенбурзі. Через 25 років після його смерті, 3 вересня 1992 року, встановлена пам'ятна дошка на вулиці, де минуло дитинство майбутнього співака. Вона названа його іменем, як і місцева музична школа; започатковано й вокальний конкурс його імені.

Особисто співак ніколи вже на рідну землю не ступив, але його голос звучав перед земляками в Копичинцях по радіо і телебаченню на всю Україну. Треба б видати касету з його записами, щоб молодь могла практично вивчати високу виконавську майстерність митця, а також його підручник, що охоплює майже всі вокальні проблеми, написаний на рівні сучасних наукових досліджень. Його варто видати українською мовою, а також і в оригіналі – німецькою.

Мрією співака було принести славу своїй батьківщині. А нам вже час вшанувати того, кого так цінували чужинці; великого артиста, про якого його сучасник, камерний співак професор Людвіг Гесс сказав: «Один з найфеноменальніших голосів, які я будь-коли чув в моєму житті, безсумнівний геній співу».

*Стефанія ПАВЛИШИН,
музикознавець*

ЛІТЕРАТУРА

Лисенко І. Чічка-Андрієнко Климентій Андрійович [Текст] / І. Лисенко // Співаки України: енциклопед. видання / І. Лисенко. – Київ, 2011. – С. 582.

Чічка-Андрієнко Клим Андрійович [Текст] // Мистецтво України: біогр. довідник. – Київ, 1997. – С. 635.

* * *

Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття [Текст] / Г. Карась. – Івано-Франківськ, 2012. –

1162 с. – Із змісту: [Про К. Чічку-Андрієнка]. – С. 121, 150, 239, 243, 349, 361, 367, 368, 388, 549, 550, 801, 810, 848, 866, 896, 897.

Павлишин С. ...Безсумнівний геній співу [Текст] / С. Павлишин // Музична Тернопільщина: бібліогр. покажчик / уклад. В. Миськів. – Тернопіль, 2008. – С. 254-255.

Паламарчук О. Музичні вистави львівських театрів (1776-2001) [Текст] / О. Паламарчук. – Львів, 2008. – 448 с. : іл. – Із змісту: [Про К. Чічку-Андрієнка]. – С. 140.

24 липня

ТЕНОР НАЙМИЛІШОГО ЗВУЧАННЯ

*До 120-річчя від дня народження
Ореста РУСНАКА (1895-1960)*

Цьогоріч минуло 120 років від дня народження і 55 років з дня смерті українського співака – тенора Ореста Руснака.

«Цей співак має справжнє золото в горлі й своїми виступами приносить славу театрові», – писали рецензенти уже на початку творчого шляху Ореста Руснака у Кенігсбергу. Саме у цьому місті 15 червня 1924 р. в опері «Богема» Дж. Пуччіні яскраво засяяла мистецька зірка українського співака. Далі були тріумфи у Дрездені, Берліні, Лейпцигу, Гамбурзі, Граці, Відні, Лінці, Хемніці, Мюнхені, Торонто.

Перші співацькі спроби майбутній митець починав ще у рідному селі Дубівці, тепер Кіцманського району Чернівецької області, де він народився 24 липня 1895 року у багатодітній сім'ї місцевого дядя Манолія (Еммануїла) Руснака. Батьківські достатки могли забезпечити Орестові лише дяківську школу, або з величезними труднощами – учительську семінарію.

Чернівецька учительська семінарія була чи не найкращою українознавчою кузницею на Буковині, мала хор, у якому почесне місце зайняв Орест Руснак. У Першу світову війну майбутній співак служив у австрійському війську в 24-ому полку піхоти, з яким перейшов у розпорядження ЗУНР, брав участь у визвольних змаганнях за Львів. Заохочений друзями – шанувальниками

вокального мистецтва в таборі інтернованих – Орест вступив у Празьку консерваторію, де навчався у Егона Фукаса. У 1925 р. вдосконалював свою майстерність у Мілані в педагога Ларі, а в 1927-1928 рр. – у Берліні у професора Штрікгольда. Перші виступи дипломованого співака відбулися в оперних театрах Братислави і Оломоуца. У 1924-1931 рр. здобув визнання і прихильність у Кенігсбергу, Штеттіні, Хемніці, Граці.

Особливо тепло вітали Ореста Руснака у Граці. Симпатія публіки була настільки велика, що шанувальники співака після вистави чекали його виходу біля театру, супроводжували до домівки. Дирекція театру знала: завжди коли виступає Орест Руснак, зал переповнений. Саме тому 1934 р. співака спеціально запросила до Граца на повторну постановку оперети «Країна сміху» Ф. Легара. «Мабуть, нема другого мистця, який би так надавався для цієї ролі (принца Соу Хонга – авт.), як Руснак», зазначала з цього приводу критика. Сам артист також любив і шанував грацьку публіку, але розумів, що значно ширші можливості творчої реалізації дасть йому сцена одного з найвизначніших музичних центрів Німеччини – Мюнхена. Туди він переїздить у червні 1931 року і виступає під псевдонімом Рудольф Герлах.

Мюнхенський період, мабуть, найяскравіший і найплідніший на мистецькій ниві Ореста Руснака. Тут, на думку критиків, він «належав до стовпів, на яких опирав свої опери театр». «Мюнхенець любить Рудольфа Герлаха не лише за його знані голосові вартості: незрівняльна висота голосу, ...гнучке «меццо воче», ...зростаюча сила голосу тощо. Він любить його як ту гармонійну, самодостатню особистість, як мистця, яким він показав себе у своїх ролях. Він відчуває, що Герлахів спів не є єдино механічною функцією його голосових органів, але що це є ще й справою серця та темпераменту. Він вдячний йому ще й за ту справжню готовність дати з себе найкраще й останнє», – писав музичний критик Вільгельм Центнер з нагоди прощальної вистави Руснака в опері «Трубадур» на мюнхенській сцені. У 1937 році за особливі заслуги на ниві оперного мистецтва йому присвоєно почесний титул «Камерзенгер».

Політика гітлерівського фашизму була чужою творчій натурі великого людинолюбця Руснака, який не вливався і не прагнув влитися

в «расу з голубою кров'ю». Митець вирішив покинути мюнхенську сцену, та творчої праці не залишив. Він гастролював великими містами Німеччини та Австрії. Друга світова війна фатально вплинула на долю Ореста Руснака: він втратив свій дім, був змушений працювати фрезерувальником. Це, безперечно, підірвало і без того хитке здоров'я співака.

Після війни з відкриттям оперного театру в Мюнхені артиста знову запрошують на сцену. У цей час Орест Руснак поринає в культурний процес української еміграційної спільноти в Німеччині, об'їжджаючи із концертами табори переміщених осіб. На одному з таких виступів 16 серпня 1946 р. артист переніс інфаркт. Ця подія визначила подальшу долю співака: він остаточно залишає оперну сцену. Займається педагогічною діяльністю, зрідка даючи концерти.

Останні концертні виступи О. Руснака відбулися в 1956-1957 роках у Канаді і США. 23 січня 1960 року митця не стало.

Орест Руснак завжди підкреслював своє українське походження. У програму концертів, навіть, коли виступав під псевдонімом, він включав українські твори. Саме українською піснею співак вперше заворожив німецького слухача, виконуючи солоспіві М. Лисенка, Д. Січинського, С. Людкевича, О. Нижанківського, В. Барвінського. У серпні 1928 року в апогеї слави Руснак приїжджав на свою вітчизну і дав два концерти (5 і 6 серпня) у Чернівцях. Влітку 1929 року співак вперше побував на Великій Україні, прийнявши офіційне запрошення народного комісара освіти УРСР Миколи Скрипника. Це турне розпочалося у Харкові виступами в опері «Госка». Згодом відбулися концерти, в програму яких входили твори українською, італійською і німецькою мовами. Сучасник співака та дослідник його творчості І. Новосівський у збірнику «Орест Руснак. Життєвий шлях» (Нью Йорк, 1971) писав, що саме на одному з таких концертів на вимогу співати російською мовою артист відповів: «...я українець і московської мови не знаю!». У залі після такої репліки зірвалася буря оплесків і водночас свист, звичайно від шовіністично настроєних слухачів. Розгублений директор театру пробував тремтячим голосом пояснити аудиторії, що О. Руснак співає в Німеччині і не має можливості вивчати російської мови. Кожен проспіваний на цьому

вечорі твір супроводжувався оваціями. 1930 року співак здійснив друге турне великими містами Радянської України.

У 1931 році Орест Руснак дає концерти в Чернівцях, місті своєї юності, а 7 травня того ж року – у Львові. Співак відвідував Галичину і під час німецької окупації. На початку липня 1942 р. дав кілька концертів у Львові та Станиславові. Ось, що писала про виступи газета «Наші дні»: «Три концерти тенора Мюнхенської опери Ореста Руснака у Львові на початку «мертвого сезону» були подією, що зелектризувала весь меломанний український світ. Цей уродженець зеленої Буковини, що здавна проживає за границею, спершу на студіях, опісля збираючи лаври на сцені, залишився проте вірним сином своєї країни. Сила відчуття й темпераменту Руснака визначають відразу його расову приналежність. Феноменальна легкість, з якою співак опановує слухачів, полягає мабуть, у надзвичайному поєднанні вміння й ерудиції з чаром його особовости. Коли до цього додати культуру й виразистість прекрасного голосу, – то маєте неповторну, на європейську мірку, мистецьку постать».

Через рік, 24 травня 1943 р. у Львівській опері за участю Ореста Руснака відбулася прем'єра опери «Трубадур».

Більшу частину свого свідомого життя митець перебував далеко від Батьківщини, виступав на чужих, не завжди привітних сценах. Ніколи не переставав бути українським співаком і ніколи не втрачав духовного зв'язку з своїм рідним краєм.

Орест Руснак належить до молодшої когорти співаків, таких як Іра Маланюк, Михайло Голинський, які, продовжуючи мистецькі традиції Соломії Крушельницької, Модеста Менцинського, Олександра Мишуги, завжди залишалися великими патріотами України, задля слави і процвітання якої працювали усе своє життя.

*Олександра КИРИК,
старший науковий співробітник
Музично-меморіального музею С. Крушельницької у Львові*

ЛІТЕРАТУРА

Лисенко І. Руснак Орест Манолійович [Текст] / І. Лисенко // Співаки України: енциклопед. видання / І. Лисенко. – Київ, 2011. – С. 474-475.

Руснак Орест Манолійович [Текст] // Мистецтво України: біогр. довідник. – Київ, 1997. – С. 517.

* * *

Голинський М. Дещо про співака-тенора Ореста Руснака [Текст] / М. Голинський // Спогади / М. Голинський; упоряд.: Г. Тихобаєва, І. Криворучко, Д. Білавич. – Львів, 2006. – С. 503-504.

Паламарчук О. Музичні вистави львівських театрів (1776-2001) [Текст] / О. Паламарчук. – Львів, 2008. – 448 с. : іл. – Із змісту: [Про О. Руснака]. – С. 259, 260, 263, 334.

Паламарчук О. Орест Руснак на львівських сценах [Текст] / Оксана Паламарчук // Культура і життя. – 1997. – 24 груд.

Орест Руснак [Текст] // Українські співаки у спогадах сучасників / авт.-упоряд. І. Лисенко. – Київ; Львів; Нью-Йорк, 2003. – С. 438-443.

29 липня

ОПІКУН І МЕЦЕНАТ О. НОВАКІВСЬКОГО ТА ЙОГО МИСТЕЦЬКОЇ ШКОЛИ

*До 150-річчя від дня народження
Андрея ШЕПТИЦЬКОГО (1865-1944)*

«Без пересади можна сказати, що такий могучий талант, як Новаківський, вихованок Краківської академії мистецтв, лише завдяки старанням митрополита служить нашій українській нації. Митрополит у найскрутніший час його матеріально піддержав, дав йому захист у своїй домівці при вул. Міцкевича (вілла Стики) і Новаківський нині голосить своєю кистю славу українського мистецтва» – писав 1926 р. дослідник Юрій Дзерович.

В історію нашого народу митрополит Андрей Шептицький увійшов як унікальна особистість, великий муж української культури, гуманіст, опікун і спонсор багатьох митців.

Меценатська діяльність владики, як, зрештою, і сама його духовно-творча присутність у житті Галицької України, відіграли колосальну роль у процесі формування національного обличчя української культури та значною мірою визначили стратегію її

розвитку в ХХ столітті, підготувавши духовно-світоглядний ґрунт для встановлення державної самостійної України.

Послідовна і далекоглядна культурно-національна політика митрополита найкраще виявилась у його благодійній діяльності – як засновника Національного музею у Львові, опікуна численних культурних установ та художників. Особливо яскравою сторінкою діяльності митрополита є історія його взаємин із Олексою Новаківським і важлива роль, яку владика відіграв у творчій біографії цього художника та діяльності заснованої ним мистецької школи.

Новаківський був для митрополита одним із тих митців, на яких він покладав великі надії у піднесенні загального рівня українського мистецтва. Саме тому він взяв цього художника під свою опіку. Слушно зауважив М. Голубець: «Робив він це не з огляду на людину, а з огляду на українську культуру. Через це усі його підмоги, усі його заходи ніколи не викликали пригнобленого вражіння добродійства, милостині: вони були все тільки службою рідній культурі».

Знайомство митрополита з Новаківським припадає на 1909 р., коли молодий митець на запрошення свого приятеля юриста Івана Голубовського вперше побував на Бойківщині, у Брошневі. Відвідав також сусіднє село Підлоте, де в той час перебував у літній резиденції А. Шептицький. Саме тоді, як виникає з матеріалів Центрального історичного архіву України у Львові (ЦДІАЛ), Новаківського відрекомендували митрополитові як талановитого та перспективного художника і він отримав від нього щомісячну фінансову допомогу у розмірі 40 корон. Завдяки цьому Новаківський залишився на Бойківщині ще на вісім місяців, де з-під його пензля постали безліч гірських пейзажів і такі шедеври малярства, як «Портрет Івана Голубовського», «Портрет Леонтини Гогульської», «Хлопчик з фіалками» (всі – 1909 р.).

Але по-справжньому оцінити О. Новаківського як художника митрополит зміг лише 1911 р., побачивши його твори у Кракові на виставці, влаштованій Польським товариством приятелів красних мистецтв. На ній Новаківський презентував 100 своїх полотен. Вражений його малярством, митрополит купив один його твір і запропонував художнику переїзд до Львова. Митрополит вирішує заопікуватися молодим художником. Подальша історія їх взаємин

вирисовується у листах Новаківського до митрополита, що зберігаються в ЦДІАЛ. Новаківський тоді вже закінчив із золотою медаллю Краківську академію мистецтв та десятиліття творчо працював у селі Могила. Часто приїжджав до Кракова, де наймав невеличку кімнатку на вул. Старовіслній, 9 а, мріяв переїхати в Україну, однак через хворобу затримався в Кракові аж до кінця 1913 р. Звідси він пише до митрополита листи, сповнені вдячності і глибокої шани, скаржиться на важкі умови праці, відсутність майстерні, брак фарб та моделі. Усвідомлюючи, що митрополит сподівається від нього нових творчих задумів, Новаківський розкриває йому свої плани: «На першій черзі задумую виконати більший образ Мадонни в національним стилі. Крім того, є ще інші проекти ... Тепер прийшов той час, де по довгих літах студій ... маю дати щось вартного від себе: се чую і уважаю своїм обов'язком зглядом нашого народа». Готуючись до виставки своїх творів у Львові на відкритті експозиції Національного музею у новому будинку, Новаківський несподівано захворів. Стривожений його мовчанкою, митрополит пише: «Донесіть мені, прошу, що з Вами чувати, чому не уряджуєте виставки у Львові, на яку чекаємо. Чи маєте замовлення, чи продаєте образи. Ви, прошу, щиро розкажіть. Сердечно Вас здоровлю – щиро зичливий Андрей». Щоб підтримати художника, митрополит у квітні 1913 р. висилає йому 500 корон. Коли в серпні 1913 р., Новаківський потрапив на чотири місяці до шпиталю у Кракові, митрополит знову заопікувався ним. Завдяки його клопотанням Новаківський навіть у лікарні мав змогу творчо працювати. Виконав тоді багато рисунків та низку етюдів, серед них – відомі начерки «У шпиталю св. Лазаря у Кракові».

У грудні 1913 р. Новаківський переїжджає з Кракова до Львова і оселяється у просторому будинку, де нині знаходиться його художньо-меморіальний музей (вул. Листопадового Чину, 11). Будинок цей митрополит придбав 1907 р. у польського художника Яна Стики і подарував Національному музею у Львові. Чинш за майстерню і п'ятикімнатне помешкання художник мав право компенсувати Національному музеєві своїми творами. Це давало йому нечувано вигідні умови творчої праці. Так, завдяки митрополитові, Новаківський опиняється в українському культурному

середовищі, для якого прагнув працювати. У Львові розгортається його зріла творчість, що принесла йому славу одного із найяскравіших талантів в українському мистецтві.

Митрополит постійно дбає про матеріальне забезпечення творчої праці Новаківського, впродовж декількох літ укладає з ним дуже вигідні для художника угоди. Одна з них, написана рукою митрополита в 1914 р. зберігається в архіві. У ній митрополит зобов'язується щомісячно впродовж року виплачувати художникові 350 корон, за що Новаківський, своєю чергою, має віддавати митрополитові (до Національного музею) певну кількість створених ним упродовж року творів.

Навіть у тривожні роки Першої світової війни митрополит не забуває про Новаківського, доручаючи о. Т. Войнаровському, управителеві митрополичих дібр, продовжувати фінансові угоди з художником. Повернувшись із заслання, митрополит не переставав опікуватися долею Новаківського аж до смерті художника 1935 р., підтримував його матеріально і морально. В особі митрополита маляр мав тонкого і вимогливого цінителя, який десятиліттями уважно стежив за його творчим зростом. Він, зокрема, не міг не бачити, що митець метався у своїх малярських візіях між двома полюсами – від еротичної чуттєвості до містичної екзальтації. Це могло б відштовхнути духовну особу. Але митрополит, з його високою внутрішньою культурою і широтою поглядів, умів толерантно сприймати художника, не чинячи тиску на його особистість.

Дбав митрополит також про авторитет Новаківського на міжнародному рівні. Свідчить про це хоча б такий факт. 1931 р. у Львові гостював австрійський мистецтвознавець Вільгельм Борн, маючи на меті познайомитись з українським мистецтвом, щоб промоювати його в Європі. Митрополит, приймаючи у себе гостя, звернув особливу увагу на творчість О. Новаківського. Отож, В. Борн у своїх статтях та радіопередачах про українське мистецтво найбільше уваги присвятив Новаківському, характеризуючи його, як одного з найцікавіших тогочасних українських художників.

Таким чином, митрополит піклувався не тільки про матеріальне забезпечення творчої праці Новаківського, але й старався оточити його потрібною для кожного художника атмосферою розуміння та

щирого визнання. Більше того – сьогодні із певністю можемо стверджувати, що контакти з особистістю такого духовного масштабу, як митрополит, значною мірою сформували ідейно-світоглядне підложе усїєї зрілої творчості митця, інспірували в його малярстві низку програмних творів. Досить згадати хоча б його численні образи українських «Мадонн», композиції «Серце Ісуса», «Воскресіння Христа» та інші, не кажучи вже про довголітню працю над образом самого митрополита. Ніхто з художників не зумів краще за Новаківського передати у своїх творах духовну велич і неповторний чар особистості митрополита.

Неоціненна роль А. Шептицького також у заснуванні мистецької школи Новаківського, яка діяла у Львові на приватних засадах 1923-1935 рр. і була першим в Галичині національним навчальним закладом, що започаткував українське художнє шкільництво. Добре розуміючи потребу такої школи, яка була б кузницею молодих творчих кадрів для національного мистецтва, митрополит став не тільки ініціатором її заснування, але й взяв на себе опіку над нею та впродовж двох років (1924-1926) викладав історію всесвітнього і особливо візантійського мистецтва. Учні Новаківського двічі на місяць відвідували його лекції, що відбувались у Митрополичій палаті. У кабінетах владики їх вже чекали на столах коштовні альбоми та монографії, спеціально відібрані до обговорюваної теми. Згодом всі вони із захопленням згадували незвичайні, сповнені глибокої думки виклади. «Митрополит, – пише у своєму спогаді Антон Малюца, – викладав цікаво і живо з любов'ю та розумінням мистецтва, так що за кожним разом здавалося, що осів саме тут корінь мистецтва та ключ до розуміння сучасного і майбутнього».

Метод викладання був подібний до університетського – на тему прослуханого розділу учні писали реферати та співдоповіді. Лекції митрополита не були простим академічним переказом історії світового мистецтва: розповідаючи про європейську культуру, владики постійно нав'язував до проблем та завдань українського мистецтва.

Щорічно митрополит фінансував літні пленерні студії учнів школи у Космачі. А після канікул нерідко переглядав їх етюди у себе в Митрополичій палаті. Великою честю для молоді була особиста

присутність митрополита на відкритті щорічних звітних виставок школи, які 1926-1929 рр. відбувались в Академічному домі у Львові. Щоб підтримати молодих митців-початківців, митрополит нерідко закупував кращі твори.

Загалом, жертвна меценатська роль митрополита у творчому житті О. Новаківського та його мистецької школи мала в історії української культури неочіненні наслідки, а Новаківський став знаковою постаттю у вітчизняному малярстві ХХ ст. А в його школі отримала основи професійної освіти ціла плеяда молодих талантів, які згодом зайняли визначні позиції у мистецькому процесі України, і навіть в еміграції стали активними речниками українських духовно-культурних ідеалів.

*Любов ВОЛОШИН,
мистецтвознавець, старший науковий працівник,
заслужений діяч мистецтв України*

ЛІТЕРАТУРА

Волошин Л. Автопортрети Олекси Новаківського [Текст, образотворчий матеріал] / Л. Волошин. – Львів: Свічадо, 2004. – 152 с. – Із змісту: [Про А. Шептицького]. – С. 16, 17, 21, 22, 34, 132.

Волошин Л. «...В надії кріпкій Відродження»: Митрополит Андрей Шептицький у творчості Олекси Новаківського [Текст] / Любов Волошин // Живописна Україна. – 1992. – № 1-2. – С. 47-48: іл.

Волошин Л. Княжий дарунок великого мецената: митрополит Андрей Шептицький у житті і творчості Олекси Новаківського [Текст] / Нац. музей у Львові, Худож.-мемор. музей О. Новаківського, Благод. фонд «Олекса Новаківський та його мистецька школа»; Л. Волошин. – Львів: Свічадо, 2001. – 198, [1] с.

Волошин Л. «Мойсей»: художник і меценат [Текст] / Любов Волошин // Галиц. брама. – 1997. – № 7. – С. 2-3.

Волошин Л. Митрополит Андрей Шептицький як меценат Олекси Новаківського і його школи [Текст] / Любов Волошин // Записки НТШ. – Львів, 1994. – Т. ССХХVII: Праці Секції мистецтвознавства. – С. 196-215.

Волошин Л. Чоловік високого духа [Текст, образотворчий матеріал] / Любов Волошин // Образотворче мистецтво. – 2001. – № 1. – С. 76-77.

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ І УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА

В історії Галичини, хіба що окрім Франка, не знайдеться масштабнішої постаті, ніж митрополит Шептицький. Він відігравав провідну роль у різних сферах суспільного життя протягом півстоліття – з 1899 р., коли став наймолодшим в історії Греко-католицької церкви владикою – й до смерті в кінці 1944 р. Граф Шептицький був впливовим політиком, з яким рахувалися керівники світових держав, духовним провідником віруючих українців, на думку якого зважали всі політичні сили Галичини, палким прихильником миру й поєднання різних конфесій, врешті – великим добродійцем для української культури, освіти й науки.

Вже самим народженням у знаній аристократичній родині Шептицьких, що поєднала українських графів та славну польську родину Фредрів, Романові-Олександрові-Марії, як охрестили майбутнього митрополита, було суджено стати видатним діячем у галузі культури. Його батько, граф Іван, уважав себе поляком, був віруючим римо-католиком, однак шанував своїх «руських» предків і розповідав дітям про православних і греко-католицьких владик і митрополитів з роду Шептицьких – Варлаама, Атанасія і Лева, опікунів культури й фундаторів Святоюрської катедри. Як зауважує дослідник сакральної архітектури В. Вуйцик, «для Атанасія Шептицького це було... бажання створити для нащадків щось величаве, що відповідало б найвищим досягненням тогочасної архітектури». Від батька Івана Роман успадкував любов до історії й шану до предків, знання багатьох мов, від мами, Софії з Фредрів, споріднених також із графами Яблоновськими, любов до мистецтва і художній хист. Як і мама, Роман любив малювати й залишив низку цікавих олійних і акварельних творів. Особливе захоплення майбутнього священика викликала давня українська ікона, вперше побачена дитиною в старій дерев'яній церкві батьківських Прилбичів. Глибоку шану до народного мистецтва Роман висловив у листі до матері: «Уяви собі, моя Кохана Мамо, ці архітекти-мистці, без олівця паперу, без технічних шкіл, без ніякої помочі згори, зуміли побудувати на цій українській землі такі чудові Божі Храми. І не

знати, що більше подивляти в цих храмах: чи духа стилю, в якому вони творили і який вони зуміли передавати поколінням з роду в рід упродовж сторіч, чи індивідуальний і не раз високомистецький смак, чи ніжність ліній, рисованих не на папері, а думкою в просторі, чи докладність в'язань, якими ці мистці свою ідею власноручно перетворювали просто в матерію, в мистецький твір, чи вкінці цю християнську простоту і покору, з якою впродовж низки сторіч у забутті працювали, а тільки для Божої слави, на добро свого бідного народу, жили й вмирали для Бога, для ближніх, для свого рідного мистецтва». Любов до мистецтва, зокрема церковного, глибоке розуміння його значення, як тривкого фундаменту для розвитку модерної української культури, Роман не лише проніс через усе життя, але й зробив багато для порятунку, збереження й вивчення мистецьких цінностей. Еволюція від простого й незбагненого дитячого захоплення старими іконами й атмосферою церкви до усвідомленого розуміння високої художньої цінності візантійського іконопису, як найвищого творіння людського духу, до локалізації нашого мистецтва у світовій культурній спадщині добре змальована Андреем Шептицьким у есе «Мої спомини про предмет музейних збірок». Він описує давню українську ікону, як справжній знавець мистецтва, зазначає коректність і делікатність рисунка, природність і гармонійність барв, стриманий колорит. За емоційним ефектом подібне враження на молодого Романа (який добре знає італійське, фламандське і взагалі європейське мистецтво) справили лише два образи Мадонни, створені Белліні для церкви Святого Спасителя у Венеції. Заможність родини дозволила Романові детально ознайомитися з мистецькими пам'ятками Польщі, Італії, Австрії, Греції, вивчити мистецтво давнього Риму й Візантії, побувати в цікавому музеї Духовної академії в Києві. Особливо йому припав до душі Рембрандт, Белліні, Джотто, фра Анджеліко, Рафаель. Однак справжній захват молодого ченця викликало давнє українське мистецтво. Наприкінці XIX ст. воно було terra incognita навіть для мистецтвознавців. Проф. М. Петров, показуючи Шептицькому в Києві давні ікони, зауважив 1887 р. : «Чи між цими іконами є які різниці, цього ніхто не знає, бо ніхто дотепер їх не досліджував». Це підштовхнуло Шептицького до вивчення давнього церковного малярства й історії

мистецтва загалом, він зібрав чудову мистецтвознавчу бібліотеку. У міжвоєнний період митрополит особисто читав лекції з історії світового мистецтва для студентів школи Новаківського, про що є спогади А. Малюци, С. Луцика, С. Гординського та ін., а його бібліотека була завжди доступною для студентів.

Андрей Шептицький, ще від станіславівського періоду, був найвідомішим галицьким меценатом. Він матеріально підтримував обдаровану молодь, допомагав їй здобувати вищу освіту (і не лише теологічну), в тому числі за кордоном, надавав стипендії талановитим науковцям, митцям і письменникам – І. Свенціцькому, М. Панчишинові, О. Новаківському, П. Холодному, І. Трушеві, М. Бойчукові, М. Сосенкові, І. Франкові, археологу Я. Пастернакові та багатьом іншим. 1915 р., коли митрополит перебував у засланні в Росії, мистецтвознавець Микола Голубець писав: «Коли б не він, не одно припало би столітнім порохом, не один талант пішов би намарне... Усі його підмоги, всі його заходи ніколи не викликали пригноблюючого вражіння добродійства, милостині; вони були все тільки службою рідній культурі». Величезний вплив митрополита на розвиток української духовності відзначали й чужинці. Завдяки коштам, наданим галицьким ієрархом, протягом багатьох років провадив археологічні розкопки Ярослав Пастернак – 1932-1933 рр. в соборі св. Юра, а 1934-1939 й 1941-1943 рр. в давньому Галичі (Крилос). Своєрідною винагородою для всіх українців Галичини стало відкриття вченим фундаментів княжого Успенського собору, а також поховання Ярослава Осмомисла. Андрей Шептицький підтримав також створення Юліаном Дорошем першого українського кольорового звукового фільму «Крилос». Частина зйомок, створення декорацій проходили в митрополичому саду Найдорожчим подарунком для української культури стало заснування митрополитом 1905 р. Церковного музею у Львові (з 1909 – Національний музей). Його першими експонатами стали старовинні ікони, придбані ще станіславівським владикою Андреем у с. Поляні біля Добромиля в кінці XIX ст. Окрім ікон, музей поповнювався дерев'яною скульптурою і різьбленими елементами іконостасів, свічниках, кадильницями, напрестольними хрестами, рукописними церковними книгами й стародруками, гравюрами, портретами, церковними шатами й

народним одягом, печатками, прикрасами тощо. При реорганізації 1908 р. були створені відділи: книгозбірня рукописів і стародруків, архів, історико-культурний, старовинної зброї, золотарства, тканин, ікон, портретів, етнографії, нумізматики, бібліотека. Початково музей містився в будівлях Святоюрського комплексу (Митрополичі палати), а 1911 р. митрополит придбав для розміщення фондів музею, які значно збільшилися, палац Дуніковських. Директором цього важливого вогнища національної культури став відомий науковець Іларіон Свенціцький. Він організував систематичний збір експонатів на Бойківщині, Лемківщині, Гуцульщині, започаткував наукові дослідження в галузі давнього українського церковного малярства, які успішно продовжила його донька, налагодив реставраційні роботи. Серед перших співробітників Національного музею були корифеї реставрації Володимир Пещанський, знаний маляр-монументаліст Михайло Бойчук, знавець дерев'яних святинь Михайло Драган, мистецтвознавець Віра Свенціцька, бібліограф Євген-Юліан Пеленський та ін. Печатку для нового музею вирізьбив Модест Сосенко.

Митрополит Шептицький відгукувався на різні культурні ініціативи «Просвіти». 1911 року, на святкуванні століття від дня народження Маркіяна Шашкевича, він виголосив урочисту промову на могилі поета, а до 50-літнього ювілею «Просвіти» видав спеціальне послання, у якому підкреслив заслуги цього товариства перед українцями не лише Галичини, а й усього світу. Отож зовсім не випадковим був факт, що напередодні вибуху Другої світової війни, коли Галичина відзначала 40-ліття єпископства Андрея Шептицького, урочисті богослужіння й академії відбулися в усіх філіях «Просвіти».

Для українців надзвичайно важливою була думка митрополита про потребу розвитку сучасної культури на попередніх тисячолітніх традиціях. Шептицький підкреслював: «ми не хочемо бути сторожами гробів, ми хочемо бути, радше, свідками відродження». Українську ікону святитель уважав найвищим виявом творчого таланту народу. Греко-католицька церква, на думку митрополита, об'єднала всі найбільші цінності візантійського Сходу й католицького Заходу. Ці ідеї нашого духовного провідника є особливо актуальними зараз, коли українці опинилися перед цивілізаційним

вибором і відстоюють своє право на національну державу й орієнтацію на європейські цінності.

*Іван СВАРНИК,
історик, директор ЛОУНБ*

ЛІТЕРАТУРА

Шептицький А. Не хочемо чужої культури, хочемо жити своєю! [Текст] / А. Шептицький; упорядкув. і передм. М. Косіва. – Львів, 2005. – 63 с. : іл.

* * *

Бандрівський М. Митрополит Андрей Шептицький – меценат української археології [Текст] / М. Бандрівський // Берестейська унія (1596-1996): статті й матеріали. – Львів, 1996. – С. 203-207.

Сидор О. Митрополит Андрей Шептицький і Національний музей [Текст] / Олег Сидор // Сучасність. – 1991. – Чис. 5. – С. 58-62.

Християнин може і повинен бути патріотом. А. Шептицький [Текст] : посібник / ЛОУНБ; упоряд.: Л. Рудик, І. Лешнівська; ред. О. Букавіна. – Львів, 2007. – 74 с. – (Галицькі митрополити).

29 вересня

УКРАЇНСЬКО-ФРАНЦУЗЬКИЙ КОМПОЗИТОР

*До 90-річчя від дня народження
Мар'яна КУЗАНА (1925-2005)*

Мар'ян Кузан народився 29 вересня 1925 року в Ісаях на Львівщині. Коли йому виповнилося два роки, сім'я виїхала до Франції. В еміграції з'явилася його сестра Стефанія, яка стала дружиною відомого графіка Якова Гніздовського.

З дитинства українські та французькі впливи переплелися в творчості Мар'яна в єдине ціле. Карпатський фольклор зі співанок матері органічно поєднався з професійним навчанням гри на скрипці, фортепіано, гітарі, духових інструментах та заняттями вокалом.

Після закінчення Паризької консерваторії у Д. Дан-Дельо М. Кузан працює з різними ансамблями – камерними (переважно духовими) та естрадними, пише для них музику.

Перші схвальні рецензії на твори Кузана з'являються в Парижі після симфонічного концерту 18 березня 1951 року, під час якого він виступив диригентом своїх опусів – «Прелюдії і Заклику Асклепіоса» для голосу та одноактного балету «Неділя». Високу оцінку критики одержала кантата «Для любові до людини», написана на замовлення французького уряду і виконана 1984 р. у соборі Шартр при величезній кількості слухачів. 1988 р. з таким же успіхом у Лінкольн-центрі в Нью-Йорку прозвучала ораторія «Неофіти» за поемою Шевченка. 1990 р. на сцені Паризького театру Бастилії відбулась прем'єра балету М. Кузана «Велике вигнання», а 1992 р. оперний театр у Турі поставив оперу «Спокуса св. Антонія».

Творчість Кузана різноманітна за жанрами і стилевими ознаками, її важко систематизувати за класичними нормами виконавських складів. Його жанровий діапазон – від великих вокально-симфонічних полотен до п'єс для окремих інструментів (їх лише кілька). Низка творів вражає незвичним поєднанням голосу та інструментів. Наприклад, «Пошуки» для чотирьох голосів і фортепіано, «Крок за кроком» для голосу і чотирьох інструментів та ін.

Для мішаних ансамблів написані «Дивний світ Якова Гніздовського», «Сім дверей невідомого», «Шлях до світанку» – для квартету хвиль Мартено, «Для відродження» – для того ж складу і ударних; слід ще назвати масштабні п'єси для одного і двох фортепіано, опуси для скрипки. Для великих інструментальних складів призначені «Гецемані», «Музей Біот», симфонії для мідних та ударних, «Мала сюїта» для камерного оркестру, «Танцювальна сюїта» для флейти, струнних і ударних, твори з використанням магнітної стрічки («Метал»).

Така ж різноманітність у театральних жанрах. Крім опери «Спокуса св. Антонія», що належить до найвищих досягнень композитора, варто відзначити камерну «Солодке божевілля», балети «Квітка на Венері», «Правда», «Велике вигнання».

Перелік лише цих творів з великого за обсягом доробку композитора вражає різноманітністю тематики та її втілення. Хоч

пошук – невід'ємна риса творчості Кузана, він виробив власний почерк у техніці композиції, зокрема, в галузі ладо-гармонічної основи, фактури, інструментовки.

Та є щось визначальне у виборі засобів музичної мови. Це втілюваний завдяки їй світогляд автора (не тільки композитора, а часто і літератора) – його впевнений, непоборний гуманізм, що впливає з глибокої християнської віри. Звідси теплота, лагідність, доброта, що в музиці виливаються в лірико-епічний ідіом, у співучість, плинність і гармонічну злитність думок-тем, перетворення не тільки співу, а й інструментів на знаряддя голосу душі.

Тому не лише твори української тематики, в яких, очевидно, є певна близькість до рідної пісенності, а й суто французькі, і так звані інструментального «мислення», наповнені змістом, захоплюють злиттям ідеї і музичного втілення. Мар'ян Кузан є доволі винятковим явищем не тільки в українській, а й, мабуть, у французькій культурі. І не лише через поєднання характерних рис їх обох, а тому, що має багатий внутрішній світ і уміє передати його зрозумілою, доступною і водночас новітньою музичною мовою. Не випадково французький уряд саме М. Кузану замовив твір гуманістичного змісту, і так виникла його кантата «Для любові до людини».

Ще 1967 р. він на власний текст написав для виконання на паризькому радіо «Метал» – ліричний твір для баритона, вокального квартету, магнітної стрічки і двох танцюристів, трубачів, валторністів, тромбоністів і ударних інструментів. Як поет з оригінальним філософським почерком Кузан порушує тут найгострішу проблему сучасного людства – боротьбу духовного з матеріальним.

Звернення митця до релігійної тематики в останній період творчості посилюється і поглиблюється водночас з його пошуками українських коренів. Це спостерігаємо ще в середині 1980-х рр., зокрема, в ораторії «Неофіти» і «Давидових псалмах» на вірші Шевченка, а також в ораторії «Послання» і «Чорнобильському реквіємі». 7 грудня 1992 року у виконанні французького симфонічного оркестру в залі Плєсель в Парижі прозвучала увертюра «Свобода», присвячена незалежній Україні.

Як і ставлення до фольклору, розкриття душевних переживань зазнало в творчості М. Кузана значної еволюції: від захоплення в

юності, особливо в 50-ті рр., красою музичних структур і досконалістю техніки до підпорядкування засобів виразу змістові й ідейному задуму творів. Щоправда, експериментування ніколи не було для митця самоціллю, тому його опуси й нині звучать на естраді, а не лишилися спробою-етюдом, як у деяких інших композиторів. Важко сказати, що в цьому відіграло більшу роль – чи національна спадкоємність, чи витончений смак та інтуїтивність. Мабуть, обидва фактори. Найважливіше, що кращі твори М. Кузана відзначаються гармонійністю задуму і втілення, технічною довершеністю і душевною глибиною, внутрішньою теплотою.

Не шукаючи нової системи виразових засобів, композитор постає своєрідним і неповторним мало не в кожному творі. Техніка його письма і її елементи нам принципово відомі, але ніде не можна вказати на запозичення, на копіювання когось чи чогось, що у творчості явище доволі рідкісне. Лаконізм, сконцентрованість, вибір тільки необхідного – все це, безумовно, справляє враження на слухача. Широке ж коло сюжетів, музичних жанрів і форм у творчості М. Кузана дозволяють йому виявити різні аспекти бачення світу, багатство засобів їх музичного втілення.

Наприкінці ХХ сторіччя митцю важко мати власний почерк. І все ж яскрава індивідуальність Мар'яна Кузана, чітко окреслені світоглядні і естетичні концепції цілком відтворено в його музиці. Використовуючи в техніці письма чимало досягнень сучасників (від «французької школи» до Шенберга), він, однак, лишається вірним своїй творчій стилістиці.

Те ж ставлення і до рідних традицій. Звертаючись до найдавніших стильових напрямків, навіть до романтизму і народних джерел, музикант вочевидь змінює не тільки напрямок задумів, а й засоби їх здійснення, та все ж лишається в рамках власної індивідуальності.

Манера письма Кузана може здатися дещо сухою, стриманою. Особливо, якщо її порівняти з тим, до чого ми звикли. Вона є дійсно раціональною, тобто продуманою, чітко окресленою, економною. Щоразу різновиди засобів мусять відповідати визначеній темі. Звідси народжуються жанри, форми, структури, склад виконавців. Кузану близькі ідеї конструктивні, точно визначені, тому, мабуть, теми його

творів переважно сучасні. Маю на увазі не тільки такий доволі «крайній випадок», як фортепіанна п'еса «Конструктор», а й «Пошуки», «Крок за кроком», «Метал», «Дивний світ Якова Гніздовського», «Нуауа» у її кількох варіантах. Всі вони з елементами експерименту.

Коли ж композитор створює такі масштабні форми, як кантата «Для любові до людини», ораторію «Неофіти», нарешті, оперу «Спокуса св. Антонія», він порушує найважливіші проблеми людства, і це є потребою його душі, наслідком глибоких релігійних переконань. Вибір засобів втілення – від цілої структури до її окремих елементів – не вкладається у звичні рамки. Втім, це не означає зовнішнього новаторства чи ускладнення. Тож мова Кузана досить проста, і цю ощадливість зумовлено доцільністю обраних засобів, відмовою від усього зайвого.

Звертаючись до симфонічного жанру, автор обирає схему загальної структури і визначає виконавський склад. Про тональний план не йдеться, хоч композитор майже не користується ні атональністю, ні, за невеликим винятком, сучасною звуковисотною системою (як додекафонія). Він має інші засоби для забезпечення єдності твору: опорні інтонаційно-ритмічні, часом і темброві одиниці – мінімальні мотиви, інколи й спільність звуковисотності початку і закінчення частин.

Немає також тематизму (у звичному розумінні), його заступає повторність певних формул, не обов'язково мелодичних, ритмічних чи пов'язаних з роллю певного інструмента. Тому поява мелодико-тематичних утворень має у Кузана особливе значення, хоч вони не завжди наспівні в традиційному розумінні. Мелодіку композитора важко назвати багатою чи захоплюючою, що, зрештою, було б неймовірним наприкінці ХХ сторіччя, проте мелодичні «урипки», мотиви, проведення – своєрідні і неповторні. Вони витримані переважно у вузькому діапазоні, часто в межах тритону, кварта, квінти і оспівуванням секунди. При цьому важливим моментом і викладу, і розвитку є регістрові зміни і розкиданість звуків у широкому діапазоні. Якщо у ранній період (1960-ті роки) композитор здебільшого спирався на хроматику, то пізніше, коли звернувся до філософсько-релігійної тематики, у нього переважає діатоніка. Звідси й гармонія: опора на півтонові інтонаційні ходи, співзвуччя та їх

обернення зумовлювало появу дисонантних сполучень, найчастіше в обсязі великої септими – панівного інтервалу 1960-1970-х років. Слід додати, що при індивідуалізації інструментальних складів і лінеарності письма поліфонія не є провідним засобом формування фактури у Кузана. Найчастіше – це контрастна поліфонія, гетерофонія, взаємодоповнення голосів, їх злиття у гармонічні, хоч не гармонійні співзвуччя.

У композиціях останніх десятиріч (від початку 1980-х років) діатонічна і досить чітка ладова основа призвели до тональної окресленості, особливо у творах української тематики (зокрема, до текстів Шевченка). Мабуть, історична віддаленість, релігійні асоціації у кантатах «Nunc dimittis» і передусім «Для любові до людини», а частково в «Неофітах» зумовлюють певну архаїзацію музичної мови, аж до асоціації з середньовічними органами – поліфонії на основі «досконалих» інтервалів.

Як же складається і розвивається у Кузана форма? У текстових творах вона переважно наскрізна, першорядною є роль певних зв'язкових мотивів, перенесення та повторення іноді й чималих епізодів – залежно від масштабу цілої структури.

Одним з різновидів розвитку того, що можна назвати у Кузана тематизмом (комплекс кількох елементів музичної мови – інтонаційного, ритмічного, тембрового, динамічного), найважливішим є варіаційний принцип. Розробку, як окремий епізод, неможливо виділити навіть у симфоніях композитора, але відповідно до потреби виступає варіаційне чи варіантне розгортання. Важливим засобом розвитку є також колористичний фактор. Він охоплює не тільки тембри, а й динаміку, певною мірою інтонаційно-гармонічні структури, та вони виступають не в такій ролі, як це мало місце в імпресіонізмі чи в постімпресіонізмі. Бо ж сутність музики Кузана інша: вона не статистична, а динамічна щодо моторики, хоч зрідка виходить за межі варіаційності. Навіть масштабні твори Кузана пов'язані переважно єдиним матеріалом.

Колористична й одночасно формотворча функція ритміки у Кузана спирається на остинатність – як для зв'язку, так і у розвитку музичної тканини. Причому, якщо колористична роль цього прийому пов'язана з тембром ударних чи фортепіано, то розвиткова – з

великою різноманітністю, варіантністю ритмоформул. Тут немає нічого від Орфа, ніякого «механіцизму», натомість – постійна змінність синкоп, акцентів, засобів артикуляції.

Тембровою палітрою композитор користується майстерно, винахідливо. Звідси різнорідні склади ударних від том-томів до ковадла, використання хвиль Мартено, саксофона чи органа. Та найважливішим є, з одного боку, спосіб поєднання інструментів (наприклад, духових з ударними у Другій симфонії), з другого – їх індивідуальне трактування і така деталізація партитури, що мають значення навіть окремі звуки різних тембрів.

Мар'ян Кузан захоплюється духовими, вважаючи що вони «подих самого життя», та цінує і голос, який є «подихом самого духу». Духовність і емоційність – визначальні вартості його музики. Трактуючи мелодіку досить своєрідно, він приділяв їй значну увагу. Помітними були стильові зміни його почерку, та, мабуть, більшою мірою ідейних задумів.

В Україні звучали твори Кузана різних жанрів. Влітку 2000 року у Львові виконали «Неофітів». А нині варто було б поставити на сцені хоча б «Спокусу св. Антонія».

Помер композитор 12 квітня 2005 року в м. Фрамон (Франція).

*Стефанія ПАВЛИШИН,
музикознавець*

ЛІТЕРАТУРА

Муха А. Кузан Мар'ян [Текст] / А. Муха // Композитори України та української діаспори: довідник / А. Муха. – Київ, 2004. – С. 162.

Павлишин С. Кузан Мар'ян [Текст] / С. Павлишин // Українська музична енциклопедія. – Київ, 2008. – Т. 2. – С. 631.

* * *

Грабовський В. «Французький українець» [Текст] / Володимир Грабовський // Музика. – 1995. – № 6. – С. 23.

Захарчук О. Українець з Парижу [Текст] / Оксана Захарчук // Культура і життя. – 1996. – 17 січ.

Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття [Текст] : монографія / Г. Карась. – Івано-Франківськ, 2012. – 1162 с. – Із змісту: [Про М. Кузана]. – С. 58, 65, 71, 123, 124, 191, 207, 209, 213, 214, 216, 217, 292, 332, 333, 377, 385, 425, 453,

490, 509, 510, 513, 516, 526-533, 562, 582, 596, 601, 605, 606, 610-615, 621-623, 629, 630, 631, 637, 639, 813, 856, 860, 863, 880, 894, 902, 920, 922.

Кияновська Л. Українська музична культура [Текст] : навч. посібник / Л. Кияновська. – Львів, 2009. – 354 с. – Із змісту: [Про М. Кузана]. – С. 334.

Павлишин С. Композитор Мар'ян Кузан [Текст] / С. Павлишин. – Львів, 1993. – 135 с. : іл.

Павлишин С. Маестро з Парижу [Текст] / Стефанія Павлишин // Музика. – 2000. – № 6. – С. 13-15.

2 жовтня

ПЕРШИЙ КОМПОЗИТОР-ПРОФЕСІОНАЛ У ГАЛИЧИНІ

*До 150-річчя від дня народження
Дениса СІЧИНСЬКОГО (1865-1909)*

Денис Січинський був композитором, який міг стати чи не найбільшим генієм в українській музиці. Він був незрівнянною індивідуальністю у творчості; винятковим був, насамперед, його мелодичний дар, далі, гармонічне відчуття, нарешті драматургічний темперамент, який йому найменше вдалося виявити. Можна б висунути заперечення, що геніальність – це внесення цілком нового у дану галузь науки чи мистецтва; але це є також інше, неповторне бачення попереднього, найвищий чи найяскравіший підсумок розвитку (як наприклад, романтичної гармонії у Вагнера).

В мелодиці Січинського є продовження традиційних рис української музики, але рівночасно виступає сконцентроване їх втілення, квінтесенція характеру національної ментальності – суму, тужливості і, головне, враження нескінченності цих почуттів. Широта мелодичної лінії, її незрівнянна плинна співучість спирається на певних притаманних українській пісні інтервальних зворотах у гнучкому розгортанні.

Секвенційний розвиток є вираженням пізньоромантичного стилю і водночас жанру української «думки». Якщо б хтось вважав це трафаретом, то можна заперечити цілком сучасним прикладом –

композиторським почерком Сильвестрова, зокрема, у симфонічній творчості.

Слід взяти у Січинського конкретні приклади: «Гей, лети павутиння» з безмежним і неповторним у своїй побудові мелодичним розмахом, чи протилежний – «Як почувеш вночі». Тут речитативне втілення Франкового тексту має вже не тільки музичний розвиток, а й театральну драматургію. Січинський чудово втілює на українському ґрунті нерозривний зв'язок музики і слова, цілком протилежно до свого сучасника, знаменитого представника жанру «Lied» – Гуго Вольфа. Січинський значно більше виділяє слово, мабуть у відповідності до національної традиції розповідачів – боянів і кобзарів.

Конкретним прикладом може тут служити «Дума про Нечая», та взагалі ми повинні розглядати кожний солоспів Січинського як шедевр втілення слова – кожен раз інакший, і широко в світі показувати цю музику. Роль супроводу фортепіано і гармонії є велика і адекватна; зрозуміло, що альтерації і модуляції на пізньоромантичному рівні є найбільш відповідними для втілення емоційності на межі сентиментальності; але тільки на пограниччі мелодрама-тизму, бо кожна мініатюра Січинського має глибоко філософський підтекст.

Те саме в хорах Січинського, не в кантатах, бо вони тепер не мають свого колишнього значення. Січинський найкраще втілює суб'єктивні відчуття, тому фактура його хорів в найважливіших точках твору буває унісонна, а форма фактично наскрізним монологом. Першість слова поєднується в таких хорах, як «Непереглядною юрбою», «Пісне моя», «Даремне пісне», отже, переважно на тексти Франка, з театальною драматургією розвитку.

Що ж забракло Січинському, щоб стати геніальним представником української музики в світовому масштабі? Дуже простої й прозаїчної речі – освіти. Відомі, щоправда, численні випадки, коли композитори світової слави, були автодидактами. Але яке це в дійсності самоуцтво? Згадаймо Стравінського, Шенберга, які відбули систематичні студії у першорядних вчителів. Січинський натомість вчився тільки уривками, між іншим. В Тернополі як гімназист у В. Вшелячинського, відтак у нього ж у Львові, нарешті, у К. Мікулі.

Вшелячинський був відомим педагогом, який крім Січинського виховав багато польських і кількох українських музикантів, але Січинський отримав у нього тільки початкові теоретичні засади, у Львові, мабуть, також з гармонії. Його навчання у Мікулі, як він сам подає, у 1888-1892 рр., можливо, закінчилося на кількох лекціях. Не можемо уявити, що дали б його студії у Відні, але тим більше те, що Січинський залишив, вказує на його потенціал геніальності.

Чи мав Січинський вроджені «богемні» нахили, відразу до систематичної праці, апріорну недисциплінованість? Колись його назвали «українським Бодлером» за песимізм, втілення гнітючих настроїв. Це порівняння дуже поверхове. Січинський був людиною своєї епохи, межі сторіч, і серед українських музикантів відбив її, як ніхто. Та його суб'єктивізм в дійсності впливає з чисто особистого життя, з сирітської неволі.

Хто знає, якою людиною він би став, якби в дитинстві не втратив матір, а мачуха не позбулася його з дому. Він пробував студіювати в університеті, але не мав чим його оплатити, хапався різних «посад» – в лапках, бо тоді музика не була професією, отже, сам створював «Бояни», класи музичної школи.

Був з натури людиною своєї епохи, не сьогоднішнім раціоналістом, а душевним, сердечним, що потребував тепла і зрозуміння. І це все він втілював у творчості, не тільки щирій, емоційній, але напруженій, драматичній. Тільки той драматизм був відображенням трагедії особи, тому не мав епічної масштабності.

Можливо, що ця обмеженість чи нахил походили з недостатньої професійної освіти. Та це повинно дати нам погляд на оперу Січинського «Роксоляна». Поставлена вже після смерті автора трупою Садовського у Києві в 1912 р., вона мала успіх. Тільки у 1980-ті рр. М. Кузан зробив нову оркестровку (в Парижі він не мав доступу до оригіналу) для постановки в Канаді, яка була здійснена в Торонто 1991 р. Нарешті, у 1993 р. в редакції М. Скорика «Роксоляна» була виставлена на сцені Львівського оперного театру. Але «Роксоляна» надто вже віддалилася від задуму Січинського. Щоправда, первісне лібрето було написано жакхливим москвофільським язичієм, яке з боку драматургії тільки заважало музиці. «Роксоляну» слід трактувати як пісенну оперу з кульмінаціями в

прекрасних хорових сценах і аріях героїні. І насамперед, це повинна бути опера в романтичному стилі, а не збір сцен з непереконливим і обірваним фіналом. М. Скорик є майстром в таких редакціях (із співогри «Купало» Вахнянина він зробив майже повноцінну оперу), але за своєю натурою і нахилами він є антиромантиком, і Січинський йому цілком далекий. «Роксоляна» Січинського потребує ще одного погляду – глибокого, неформального, пройнятого внутрішнім зрозумінням і вникненням в її романтичний стиль.

*Стефанія ПАВЛИШИН,
музикознавець*

ЛІТЕРАТУРА

Муха А. Січинський Денис Володимирович [Текст] / А. Муха // Композитори України та української діаспори: довідник / А. Муха. – Київ, 2004. – С. 269-270.

Денис Січинський [Текст] // Учитель музичного мистецтва. – 2015. – № 1. – С. 38-39.

Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття [Текст] : монографія / Г. Карась. – Івано-Франківськ, 2012. – 1162 с. – Із змісту: [Про Д. Січинського]. – С. 65, 69, 136, 147, 156, 182, 191, 224, 233, 242, 247, 253, 287, 289, 290, 297, 306, 328, 333, 354, 356-358, 361-366, 368, 371, 374-377, 380, 395, 402, 444, 453, 490, 499, 524, 647, 658, 660, 690, 714, 719, 778, 794, 797, 801, 813, 822, 823, 843, 847, 848, 855, 899, 903, 915, 922, 924.

Кияновська Л. Українська музична культура [Текст] : навч. посібник / Л. Кияновська. – Львів, 2009. – 354 с. – Із змісту: [Про Д. Січинського]. – С. 99-101.

Павлишин С. Гордість України [Текст] / С. Павлишин // Митці Львівщини: календар знам. і пам'ят. дат на 2010 рік / ЛОУНБ; упоряд. Н. Письменна; ред. О. Букавіна. – Львів, 2010. – С. 40-42.

Павлишин С. Денис Січинський [Текст] / С. Павлишин. – Київ: Муз. Україна, 1980. – 48 с. – (Творчі портрети українських композиторів).

Січинський Денис Володимирович [Текст] // Музична Тернопільщина: бібліогр. покажчик / уклад. В. Миськів. – Тернопіль, 2008. – С. 76-80.

7 листопада

СЕКРЕТ МОЛОДОСТІ

*До 75-річчя від дня народження
Романа ВІТОШИНСЬКОГО (1940)*

Правильний спів і свідоме виконавство – кредо Романа Вітошинського. Це і запорука вокального довголіття. Співак брав участь у виставах як соліст Львівського національного театру опери та балету ім. Соломії Крушельницької до 73 років.

Роман Вітошинський народився 7 листопада 1940 року в родині Зенона та Ядвіги Вітошинських у містечку Монастириська Тернопільської області. Батько працював бухгалтером на тютюновій фабриці. Мати – вчителька польської мови у школі (з 1946 р. вдома, опікувалася родиною та господарством).

У 1947 р. Роман пішов навчатися до загальноосвітньої середньої школи, яка мала шкільний духовий оркестр. Елементарну нотну грамоту пояснював дітлахам художній керівник оркестру. Тут вперше Роман навчився грати на тенорі. «У оркестрі я постійно дув, – згадує маестро. – Можливо, це допомогло розвинути правильне дихання?». Засвоєння шкільних предметів супроводжувалося значними труднощами: через дитячі пустощі із кулею, кинутою (задля цікавості!) у вогонь, сильно постраждало око. Зір погіршувався, адже на здорове око лягло подвійне навантаження. Після закінчення школи саме через поганий зір юнака не беруть на геологічний факультет Львівського університету ім. І. Франка.

З 1957 до 1960 р. Роман працював на Тернопільській тютюновій фабриці, де виступав у самодіяльному хорі. Про те, як гарно заспівав Роман у хорі Ніщинського «Закувала та сива зозуля» йшла слава по всій області. У 1960 році відбувся концерт, на якому був присутній генеральний секретар ЦК КПРС М. Хрущов. Куратор святкової програми Надія Ткач, прослухавши молодого тенора, запропонувала Романові вчитися співу професійно.

Три роки вчився вокалу в Тернопільському музичному училищі (клас І. Краснопольського), пізніше став студентом Львівської

консерваторії, де його викладачами були М. Северина та О. Дарчук. «На мою думку, тенор не має вчитися у жінки. Северина не могла показати мені, як крити ноти. Я співав відкрито. Коли ж я перейшов до класу Остапа Йосиповича і він мене змусив прикривати ноти, мені спершу здалось, що у мене зник тембр. Як так?! Я співав все яскраво і відкрито, здавалось, що так має бути. Однак це був правильний шлях, тенори повинні крити. Невдовзі я зміг переступити цей рубіж». Так педагог навчає і своїх студентів: гарний тембр – ще не запорука успіху. Треба вміти правильно співати. «Кожна нотка повинна дзвеніти, бути ідеальною, на своєму місці, а всі разом – бути однаковими».

Співак і сам шукав правильності співу. «На останніх курсах я завжди розспівувався сам, тому, що коли мене розспівував Остап Йосипович, який мав бас, голос ставав тяжким». На п'ятому курсі Роман Вітошинський вже був стажистом театру. Першою партією випадково стала партія Юродивого («Борис Годунов» М. Мусоргського). «Складна ігрова партія. Тоді мали за вірець цієї партії виконання Козловського. От я й підійшов, голос був подібний. Та я там нічого не знав! То мені хористи підказували пошепки куди йти та що робити». Його дипломна робота – партія Ленського в опері «Євгеній Онегін» – стала дебютом артиста, вже як соліста, на великій оперній сцені. Тож з 1968 року Р. Вітошинський – соліст театру. Перехід від стажиста до соліста теж відбувся випадково.

«Мене Луців звільнив. Я приходжу на роботу, як завжди, а він мені: «Ви куди? Вітошинський, вас звільнено! Ставили «Пікову даму». У мене там роль Розпорядника балу. Нас було три тенора: я, як стажист, Сенік і Мазур. Диригував Луців. Так сталося, що мене не брали ні на співанки, ні на мізансцени. Прем'єра була 2 травня [1 травня – радянське свято. М. Т.]. Та й думаю, нащо я там? То й поїхав собі додому в Монастириська. Приїжджаю... «Ви зірвали прем'єру!» – дійсно, мало не зірвав я... Так вийшло, що мене виписали на виставу. Мазур також поїхав, бо був він з Дніпропетровська; він також не розраховував, бо найбільше репетицій Сенік мав. А Сенік сидів у залі, прийшов подивитись, як я буду викручуватись – я ж на репетиціях не був». Ну, звільнено так звільнено. Поїхав я, прослухався в Горький [зараз – Нижній Новгород]. А був такий

Вітошинський Ярослав Дем'янович; я і Чайковський постійно співали у концертах, куди він нас рекомендував: Київ, Москва, Польща... де тільки можна! От їдемо ми з ним у машині після останнього концерту, та й кажу, що більше вже не зможу виступати, бо їду, маю направлення вже в Горький; звільнили таки заслужено. А на наступний день мене викликав директор Опери Микола Шелюжко та й каже: «пиши заяву на соліста». – «А Луців?» – «Що Луців?! Я директор!»

З того часу Роман виконує провідні тенорові партії у Львівській опері. В його доробку – весь класичний репертуар ліричного тенора. Це такі партії, як Андрій («Тарас Бульба» М. Лисенка), Андрій («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), Ленський («Євгеній Онегін» П. Чайковського), Володимир («Дубровський» Е. Направника), Сальєрі і Ликов («Моцарт і Сальєрі», «Царева наречена» М. Римського-Корсакова), Молодий Циган («Алеко» С. Рахманінова), Альфред, Герцог («Травіата», «Ріголетто» Дж. Верді), Фауст («Фауст» Ш. Гуно), Альмавіва («Севільський цирульник» Дж. Россіні), Надір («Шукачі перлів» Ж. Бізе), Тенор («Карміна Бурана» К. Орфа).

Кар'єру діючого оперного співака маестро завершив у 2014 році через проблеми з хребтом. До останнього часу на сцені співав вільно, молодечим голосом.

Красивий, ніжний, сріблястого тембру голос, рівний по всьому діапазону, гарна сценічна зовнішність сприяли виразному втіленню ним образів героїв-коханців, романтичних молодих юнаків в опері й опереті. Роман Вітошинський співав не тільки в опері. Численні концерти з військовими ансамблями СРСР, Міністерства культури СРСР, від оперного театру, від обласного управління культури, гастролі у різних містах нашої держави та за кордоном (Польща, Угорщина, Монголія, Канада, Німеччина, Швейцарія, Франція) – ознака великої працездатності, різноплановості у репертуарі. Так, важливою віхою у творчій біографії артиста стала робота над сучасним репертуаром. Він успішно виконував головні партії в операх «Залізний дім» Е. Тамберга, «Одеська балада» Б. Янівського, «Війна і мир» С. Прокоф'єва, «Десять днів, що потрясли світ» М. Кармінського.

В опері та викладацькій діяльності співпрацює з ключовими співаками Львова: В. Чайка, Л. Божко, Г. Дашак, Т. Дідик, О. Вратель, М. Чайковський, В. Лужецький, В. Ігнатенко, І. Кушплер, В. Луб'яний та інші. Співпраця з диригентами Ю. Луцівим, І. Лацаничем, С. Арбітом, І. Юзюком, М. Дутчаком збагачувала і розкривала музичний матеріал, допомагала засвоювати труднощі оперної партитури, орієнтуватися у складнощах оперних ансамблів.

Високе мистецтво співака було належно оцінене. 1980 р. він отримує почесне звання заслуженого артиста України, а 1999 р. – народного артиста України.

Викладацькою роботою Роман Зенонович займається вже більше 30 років. Спершу працював у музично-педагогічному училищі (1971-1981), а з 1981 р. на запрошення П. Кармелюка став асистентом професора О. Дарчука. З 1997 р. – доцент Львівського вищого музичного інституту (сьогодні Львівська національна музична академія) ім. М. В. Лисенка.

Вітошинський – прекрасний педагог. Мета вокального виховання, на думку маестро, не суперництво з іншими за репертуар чи крайні ноти, а поступове раціональне виховання співака. Система у навчанні, де проробляються конкретні елементи (а не все й одразу, але нічого конкретно), без надмірних вимог, які змушують студента «викручуватись». Роман Вітошинський дозволяє студентам вчитися «правильного» співу. Студенти часто дивуються, чому вони починають з відверто слабого репертуару. – «Ти не повинен тужитись на тих верхніх нотах. Ти повинен підрости вокально, а тоді взяти їх упевнено! Як будеш викручуватись – то й виробиш звичку в співі». В. Чайка так згадує у приватних бесідах манеру співу Вітошинського: «Роман завжди знав міру. Він ніколи не форсував. Саме в цьому секрет його вокального довголіття».

Роман Зенонович має власну систему розспівок. Він знає, як треба працювати над звуком, виправляє і показує студентам правильний спосіб. Часто розспівки починаються на стакато та мартеллато. Студенти дивуються, як педагог з легкістю їх виконує, а самим студентам-тенорам ця справа складна.

Тільки власним прикладом можна навчити, як правильно брати верхнє «до» в «Che gelida manina» («Богема» Дж. Пуччіні) чи «сі на

ферматі» в «La donna è mobile» («Ріголетто» Дж. Верді). «Не бійся тієї ноти! Як ти будеш її боятися – вона не вийде! Завжди бери ноту зразу. Не за другої спроби, не за третьої, а з першого разу! Інакше створиш собі неправильну звичку і на концерті теж перший раз не вийде. А другого не буде!». Рациональність у викладанні – запорука закономірного, невідповідного успіху системи.

Цікавою є співпраця педагога з концертмейстером. О. Дарчук, випускниця Московської консерваторії співпрацює з маестро вже більше 10 років; часто концертмейстер крім технічних зауважень щодо вивченого матеріалу навчає студентів співати емоційно і виразно. «Співак повинен бути впевненим у кожній ноті. Якщо у тенора верхня нота під сумнівом, то як він може думати про емоції, жести чи позу навіть на репетиції? Він думатиме про ту ноту до моменту, як її заспіває, а тоді вже звільниться і буде творити», – аргументує маестро.

Роман Вітошинський викладає майже виключно у тенорів: «Я сам тенор і тенорів розумію, а вони розуміють мене, саме їм я можу дати найбільше». Кількість охочих вчитися співу у маестро завжди велика. Серед видатних учнів маестро О. Лановий, О. Лихач, В. Кириченко, Б. Кисіль, П. Толстой. Ще одна особлива риса Романа Вітошинського – почуття гумору. Щирість та позитив у кожній ситуації. Роман Зенонович цитує «до слова» фрагменти з опер чи з пісень, жартує і випромінює позитив, бо ще молодий у свої 75!

*Микола ТЕТЮК,
аспірант ЛНМА ім. М. В. Лисенка*

ЛІТЕРАТУРА

Лисенко І. Вітошинський Роман Зенонович [Текст] / І. Лисенко // Співаки України: енциклопед. видання / І. Лисенко. – Київ, 2011. – С. 92.

Мазепа Л. Вітошинський Роман Зенонович [Текст] / Л. Мазепа // Українська музична енциклопедія. – Київ, 2006. – Т. 1. – С. 389.

Логойда М. Звуки, що зваблюють душу [Текст] / М. Логойда // Митці Львівщини: календар знам. і пам'ят. дат на 2010 рік / ЛОУНБ; упоряд. Н. Письменна; ред. О. Букавіна. – Львів, 2010. – С. 46-49.

Паламарчук О. Музичні вистави львівських театрів (1776-2001) [Текст] / О. Паламарчук. – Львів, 2008. – 448 с. : іл. – Із змісту: [Про Р. Вітошинського]. – С. 316, 319.

Паламарчук О. Світ моїх зацікавлень [Текст] / О. Паламарчук. – Львів, 2006. – 398 с. – Із змісту: [Про Р. Вітошинського]. – С. 26, 273, 309, 312, 315, 323, 326, 327, 361.

Сторінки історії Львівської національної музичної академії ім. М. В. Лисенка: до 155-річчя від дня заснування Академії [Текст]. – Львів: Сполом, 2008. – 351 с. – Із змісту: [Про Р. Вітошинського]. – С. 56, 63-64, 74, 104.

Терещенко А. Львівський державний академічний театр опери та балету імені Івана Франка: піввік. творч. шлях [Текст] / А. Терещенко. – Київ, 1989. – 206 с. : іл. – Із змісту: [Про Р. Вітошинського]. – С. 154, 158, 162, 167, 171-173, 178, 190, 191, 201.

Тороповський М. Митець – і світ його душевних поривань [Текст] / М. Тороповський // Білий танець із Мельпоменою: книга-спектакль у 4-х діях з прологом, але – без епілогу: двухтомник / М. Тороповський. – Львів, 2011. – Т. 1: Львівський театр опери та балету на крутих віражах новітньої історії. – С. 122-124.

17 грудня

УКРАЇНСЬКИЙ КОМПОЗИТОР В АМЕРИЦІ

*До 90-річчя від дня народження
Ігоря СОНЕВИЦЬКОГО (1925-2006)*

Серед діячів діаспори, причетних до розвитку української культури, слід насамперед назвати Ігоря Соневицького. Надзвичайно різнобічним є талант цього митця; царина його діяльності охоплює композиторську творчість, педагогічну працю, диригування, музичну критику і наукові праці з музикознавства, фортепіанне виконавство і культурно-організаційну роботу широкого плану. Такий обсяг праці є втіленням у життя багатогранного обдарування митця, а ще – відбитком потреб часу.

З коренів рідної землі вийшла вся пізніша самовіддана діяльність Ігоря Соневицького на ниві української культури. Крім Львова, де він навчався, найближчим його серцю було Поділля.

У 1944 році, відразу після закінчення гімназії, виїхав до Відня для продовження музичних студій. Таким чином уникнув вислання до Німеччини на примусові роботи. Ініціатором цього кроку був композитор, колишній директор Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка, Василь Барвінський. Всіляко намагаючись рятувати здібних учнів інституту, він особливу увагу звернув на вісімнадцятирічного Ігоря.

Той добре запам'ятав свій останній виступ у стінах львівського інституту (який в роки окупації існував під назвою школи), коли вирішилась його доля. Під час виконання на фортепіано класичного твору, він забув, що далі, але доімпровізував до кінця. Його вчителька фортепіано М. Байлова була обурена такою самовільністю, заміною класики власною музикою учня. Але присутній на виступі В. Барвінський сказав, що піаністів ми маємо достатньо, зате композиторський талант є чимось винятковим.

Так починався вже самостійний шлях Соневицького як музиканта. Спершу юнак опинився у Відні, бездомний, незнаний, проте зумів дістатися на навчання до відомого композитора Йозефа Маркса. Відтак продовжив студії у Державній музичній академії у Мюнхені – з диригування, музикознавства і фортепіано. 1961 року він захистить в Українському вільному університеті докторську дисертацію з історії української музики.

Ще на європейському континенті молодий музикант заявив про себе у різноманітних сферах діяльності; він був диригентом оркестру Державної музичної академії і Симфонічного оркестру УНРРА в Мюнхені, відтак – викладачем Українського католицького університету в Римі. А коли у 50-ті рр. І. Соневицький переїхав на постійне проживання до Сполучених Штатів Америки, то відразу поринув у роботу. Насамперед, став співзасновником Українського музичного інституту Америки, у 1959-1961 рр. був його директором. Роль цього Інституту для української еміграції важко переоцінити. Він давав освіту від початкової до вищої, та, найважливіше, що вона була централізованою, поєднувала в одному осередку численні філії. Ця ділянка його праці щораз більше поглиблюється. Ще в 50-ті рр. він приділяє велику увагу виведенню української музики з аматорського русла, диригуючи молодіжним ансамблем та Струнним оркестром

ім. Н. Нижанківського в Нью-Йорку. На початку 60-х рр. Ігор Соневицький був диригентом хору «Думка», «Студіо-хору» в Нью-Йорку, Українського хору ім. Т. Шевченка у Клівленді, «Трембіти» в Нью-Йорку.

Великою заслугою Ігоря Соневицького є заснування і керівництво Музичним і Мистецьким центром Зеленої округи. Як президент цього товариства він організовував щорічні культурні заходи (зустрічі з композиторами, поетами, акторами) і концерти у найкращих місцях відпочинку Північної Америки, а також в Нью-Йорку, в українських культурних осередках та найбільших концертних залах. Активною помічницею цих заходів була дружина Наталія, за спеціальністю науковець-філолог. Найбільш чарівним осередком літніх концертів є гірська місцевість Гантер, де проживає багато представників української інтелігенції, бо вона найбільше нагадує їм рідні Карпати. Гостями цього музичного і мистецького осередку були поет Мовчан, режисер Танюк, композитори Балеї, Скорик, артисти Плішка, Добрянський, Осінчук, Криса, Мазуркевич, Слободяник, Сук, квартет ім. Леонтовича та багато інших.

Не менш важливою була діяльність І. Соневицького у Нью-Йоркській студії мистецького слова. Крім написання музики до 30 спектаклів, композитор займався «омузичненням» акторського виконання, наданням музичної ритмічності та інтонаційної гнучкості слову. Це надзвичайно допомагало українській емігрантській молоді проникнути у мелодичну сутність української мови.

Заслуги культурологічної діяльності І. Соневицького високо поціновані в Америці. Він – дійсний член Української вільної академії наук у США і Наукового товариства ім. Т. Шевченка, член Американського музикологічного товариства і Асоціації американських композиторів, почесний член Спілки композиторів України.

Музичні твори Ігоря Соневицького відзначаються виразністю, ясністю, емоційним змістом. Вони не є консервативними ані модерними, вони є власними творами митця, який переконує слухача щирістю висловлювання. Особливе місце займають духовні твори Соневицького. Ця сфера здається найвищою у його доробку, найбільш індивідуальною і водночас виразно національною. У кожному з цих творів Соневицький є українським композитором. Та у

таких композиціях, як «Духовні співи» для голосу і хору, «Літургія» для хору без супроводу, Псалми Давида 113, 137, 149 для хору, солістів і фортепіано, «Над Вавилонськими ріками» (до тексту Т. Шевченка) для хору з фортепіано він сягає вершин своєї творчості.

Композитор поєднав тут традиції української церковної музики з народною пісенністю у самій її суті співучості й ліричності. Ці твори Соневицького – краще втілення творчої індивідуальності та душевної глибини автора, вони хвилюють, порушують струни української душі.

Ми гордимось таким співвітчизником.

Стефанія ПАВЛИШИН,
музикознавець

ЛІТЕРАТУРА

Муха А. Соневицький Ігор Михайлович [Текст] / А. Муха // Композитори України та української діаспори : довідник / А. Муха. – Київ, 2004. – С. 278-279.

Авторський концерт композитора Ігоря Соневицького [Текст]. – Львів, 1991. – 7 с.

Загайкевич М. Навіки з Україною [Текст] / Марія Загайкевич // Музика. – 2001. – № 3. – С. 2-3.

Загайкевич М. Повернення [Текст] : авт. концерт Ігоря Соневицького / Марія Загайкевич // Культура і життя. – 1996. – 7 лют. – С. 3.

Кияновська Л. Наш гість – маестро Соневицький [Текст] / Любов Кияновська // Музика. – 1996. – № 3. – С. 4.

Кияновська Л. Українська музична культура [Текст] : навч. посібник / Л. Кияновська. – Львів, 2009. – 354 с. – Із змісту : [Про І. Соневицького]. – С. 333.

Логойда М. І сотворив ти, Господи, натхненного митця [Текст] / Мирослава Логойда // Солоспів. – 2011. – № 2 (берез.-квіт.). – С. 12.

Павлишин С. Знайомство зблизька [Текст] / Стефанія Павлишин // Музика. – 1992. – № 5. – С. 26-27.

Павлишин С. Ігор Соневицький [Текст] / С. Павлишин. – Львів : БАК, 2005. – 119 с.

Ясіновський Ю. Ігор Соневицький [Текст] : наук. конф. у 85-ту річницю від дня народж. / Юрій Ясіновський // Укр. музика. – 2012. – Чис. 1. – С. 193-194.

ПЕРЕЛІК ІМЕН МИТЦІВ-ЮВІЛЯРІВ 2015 Р., СТАТТІ ПРО ЯКИХ ДРУКУВАЛИСЯ У ПОПЕРЕДНІХ ВИПУСКАХ «КАЛЕНДАРЯ»

Олександр Августиневич (1865-1944), живописець (1995 р.)

Володимир Аркушенко (1925-1977), актор (2000, 2005 рр.)

Василь Безкоровайний (1880-1966), композитор, диригент, педагог (1995 р.)

Ігор Білозір (1955-2000), композитор (2005, 2010 рр.)

Оксана Бірецька (1890-1959), піаністка (2005 р.)

Володимир Блавацький (1900-1953), актор, режисер (2003 р.)

Микола Бутович (1895-1961), графік (2005 р.)

Юліан Буцманюк (1885-1967), живописець (2000 р.)

Михайло Вербицький (1815-1870), композитор, диригент (1995, 2005 рр.)

Валерій Висоцький (1835-1907), співак, педагог (2010 р.)

Василь Витвицький (1905-1999), композитор, музикознавець (2000 р.)

Роман Вітошинський (1940), співак (2010 р.)

Марія Галій-Моравська (1940), співачка (2010 р.)

Стефанія Гебус-Баранецька (1905-1985), графік (1995 р.)

Ципріян Годабський (1835-1909), скульптор (1994 р.)

Михайло Голинський (1890-1973), співак (1995 р.)

Зигмунт Горголевський (1845-1903), архітектор (2003 р.)

Тамара Дідик (1935), співачка (2010 р.)

Марія Дольницька (1895-1974), художниця (1995 р.)

Віктор Дудар (1945), співак, педагог (2010 р.)

Франтішек Екштейн (1669-1740), художник (2000 р.)

Євстафій Завадовський (1660-1690), гравер на дереві (1995 р.)

Євгенія Зарицька (1910-1979), співачка (2000, 2010 рр.)

Володимир Ігнатенко (1940-2010), співак (2005, 2010 рр.)

Герман Ісупов (1935-2001), артист балету, балетмейстер (2005 р.)

Ян Камінський (1777-1855), актор (1995 р.)

Любов Кияновська (1955), мистецтвознавець (2010 р.)

Василь Кішак (1930-1962), майстер декоративно-ужиткового мистецтва (2000 р.)

Богдан Козак (1940), актор, режисер, педагог (2005, 2010 рр.)

Христя Колесса (1915-1978), віолончелістка (2000 р.)

Гаврило Красуцький (1837-1885), скульптор (1995 р.)

Олег Криштальський (1930-2010), піаніст, педагог (2010 р.)

Ігор Лацанич (1935-2003), диригент (2005 р.)

Ольга Левицька (1879-1925), актриса, співачка (1994 р.)

Іван Левицький (1875-1938), композитор, скрипаль (2000 р.)

Микола Левицький (1870-1944), співак, режисер, педагог (1994 р.)

Остап Лисенко (1885-1968), музикознавець (2005 р.)

Зиновій Лисько (1895-1969), композитор, фольклорист (2000 р.)

Кароль Юзеф Ліпінський (1790-1861), скрипаль, композитор (1995, 2010 р.)

Мирослава Логойда (1940), музикознавець, педагог (2010 р.)

Степан Масляк (1895-1960), музикознавець, перекладач, мовознавець (2000 р.)

Модест Менцинський (1875-1935), співак (1995, 2010 рр.)

Євген Нагірний (1885-1951), архітектор (2005 р.)

Нестор Нижанківський (1893-1940), композитор, піаніст (2000 р.)

Олекса Новаківський (1872-1935), живописець (1997 р.)

Петро Обаль (1900-1987), живописець, графік (2000, 2010 рр.)

Антоніна Осиповичева (1855-1926), співачка, актриса (2005 р.)

Марія Павликів (1865-бл. 1930), співачка (2005 р.)

Стефанія Павлишин (1930), музикознавець (1995, 2000, 2010 рр.)

Тадеуш Павліковський (1861-1915), режисер, театральний діяч (2000 р.)

Абель Марія Пер'є (1825-1881), скульптор (1994, 2000 рр.)

Антон Попель (1865-1910), скульптор (1995 р.)

Василь Пилип'юк (1945), фотохудожник (2010 р.)

Роман Придаткевич (1895-1980), композитор, скрипаль, музикознавець, педагог (1995 р.)

Петро Пшеничка (1895-1972), віолончеліст (2000 р.)

Марія Сабат-Свірська (1895-1983), співачка (1995 р.)

Денис Січинський (1865-1909), композитор, диригент (2010 р.)

Йозеф Свобода (1810-1885), художник (2000 р.)

Модест Сосенко (1875-1920), живописець (1995 р.)

Микола Федюк (1885-1962), живописець (1995 р.)

Василь Харченко (1910-1971), режисер (2000 р.)

Петро Холодний (1876-1930), художник (1995 р.)

Олександр Янчуков (1910-1982), актор (2010 р.)

Василь Яременко (1895-1976), актор (2000 р.)

Ярослав Ярославенко (1880-1958), композитор, диригент (2010 р.)

Дрогобицьке державне музичне училище ім. В. Барвінського (1945) (2010 р.)

Львівський літературно-меморіальний музей Івана Франка (1940) (2010 р.)

Львівський національний академічний театр опери та балету ім. С. Крушельницької (1900) (2010 р.)

Перший український театр для дітей та юнацтва (1920) (2010 р.)

Художній музей «Людина. Земля. Всесвіт» у Сокалі (1985) (2010 р.)

ПЕРЕЛІК ЗНАМЕННИХ І ПАМ'ЯТНИХ ДАТ 2016 РОКУ

СІЧЕНЬ

- 1 160 років від дня народження **Модеста Вітошинського** (1856-1901), співака
- 75 років від дня народження **Олени Склярєнко** (1946), актриси
- 3 110 років від дня народження **Лева Долинського** (1906-1963), мистецтвознавця
- 5 120 років від дня народження **Ванди Коссакової-Сорокової** (1896-1978), актриси
- 10 90 років від дня народження **Зіновії Красовецької** (1931), майстрині декоративно-ужиткового мистецтва
- 14 190 років від дня народження **Василя Ковальського** (1826-1911), культурно-освітнього діяча
- 130 років від дня народження **Теодора Пасічинського** (1886-1952), диригента, педагога, співака, музикознавця
- 18 130 років від дня народження **Тараса Шухевича** (1886-1951), піаніста, педагога
- 21 85 років від дня народження **Мар'яна Тарнавського** (1931), художника на склі
- 135 років від дня народження **Степана Чарнецького** (1881-1944), театального діяча, поета
- 80 років від дня народження **Ігоря Боднара** (1941) живописця, графіка
- 23 115 років від дня народження **Галини Левицької** (1901-1949), піаністки
- 24 200 років від дня народження **Ігнація Голембйовського** (1816-1865), художника, актора
- 80 років від дня народження **Івана Нагірного** (1936), співака
- 28 105 років від дня народження **Йосипа Курочка** (1911-1968), диригента, педагога
- 30 65 років від дня народження **Альфреда Максименка** (1951), живописця

ЛЮТИЙ

- 3 110 років від дня народження **Нестора Горницького** (1906-1978), співака, актора
- 4 160 років від дня народження **Станіслава Дачинського** (1856-після 1928), кераміста, маляра
- 7 130 років від дня народження **Романа Фелінського** (1886-1953), архітектора
- 135 років від дня народження **Франтішека Шімунєка** (1881-1934), віолончеліста

- 8 85 років від дня народження **Оксани Паламарчук** (1931-2006), театрознавця, музикознавця
- 160 років від дня народження **Емілії Підвисоцької** (1856 – ?), актриси
- 9 80 років від дня народження **Марії Процев'ят** (1936), співачки
- 12 130 років від дня народження **Василя Коссака** (1886-1932), актора, співака
- 18 95 років від дня народження **Василя Одрехівського** (1921-1996), скульптора
- 19 95 років від дня народження **Ярослава Воцака** (1921-1989), диригента
- 22 180 років від дня народження **Порфирія Бажанського** (1836-1920), музикознавця, композитора
- 23 115 років від дня народження **Леоніда Перфецького** (1901-1977), художника, графіка, педагога
- 24 120 років від дня народження **Софії Вальницької** (1896-1964), художниці, мистецтвознавця
- 26 100 років від дня народження **Віри Левицької** (1916-2004), актриси
- 85 років від дня народження **Олександра Врабеля** (1931-2002), співака
 - 80 років від дня народження **Зеновія Антонішака** (1936-2001), диригента, композитора з Дрогобича
- 27 95 років від дня народження **Юліана Корчинського** (1921-1990), хорового диригента
- 28 115 років від дня народження **Романа Сімовича** (1901-1984), композитора

БЕРЕЗЕНЬ

- 2 85 років від дня народження **Марії Байко** (1931), співачки, педагога
- 4 70 років від дня народження **Петра Бенюка** (1946), актора
- 8 115 років від дня народження **Леопольда Мюнцера** (1901-1943), піаніста, педагога
- 9 80 років від дня народження **Святослава Максимчука** (1936), актора
- 11 180 років від дня народження **Лева Брагінського** (1896-1995), диригента, педагога
- 12 105 років від дня народження **Теодора Юськіва** (1911-2010), співака
- 14 125 років від дня народження **Амвросія Бучми** (1891-1957), актора, режисера, педагога
- 18 140 років від дня народження **Йосипа Стадника** (1876-1954), актора, режисера, педагога, перекладача
- 19 140 років від дня народження **Юлії Миколаєнко** (1876-1899), актриси
- 22 70 років від дня народження **Миколи Посікіри** (1946), скульптора

- 31 60 років від дня народження **Лілії Гражуліс** (1956), балерини
- 85 років від дня народження **Лешека Мазепи** (1931), музикознавця, педагога
 - 70 років від дня народження **Євгена Манишина** (1946-2009), живописця
 - 125 років від дня народження **Бориса Романицького** (1891-1988), актора, режисера

КВІТЕНЬ

- 3 110 років від дня народження **В'ячеслава Кобржицького** (1906-1985), оперного співака
- 120 років від дня народження **Георгія Кононова** (1896-1975), живописця
 - 60 років від дня народження **Тетяни Молчанової** (1956), мистецтвознавця, педагога
 - 125 років від дня народження **Петра Сороки** (1891-1948), актора
- 7 140 років від дня народження **Іларіона Свенціцького** (1876-1956), мистецтвознавця, літературознавця
- 12 100 років від дня народження **Зенона Злочовського** (1916-1994), композитора
- 13 115 років від дня народження **Михайла Бумби** (1901-1983), майстра декоративно-ужиткового мистецтва
- 120 років від дня народження **Лева Геца** (1896-1971), графіка, живописця
- 15 120 років від дня народження **Анди Остапчук** (1896-1949), співачки
- 16 90 років від дня народження **Бориса Возницького** (1926-2012), мистецтвознавця
- 17 135 років від дня народження **Івана Даньчака** (1881-1946), актора, співака
- 23 90 років від дня народження **Анатолія Ротенштейна** (1926-1992), режисера
- 24 120 років від дня народження **Наталії Мілян** (1896-1941), скульптора
- 25 105 років від дня народження **Остапа Дарчука** (1911-1999), співака
- 29 135 років від дня народження **Катерини Рубчакової** (1881-1919), актриси, співачки

ТРАВЕНЬ

- 1 110 років від дня народження **Миколи Рінила** (1906), скульптора
- 3 110 років від дня народження **Станіслава Осостовича** (1906-1939), живописця, графіка
- 4 115 років від дня народження **Лева Туркевича** (1901-1961), диригента
- 12 85 років від дня народження **Юрія Луціва** (1931), диригента

- 13 130 років від дня народження **Тадеуша Врубеля** (1886-1974), архітектора
21 125 років від дня народження **Івана Севери** (1891-1971), скульптора
24 125 років від дня народження **Миколи Бенцаля** (1891-1938), актора, режисера
25 105 років від дня народження **Юрія Сінгалевича** (1911-1947), бандуриста

ЧЕРВЕНЬ

- 2 70 років від дня народження **Ярослава Лупія** (1946), кінорежисера
23 85 років від дня народження **Григорія Кохана** (1931-2014), кінорежисера, сценариста
25 130 років від дня народження **Івана Крип'якевича** (1886-1967), історика, дослідника мистецтва
25 90 років від дня народження **Івана Чумака** (1926-2004), скульптора
28 165 років від дня народження **Костя Підвисоцького** (1851-1904), актора, режисера

ЛИПЕНЬ

- 1 90 років від дня народження **Володимира Луб'яного** (1926-1991), співака
● 90 років від дня народження **Дем'яна Пелехатого** (1926-1994), диригента, педагога
2 110 років від дня народження **Петра Андрусіва** (1906-1981), художника, педагога
4 75 років від дня народження **Богдана Юрія Янівського** (1941-2005), композитора, піаніста
6 165 років від дня народження **Івана Левинського** (1851-1919), архітектора
10 120 років від дня народження **Володимира Залозецького** (1896-1959), мистецтвознавця
● 75 років від дня народження **Любомира Медвіда** (1941), живописця
11 120 років від дня народження **Зенона Дольницького** (1896-1976), співака
16 90 років від дня народження **Петра Осташа** (1916-?), скульптора
17 145 років від дня народження **Філарета Колесси** (1871-1947), композитора, музичного фольклориста
18 85 років від дня народження **Юрія Мазурка** (1931-2006), співака
● 100 років з дня смерті **Сидіра Мидловського** (1854-1916), актора
20 105 років від дня народження **Володимира Василевича** (1911-1962), диригента, педагога
21 130 років від дня народження **Броніслава Віктора** (1886-1961), архітектора

- 28 70 років від дня народження **Володимира Саболти** (1946), хореографа

СЕРПЕНЬ

- 6 70 років від дня народження **Олексія Данильчука** (1946), співака
7 110 років від дня народження **Леопольда Левицького** (1906-1973), графіка, художника
9 85 років від дня народження **Христини Саноцької** (1931-1999), мистецтвознавця
19 145 років від дня народження **Ярослава Лопатинського** (1871-1936), композитора
21 75 років від дня народження **Людмили Божко-Лацанич** (1941), співачки
26 105 років від дня народження **Василя Матіяша** (1911-1982), співака
● 140 років від дня народження **Василя Юрчака** (1876-1914), актора
● 90 років з дня смерті **Володимира Пещанського** (1873-1926), мистецтвознавця, архітектора, реставратора
● 60 років від дня народження **Романа Яціва** (1956), мистецтвознавця, художника, педагога
27 75 років від дня народження **Богдана Ступки** (1941-2012), актора театру і кіно

ВЕРЕСЕНЬ

- 2 150 років від дня народження **Василя Лукича** (1856-1938), культурно-освітнього діяча
4 125 років від дня народження **Євгена Северина** (1891-1944) композитора, музикознавця
14 110 років від дня народження **Людмили Ярошевської** (1906-1975), композитора
19 175 років від дня народження **Анатолія Вахнянина** (1841-1908), композитора, педагога
● 120 років від дня народження **Володимира Калина** (1896-1923), актора, режисера
20 195 років від дня народження **Кароля Мікулі** (1821-1897), піаніста, композитора
28 155 років від дня народження **Людвіка Тировича** (1861-1930), скульптора, архітектора
● 90 років від дня народження **Дмитра Крвавича** (1926-2005), скульптора, педагога
30 145 років від дня народження **Григорія Кузневича** (1871-1948), скульптора
● 120 років від дня народження **Ярослава Барнича** (1896-1967), композитора, диригента, скрипаля, педагога
● 100 років від дня народження **Любомира Мацюка** (1916-1991), співака, диригента *(за іншими джерелами 1918 р.)*

ЖОВТЕНЬ

- 2 125 років від дня народження **Йосипа Бокшая** (1891-1975), живописця
- 3 135 років від дня народження **Михайла Возняка** (1881-1954), музичного фольклориста, літературознавця
- 120 років від дня народження **Павла Ковжуна** (1896-1939), графіка, мистецтвознавця
- 8 170 років від дня народження **Івана Біликовського** (1846-1922), композитора, музичного діяча, педагога
- 9 105 років від дня народження **Марії Федорчак-Ткачової** (1911-1986), художника-модельєра
- 10 110 років від дня народження **Степана Луцика** (1906-1963), живописця, графіка
- 12 70 років від дня народження **Сергія Кустова** (1946), актора
- 21 155 років від дня народження **Марії Дулемб'янки** (1861-1919), художниці
- 25 80 років від дня народження **Анни Дашак** (1936), співачки
- 26 110 років від дня народження **Ірини Крих** (1906-1984), піаністки, педагога
- 65 років від дня народження **Анатолія Покотюка** (1951), різьбяр з Сокаля
- 27 160 років від дня народження **Івана Кипріяна** (1856-1920), диригента, композитора
- 28 80 років від дня народження **Романа Віктюка** (1936), режисера, актора
- 29 60 років від дня народження **Мирона Юсиповича** (1956), диригента, педагога
- 30 105 років від дня народження **Григорія Крука** (1911-1988), скульптора
- 31 90 років від дня народження **Марії Загайкевич** (1926-2014), музикознавця

ЛИСТОПАД

- 1 120 років від дня народження **Доміана Козачківського** (1896-1967), актора, режисера
- 105 років від дня народження **Романа Пачовського** (1911-1968), живописця, педагога
- 5 75 років від дня народження **Бориса Дроботюка** (1941), графіка, живописця
- 8 95 років від дня народження **Михайла Дзиндри** (1921-2006), скульптора
- 9 175 років від дня народження **Теодора Ригера** (1841-1913), скульптора
- 155 років від дня народження **Тадеуша Павліковського** (1861-1915), режисера

- 18 130 років від дня народження **Софії Альбіновської-Мінкевич** (1886-1972), художниці
- 21 100 років від дня народження **Ярослава Геляса** (1916-1992), актора, режисера
- 125 років від дня народження **Михайлини Жарської** (1891-1972), актриси, співачки
- 22 90 років з дня смерті **Антоніни Осиповичевої** (1855-1926), співачки, актриси
- 24 145 років від дня народження **Миколи Вороного** (1871-1938), актора, поета, перекладача, журналіста
- 135 років від дня народження **Зуни Мілана** (1881-1960), диригента, скрипаля, педагога
- 28 120 років від дня народження **Юзефа Коффлера** (1896-1943), композитора, музикознавця, педагога

ГРУДЕНЬ

- 4 150 років від дня народження **Станіслава-Мечислава Дембицького** (1866-1924), живописця, графіка
- 6 170 років від дня народження **Генріха Ярецького** (1846-1918), композитора, диригента, педагога
- 13 145 років від дня народження **Андрія Шеремети** (1871-1946), актора
- 14 195 років від дня народження **Алоїза Єдлічки** (1821-1894), композитора, педагога
- 15 125 років від дня народження **Миколи Голубця** (1891-1942), мистецтвознавця
- 18 140 років від дня народження **Петра Холодного** (1876-1930), художника
- 150 років від дня народження **Ольги Ціпановської** (1866-1941), піаністки, педагога
- 19 80 років від дня народження **Зіновія Підлісного** (1936-1999), архітектора
- 21 90 років від дня народження **Степана Коропчака** (1926-2000), живописця
- 26 110 років від дня народження **Андрія Гнатишина** (1906-1995), композитора, диригента, педагога
- 29 170 років від дня народження **Обета Северина** (1846-1917), живописця
- 30 150 років від дня народження **Ольги Олександрі Бажанської-Озаркевич** (1866-1906), піаністки, письменниці
- 155 років від дня народження **Івanni Біберович** (1861-1937), актриси
 - 110 років від дня народження **Святослава Гординського** (1906-1993), живописця, графіка, мистецтвознавця, поета

У 2016 РОЦІ ВИПОВНЮЄТЬСЯ

105 років від дня народження Івана Багрія (1911-1941), майстра декоративно-ужиткового мистецтва	
130 років від дня народження Володимира Болецького (1886-1955), графіка	
460 років від дня народження Яна Білого (1556-?), скульптора	
145 років від дня народження Фелікса Богданського (1871-1937), живописця	
140 років від дня народження Івана Григоровича (1876-1937), співака, педагога	
155 років від дня народження Валерія Гулевича (1861-1896), актора, хореографа	
145 років від дня народження Олександра Загорського (1871-1944), скульптора	
165 років від дня народження Івана Захарка (1851-1919), актора, режисера	
290 років від дня народження і 235 років з дня смерті Івана Калиновича (1726-1781), живописця	
130 років від дня народження Зигмунда Кірженського (1886-1953), скульптора	
200 років від дня народження Антоніа Коципінського (1816-1866), композитора	
100 років від дня народження Ярослава Крушельницького (1916-1973), живописця	
130 років від дня народження Василя Лисика (1886- після 1914), скульптора	
190 років від дня народження Петра Любовича (1826-1869), композитора	
160 років від дня народження Антоніа Людкевича (1856-бл. 1890), актора, співака	
140 років від дня народження Юрія Магалецького (1876-1935), живописця, графіка, педагога	
170 років від дня народження Юліана Марковського (1846-1903), скульптора	
100 років від дня народження Богдана Мухіна (1916-1962), скульптора	
180 років від дня народження Паріса Філіппі (1836-1874), скульптора	
200 років від дня народження Василя Шостопальця (1816-1879), майстра декоративно-ужиткового мистецтва	
215 років від дня народження Мартина Яблонського (1801-1875), живописця	

ЗМІСТ

Від упорядника	3
Перелік знаменних і пам'ятних дат 2015 року	4
СВЯТЕ СЛУЖІННЯ ВИСОКОМУ МИСТЕЦТВУ Марія ГАЛІЙ- МОРАВСЬКА. До 75-річчя від дня народження <i>(Наталія Юзюк)</i>	12
ПОЛЬСЬКИЙ КОМПОЗИТОР ЗІ ЛЬВОВА Андрій НІКОДЕМОВИЧ. До 90-річчя від дня народження <i>(Стефанія Павлишин)</i>	18
ЯК МУЗИКА ДУШІ Вітольд МАНАСТИРСЬКИЙ. До 100-річчя від дня народження <i>(Ярослава Павличко)</i>	21
МУЗЕЙ ДУШЕВНОЇ ЩЕДРОСТІ До 20-річчя набуття статусу самостійного державного – Музично-меморіального музею Соломії Крушельницької у Львові <i>(Стефанія Павлишин)</i>	27
УКРАЇНСЬКИЙ АВАНГАРДИСТ В АМЕРИЦІ Леонід ГРАБОВСЬКИЙ. До 80-річчя від дня народження <i>(Стефанія Павлишин)</i>	30
ЖИТТЯ, ПРОДОВЖЕНЕ В МУЗЕЇ Володимир ІГНАТЕНКО. До 75-річчя від дня народження <i>(Олександра Кирик)</i>	33
АВТОР МУЗИКИ ДЕРЖАВНОГО ГІМНУ УКРАЇНИ Михайло ВЕРБИЦЬКИЙ. До 200-річчя від дня народження <i>(Марія Галій)</i>	40
ПІСЛЯ РОКІВ ЗАБУТТЯ Ярослав ЯРОСЛАВЕНКО (ВІНЦКОВСЬКИЙ). До 135-річчя від дня народження <i>(Мар'яна Зубеляк)</i>	51
УКРАЇНСЬКИЙ СПІВАК СВІТОВОЇ СЛАВИ Модест МЕНЦІНСЬКИЙ. До 140-річчя від дня народження <i>(Марія Галій)</i>	55
ТИ ТАНГО МЕНІ ЗАСПІВАЙ... Богдан ВЕСОЛОВСЬКИЙ. До 100-річчя від дня народження <i>(Олександр Зелінський)</i>	62

КРАЩИЙ ВІД КАРУЗО Климентій ЧІЧКА-АНДРІЄНКО. До 130-річчя від дня народження (<i>Стефанія Павлишин</i>).....	66
ТЕНОР НАЙМИЛІШОГО ЗВУЧАННЯ Орест РУСНАК. До 120-річчя від дня народження (<i>Олександра Кирик</i>)	70
ОПКУН І МЕЦЕНАТ О. НОВАКІВСЬКОГО ТА ЙОГО МИСТЕЦЬКОЇ ШКОЛИ Андрей ШЕПТИЦЬКИЙ. До 150-річчя від дня народження (<i>Любов Волошин</i>).....	74
МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ І УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА Андрей ШЕПТИЦЬКИЙ. До 150-річчя від дня народження (<i>Іван Сварник</i>)	80
УКРАЇНСЬКО-ФРАНЦУЗЬКИЙ КОМПОЗИТОР Мар'ян КУЗАН. До 90-річчя від дня народження (<i>Стефанія Павлишин</i>).....	84
ПЕРШИЙ КОМПОЗИТОР-ПРОФЕСІОНАЛ У ГАЛИЧИНІ Денис СІЧИНСЬКИЙ. До 150-річчя від дня народження (<i>Стефанія Павлишин</i>).....	91
СЕКРЕТ МОЛОДОСТІ Роман ВІТОШИНСЬКИЙ. До 75-річчя від дня народження (<i>Микола Тетюк</i>)	95
УКРАЇНСЬКИЙ КОМПОЗИТОР В АМЕРИЦІ Ігор СОНЕВИЦЬКИЙ. До 90-річчя від дня народження (<i>Стефанія Павлишин</i>).....	100
Перелік імен митців-ювілярів 2015 р., статті про яких друкувалися у попередніх випусках «Календаря»	104
Перелік знаменних і пам'ятних дат 2016 року.....	106